

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03964

UNTERN KUBANER HIML

Froomes, I. K

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

י. ק. פרומעם

אונטערן קובאנער הימל

רײַזל:
(פארצייכענונגען פון א אידישן שניידער)

נאטע קאזלאוויט

ISBN: 0-657-03964-0

01-171

י. ק. פרומעם

אונטערן קובאנער הימל

ריוזל:
(פארצייכענונגען פון א אידישן שניידער)

Copyright 1939

by I. K. FROOMES

NEW YORK, N. Y.

פארלאג ארבעטער ביבליאָטעק, ניו־יאָרק.

אונזער שיה „אריענטע“ האָט פאַרלאָזט דעם ניו־יאָרקער האַפּן, וואָס ליגט ביי דער שוועל פון וואַל־סטריט, שבת איינס אוינער באַ-טאָג. די לאַנג גע'חלומ'טע ריזע מיינע אין דעם עקזאָטישן לאַנד, וואָס הייסט קיובא, ווערט ענדלעך פאַרווירקלעכט.

דער דעק פון שיה איז געפאַקט מיט מענטשן. אויפגעלייגט און מיט לאַכנדיקע קולות לויפן זיי ארום איבער דער לענג און ברייט פון שיה; ווער מיט אן האַנטיכל אין האַנט, שיקנדיק א זיי געזונט צו זיינע פריינט און ווער מיט אן אָפענעם פּאָטאָגראַפישן אפּאראַט, זוכנדיק א פּאַסיקן פּונקט, אויף צו קענען אַרונטערקאַפּן א בילד פון די פאַרשווינדנדיקע שפיצן פון די ניו־יאָרקער הימל־קראַצערס. אויף יעדנס פנים איז אויסגעגאַסן א זעלטענע פרייד.

און די פרייד איז א דאָפּלטע; ווייל נישט נאָר זיינען מיר איצט פרייע מענטשן, פריי פון אַרבעט און זאָרג, נאָר מיר פאָרן נאָך ער-געץ אויכעט, — מיר פאָרן קיין קיובאַ, אין אַ לאַנד פון וועלכן יעדער איינער פון אונז האָט זיך אָנגעהערט מיט אזוי פיל שיינע מעשיות. קיובאַ דאָס לאַנד, וואָס באַשטייט נאָר (לויט די מואוויס) פון זאָרג-לאָזע סעניאָרן און שלאַנקע, שוואַרצ'הנ'עוודיקע סעניאָריטעס. דאָס לאַנד (אויכעט לויט די מואוויס), וואו יעדער סעניאָר ליגט קיינמאָל ניט ארויס פון האַנט די ניטאַרע, און זיצט זיך אַלע פיראונצוואַנציק שעה אין מעת־לעת, אונטער א באַמבוק־בוים*, מיט א שיינער סעניאָריטע און מען גיט זיך נאָר אָפּ מיט ליבע און ליידנשאַפט... אַט אזוי, דוכט זיך מיר, האָבן א סך פון די פּאַסאזשירן זיך פאַרגעשטעלט קיובאַ.

עך, ווען מען קען די שיה אביסעלע א שטופ טאָן, אז זי זאָל

* באַמבוק־בוים איז אזא בוימוואָל בויס, וואָס וואַקסט נאָר אין די הייסע געגנטן. זיי האָבן דיקע שטאַמען מיט צעוואַקסענע צווייגן אזוי ווי א שירעם.

שנעלער דורכשווימען דאָס שטיקעלע ים, כדי אונזערע אויגן זאָלן
וואָס ניכער קאָנען דאָס אלעס דערזען.

אַבער, ווי זעט עס טאָקע אויס אין דער ווירקלאַכקייט?
דאָס וועל איך דערציילן אין די ווייטערדיקע קאפיטלען. דער-
וויל זיינען מיר אויף דער שיף און איך וועל אלעס דערציילן כסדר.

* * *

פּאַוואָליע, פּאַוואָליע האָט זיך אונזער שיף אָפּגערוקט פון ניר-
יאָרק. די הימל־קראַצערס, מיט די זייטיקע ברעגן האָבן אָנגעהויבן
ווערן, וואָס אַמאָל, אלץ קלענער און קלענער און דער איבערגאַנג
אין אַ נייער וועלט אַרײַן, אין אַ וועלט פון בלוזי הימל און וואַסער,
האָט זיך אָנגעהויבן. און ווען עס איז שוין געבליבן נאָר אַ שמאַך-
לינקער פאַס ברעג, דער לעצטער זכר פון יבשה, האָט זיך דאָס אַרומ-
שמויען פון די פּאַסאַזשירן איבערן דעק, אָנגעהויבן איינצושטיילן.
מען האָט אָנגעהויבן אַרומגיין שוין לאַנגזאַמער און געלאַסענער;
מען האָט זיך אָנגעהויבן צוצוקוקן צו די נייע שכנים; און ווי זאָנט
ערגעץ דער גרויסער נאַטור־פּאַרשער, דאַרווין, „דער פּראָצעס פון אָפּ-
קלייב האָט זיך אָנגעהויבן“. אין פּשוט'ע ווערטער מיינט עס, דער
עולם האָט אָנגעהויבן אינזיינען האָבן עול־סהוה.

מען הויבט זיך אָן באַקאַנען. מען פרעגט זיך נאָך ווער איז
ווער? געוויינטלעך זאָגט קיינער ניט דעם אמת, אָבער דערפאַרענע
טוריסטן ווייסן שוין וויפּל צו גלויבן... אָט דער פּראָצעס גייט אָן
דעם ערשטן טאָג.

אויפן צווייטן טאָג האָט שוין, כמעט יעדער איינער זיין אָפּגע-
קליבענע פּאַר, מאַן אָדער פּרוי, סיי יונג און סיי אלט און מען האָט
שוין מיט וועמען צו ראַמאַנסירן.

אזוי פּאַרמירן זיך פּאַרלעך, און פון די פּאַרלעך ווערן גרופּעס.
מען פּאַרברענגט צוזאַמען. מען עסט ביי איין טיש, מען מאַכט
צוזאַמען אַ לחיים ביי דעם „באַר“. מען שטיפט, און אָפט לאַכט
מען אָפּ פון אימיצן (גאָט באַשערט שוין, אז עס זאָל זיך תמיד גע-
פינען אַ פּאַר שעמעוודיקע מענער און אַגרעסיווע בלאַנדינקעס), און
אַמאָל לופּטערט מען דורך טאָקע אן ערנסטע פּראַגע אויכעט. און
די וואָס האָבן ניט באַוווּזן אויסצוקלייבן זיך אַ „פּאַר“ דעם ערשטן
טאָג, נעמען שוין אויפן צווייטן טאָג דאָס וואָס עס איז געבליבן.

ווער זיינען דאָס די מענטשן, וואָס געפינען זיך אויף אַ „קרוז“

שיף? מיינסטנס מענטשן, וואָס מען רופט: „ווייט קאַלער סליוויס“ * לערער, לערערקעס, בוכהאַלטערס, סטענאַגראַפֿיסטקעס, אינזשינערן פון פארשידענע אינדוסטריעס, וואָס פארדינען א דורכ-שניטלעכן געהאַלט.

אויף אזא ריזע באַנענט איר אויכעט מענער וואָס פאַרן אוועק פון זייערע פרויען, ווייל זיי האָבן זיך זיי אביסל צוגעגעסן און זיי ווילן כאַטש עטלעכע טעג אַ לעב טאָן ווי פרייע פויגלען. און פאר-קערט, איר טרעפט אויכעט פרויען, וואָס זיינען מיד פון זייערע מע-נער און קענען נאָך אָנצינדן דאָס בלוט פון אַ פּרעמדן מאנסביל, וואָס אין דער היים איז איר דער אייגענער מאַן ווי אַ ביין אין האַלז. אויך יונגעלייט, וואָס זוכן כלות, און מירלעך, וואָס זוכן חתנים. און אז. וו.

פאר די וואָס האָבן ליב „ספּאַרט“, איז דאָ אַ צימער פאר גימ-נאַסטיק, מיט אלערליי ספּאַרט-איינריכטונגען. צום ביישפּיל: די וואָס האָבן ליב צו פאַרן רייטנדיק, איז דאָ אועלכע אימפּראָוויזירטע פּערד מיט זאָטלעך און צוימלעך. מען ניט א דריק אן עלעקטריש קנעפל און איר פּאַרט אויף וואָס די וועלט שטייט. דאָס פּערד העצקעט פון אייך ארויס די נשמה, און אייך דוכט זיך אויס, אז איר זענט אן אמת'ער „קארבאָי“. און פאר די וואָס האָבן ליב צו פאַרן „בייסיקל“ איז אויכעט איינגעאָרדנט צוויי בייסיקלעך און א זייער מיט נומערן, כדי איר זאָלט זיך קענען מיט אימיצן פאר-וועטן, ווער עס קען פאַרן שנעלער. און אייך דוכט זיך טאַקע אויס, אז איר פאַרט אָפּ צענדליקער מוילן אין א מינוט, כאַטש אינ-דער'אמת'ן שטייט איר אויף איין אָרט.

* * *

איידער איך ניי איבער צו די הויפט עפיוזאָדן פון דער ריזע, וועל איך אָפּגעבן אַ פּאָד שורות צו א זייער וויכטיקן מאַמענט, וואָס איך האָב ערשט ביי דער איצטיקער ריזע אויסגעפונען. און דאָס איז א שטריך, וואָס דער אמעריקאנער מענטש באזיצט. עס איז א

* ווייטע-קאָלנער שקלאַפּ.

מעלה, וואָס דעם אייראָפּיער איז זי אינגאַנצן פרעמד. די מעלה באַשטייט אין דער פשוט־קייט, בעסער געזאָגט, אין דער איינגעבויר־רענער דעמאָקראַטישקייט, וואָס דער אמעריקאַנער באַזיצט.

די מענטשן אויף א „קרוז“ זיינען געמישט, זיי קומען פון פאר־שידענע קלאַסן, גראַדן און פּראָפּעסיעס. אין אונזער גרופּע האָט זיך אפילו געפונען אַ פּראָפּעסאָר אויבער אייראָפּיאישער ליטעראַטור פון דזשאַן האָפּקיןס אוניווערזיטעט. איך האָב מיך גאָרניט גע־קענט אָפּוואַנדערן אויף דער נאַטירלעכער פּשטות, וואָס דער דאָזי־קער געלערנטער מענטש באַזיצט. קיין ביסל סנאָביזם, קיין טראָפּן אָנגעצויגנדיקייט האָט איר ביי אים ניט געקענט געפינען. ווער מיר פּראָפּעסאָר, וואָס מיר פּראָפּעסאָר, דאָס איז ער אין קלאַס־צימער ווען ער „לעקטשורט“ צו די סטודענטן. דאָ איז ער ניט קיין פּראָפּעסאָר, דאָ איז ער א „יאַט מיט אלע יאַטן גלייך“.

איך האָב ניט ווילנדיק געפּראַווט ביי זיך אין געדאַנק מאַכן אַ פּאַרנלייך צווישן אונזער פּראָפּעסאָר און אַ אייראָפּיאישן פּראָ־פּעסאָר פון זיין שטאַנד. סאַראַ אונטערשיד! סאַראַ איינגעבויר־רענע עניוּת און מענטשלעכע וואַרימקייט דער דאָזיקער געלערנטער מענטש באַזיצט עס!

ווען ער רעדט מיט אייך, וועט איר ניט געפינען קיין מינדסט ביסל גאָה, אָדער אַנצוהערעניש־אז ער איז אַ וויכטיקע פּערזענלעכ־קייט. און פונקט ווי דער פּראָפּעסאָר האָט ניט געליטן פון דער גרויסקייט־מאַניע, אזוי האָט זיך ניט געמערקט ביי די דורכשניט־לעכע בשר ודמָ'ס אַ מינדערוויכטיקייט געפיל, אַ חוץ איין פּאַרל, אַן ער מיט אַ זי, וואָס האָבן זיך שטאַרק געוואָרפן אין די אויגן מיט זייער אָפּגעזונדערטקייט. אַן אָפּגעזונדערטקייט, וואָס האָט זיך כמעט גענרענעצט מיט מיסטישקייט. זיי האָבן ניט באַוווּזן צו ווערן היימיש אפילו ניט מיט איין גרופּע. זיי האָבן אויף איטלעכן געקוקט מיט אַזאַ מין קאַלטקייט, אַז מען האָט אַזש מוראַ געקראָגן צו טרעפן זיך מיט זייערע בליקן...

לכתחילה, האָט מען זיך צווישן די פּאַסאַזשירן אָנגעהויבן שוש־קען, ארויסזאָגן פּאַרשידענע סברות, און פּראַוווּן טרעפן, ווער און וואָס די צוויי זיינען. עס איז אונז פשוט געאַנגען אין לעבן

עפעס אויסצוגעפינען וועגן זיי, אָבער אָן דערפּאַלג. ביז אויפן צווייטן טאָג, עס איז געווען באלד נאָך מיטיק, ווען מיר זיינען גע- זעסן אויף די דעקטשערס און שפּאַסיק אויסגעלויגט די פּלענער, וואָס יעדער וועט טאָן אין קיובא, — איז ער ארויסגעקומען מיט א ביכעלע אין האנט און זיך אוועקגעזעצט אויף זיין דעק־שטול, וואָס איז געווען ניט ווייט פון אונז, און עס אָנגעהויבן בלעטערן נאָכלעסיק. אויפן שער־בלאַט, האָבן מיר באַמערקט, אז דאָס ביכל איז וועגן „פּאַראַיניקטן פּראָנט“.

מיר זיינען אלע געבליבן זיצן שטיל און זיך אָנגעקוקט איינע די אנדערע כמעט ווי פארשעמט. און פון אלעמענס בליקן האָט מען געקענט ארויסלייענען: „דאָס גאָר!“

מיין נואַרקער שיפּס־קאַלעגע, און מיטוואוינער פון מיין קאָד בינע, האָט זיך אויף צעלאַכט, און דאָס לאַכן איז געווען אין אזא טאָן, וואָס האָט געמיינט:

„טפו זאָל עס ווערן, וואָס פאַר א „דאָמבעלס“ מיר זיינען! מיר האָבן אים אין אלעם חושד געווען, אָבער טרעפן דאָס ריכטיקע האָט קיינער ניט געקענט“.

די זייער און זייער געראַטענע מיס. ר. פון פּילאדעלפּיע, וועמען איטלעכער האָט געקענט און יעדער מאַנסביל איז געווען גרייט צו ווערן איר „ראַמעאָ“, אין מיטן העלן טאָג, האָט צו אונז מיט א קלוגן שמיכל ארוינגע'סוד'עט, אז זי וואָלט געשוואוירן, אז „הי מאַסט בי וואָן אָף דהאָז רעד האַטס“.

אין די טראַפּישע געגנטן איז די זון זייער דאָקוטשליווע, איר פּילט זי אין אלע אַבריס. דערפאַר טאַקע, איז זעלטן צו זען אימיצן אויסגעפּוצט אין קליידער. אזוי שנעל ווי מען קומט נאָר ארויס פון עס־צימער, טאַנצט מען באלד אריין אין די שטיקלעך באַד־קאַסטויר מען. מען שפּאַרט זיך צו אויף דער דעק־שטול אין א האַלב־לינגדיר קער פּאַזע, מען מאַכט צו די אויגן, מען באַקט זיך אַנטקעגן דער זון, און מען הערט זיך צו וואָס אייערע שכנים ריידן צווישן זיך.

* א פּראַזע פון פּאָליטישן זשאַרגאָן אין נ. אמעריקע, צו באַ צייכענען א קאָמוניסט.

אָט דאָס האָט געטאָן אונזער „רעד־האַט“ שכן, ווען ער האָט באַמערקט, אז צווישן אונז רעדט מען עפעס וועגן אים. ער האָט אָבער לאַנג ניט געקענט איינלייגן, ווייל די זון־נאָדלען האָבן גוט גע־שטאָבן. ער האָט זיך טאַקע געגעבן אַ כאַפּ אויף פון זיין שטול, פונקט ווי אימיצער וואָלט אים געגעבן אַ שטאָך אין ווייכן פלייש. ער האָט זיך אָנגעהויבן אַרומקוקן אַ וואו מען קען געפינען אַ שטיקל שאָטן.

מיין שיפּס־קאַלענע, דער בלאַנדער אינזשינער, האָט זיך מיט אים שטאַרק געוואָלט באַקענען, ווייל אַ חוץ וואָס ער גיט זיך אָפּ מיט שטודירן די טעכנישע אַנטוויקלונגען פון אונזער צייט, איז אים אויך ניט פרעמד דער פּאָליטישער וויר־וואַר, וואָס גייט איצט אָן איר בער דער וועלט. — עס איז אים אויך ניט פרעמד דער ראַדיקאַלער געדאַנקען־גאַנג.

ער האָט פון דעם ברונעטן יונגמאַן קיין אויג ניט אַראָפּגע־לאָזט. זיינע פרייע, קלאַרע און אָפּגענע אויגן האָבן געהאַלטן אין איין אַרומשוועבן, אָט אויף אים, אָט אויף זיין בוך. זיין גאַנצער קערפּער האָט געפיבערט מיט נייגעריקייט צו באַקענען זיך מיט אים און דורכלופטערן אַביסל פּאָליטיק, הערן וואָס ער האָט צו זאָגן „איצט“. עס האָט געמאַכט דעם איינדרוק, אז אויב ער וועט זיך מיט דעם יונגמאַן ניט באַקענען, וועט עס אים אויספּעלן אויף זיין נאַנץ לעבן.

ווער איז מיין בלאַנדער שכן?

געבוירן איז ער געוואָרן אין גיר־ענגלאַנד, דערצווינגן זיך ביי ליי־בעראַלע עלטערן. זיין גאָר עלטער־עלטער זיידע איז געקומען קיין אַמעריקע פון מאַנטשעסטער, ענגלאַנד. זיין פאָטער איז אַ לערער אין אַ הויך־שול, אָבער ער האָט זיך פון לערעריי אָפּגעזאָגט. אים געפּעלט בעסער צו פּאַרען זיך ביי מאַשינען, איידער נודיען זיך מיט קינדער אין אַן ענגן קלאַס־צימער.

איצט איז ער שוין אַ מענטש אין די דרייסיקער. ער איז שוין אַפילו געווען פאַרהיירעט, נאָר זיין פרוי איז געשטאַרבן פון אַ קינד־פעט און אים איבערגעלאָזט מיט אַ פּיצל קינד. ער האָט באַשלאָסן מער ניט צו הייראַטן. זיין טאַכטער דערציט זיך ביי זיינע עלטערן,

און ער גיט זיך אָפּ מיט טעכנישער וויסנשאַפֿט. און ווען זיין טאָכ־
טער וועט עלטער ווערן, וועט ער מיט איר מאַכן א ריזע ארום דער
וועלט. —

ער איז א נרויסער חסיד פון ה. ג. וועלס.

— קאַמעראַד! — האָב איך ווי פון שלאָף ארויסגערעדט.

ער האָט אויפן שטעל זיך געגעבן א דריי אויס, און ווי געזוכט
דאָס וואָרט אין דער לופֿט. איך האָב מיך אויפן מאָמענט געפילט
כמעט פארשעמט. וואָרום לויט זיין זוכן האָט עס געמאכט דעם
איינדרוק, אז דאָס וואָרט קאַמעראַד, האָט ווייזט אויס אין זיינע
אויערן אָפּגעקלונגען ווי א פּלוצלימדיקע עכאָ אין א ווילדערניש.
דער'עיקר, האָבן אים אונזערע נייגעריקע בליקן אריינגעפירט אין
אן אומבאקוועמלעכקייט. אָבער לאַנג האָט עס ניט געדויערט, ווייל
צום גליק האָט אונזער פּילאדעלפיער פריינדין מיס ר., וואָס צו אלע
אירע מעלות פארמאָגט זי אויך די מעלה פון צונויפירן און פאר־
היימישן מענטשן מיט אן אויסערנעוויינלעכער געניטקייט, זי האָט
זיך באלד אָפּגערופן און אים איינגעלאָדן צו אונז. שייך צו זאָגן:
איינגעלאָדן! עס זאָגט זיך נאָר אזוי, זי האָט אויף אים א קוק גע־
געבן מיט אירע שיינע אויגן — האָט ער שוין געמוזט צוקומען.

עס האָט ניט גענומען קיין מינוט צייט און ער איז שוין געזעסן
צווישן אונז. און כאָטש ער איז בטבע א שווייגער — ער שווייגט
און שמייכלט, — וואָס ס'קען מיינען, אז ער האָט א סך וואָס צו
זאָגן, נאָר ער איז צו קלוג. זיין באנעמונג איז א פון אויבנאראָפּ־
קע, אָבער אונטער מיס ר.'ס שקאַציש שמייכלע, האָט זיך זיין אלטע
געוואוינהייט פון אים געמוזט אָפּטאָן אויף א ווייל און לאָזן אים
ניין אומגעפענטעט.

אפילו זיינע קליינע און כיטרע אויגן האָבן זיך אויך פּלוצים
צעעפנט אזוי ברייט, וואָס ביז איצט איז זיי אפילו אויף דער צענטער
מחשבה ניט געקומען, אז זיי וועלן זיך ווען עס איז אין זייער לעבן
קענען אזוי ברייט צעעפענען.

— זייט באַקאַנט!...

ער האָט ניט געלאָזט אפילו קיין איין סעקונדע פארבייגיין און
באלד ארויסגעזאָגט:

— מיין נאָמען איז פּערדאָ מאָלעטאָ.

זי האָט אונז באַלד אלעמען פאַרגעשטעלט און עס איז אוועק-געגאנגען א גאַנג. פריער האָט זיך אונזער געשפרעך געהאלטן ביי די געוויינלעכע טוריסטישע פראַנג, ווי: ווער? וואוהין? פּונוואַנעט? און אויף ווי לאַנג? און דאָס גלייכן. דערנאָך איז ארויפגעשוואוּר-מען די טעמע — שפּאַניע, וואו עס זיינען געווען דאָ און דאָרט מיינונגס-פאַרשידנהייטן. אָבער זעענדיק, אז מיר זיינען ווארימע פריינט פון שפּאַנישן פּאָלק, האָט ער זיך מיט אונז דערפילט ווי מיט אייגענע מענטשן. די פּאַרזיכטיקייט איז פאַרשוואונדן, געקראָגן צו אונז צוטרויען, און אונז אפילו דערציילט פּערזענלעכע ענינים.

געבוירן איז ער אין סעוילער פּראָווינץ פון שפּאַניע. געקומען קיין אמעריקע נאָך דער וועלט-מלחמה צו זיינעם אן אָנקל, וואָס האָט געהאט א שאפּ פון אויסהאַקן מצבות. א שטיקל צייט האָט ער דערביי געאַרבעט, אָבער עס איז אים ניט געפּעלן געווען די מלאכה, האָט ער זיך גענומען צו פאַרבעריי און דערביי איז ער פאַרבליבן ביז היינטיקן טאָג. צוריק מיט א שטיקל צייט האָט ער געהיירעט מיט א קובאַנער מיידל, פאַרן זיי איצט קיין קיובאַ זיך באַקענען מיט איר משפּחה.

— וואָס איז אייער נאָמען, ביטע? — האָב איך א פרעג געטאָן אביסל פאַר'חידוש'ט.

— זייער פשוט, — האָט ער באשיידן געענטפּערט — „פּערדאָ מאָלעטאָ“ — און בעת מעשה אריינגעקוקט אין מיין פאַרוואַנדערט פנים.

— וואס וואַנדערט דיך אזוי? — האָט מיך דער בלאַנדער אינזשינער, וואָס איז געזעסן לעבן מיר, א פרעג געטאָן. און קוקט-דיק אויף מיר מיט א שמייכל אויף די ליפּן, צוגעלייגט:

— מערקסט אפּשר א אידישן אָפּשטאַם אין זיין נאָמען?

— ניין, ניט דאָס מיין איך, — האָב איך געפרואוּט דערקלערן — איר פאַרשטייט וואָס מיך וואַנדערט? — אין שפּאַניע האָט יעדער איינער א כפּול-שמונה'דיקן נאָמען, און כמעט יעדער איינער איז דאָרטן א „דאָן“, און ער רופּט זיך אזוי פשוט... פּערדאָ האָט א ווייל נאָכגעדענקט, נאָכדעם האָט ער מיט אַנט-

שלאסנקייט אונז דערקלערט די מעטאמאָרפּאָזע פון זיין איצטיקן נאָמען:

לויט זיין פאמיליען-אַפּשטאַם, וואָלט ער איצט באדארפט הייסן: „פּעדראָ ווירכיניאַ גאַנכאלעו. (דער מיטלסטער נאָמען איז דעם פּאָ-טערס), אָבער זיין פּאָטער איז געווען א פּראָסטער פּויער, און זיינע אבות אבותינו זיינען אויך געווען פּראָסטע שבּפּראָסטע פּויערים, און אָרים צווישן די אָרימסטע. זיין זיידע איז געווען אזוי אָרים, אז ער האָט אזש געמוזט ארומגיין בעטלען, האָט מען אים אין זיין דאָרף א צונאָמען געגעבן: „מאַלעטאַ!“ (מאַלעטאַ מיינט טאַרבע אין שפּאַ-ניש). און אזוי ווי ער האָסט די אריסטאָקראטיע, וויל ער ווייזן, אז ער איז שטאַלץ מיט זיין אָפּשטאַם. פון גאַנכאלעו האָט ער אויס-געביטן אויף מאַלעטאַ, ד.ה. טאַרבע. —

ער האָט זיך אויף א ווילע אָפּגעשטעלט, ווי ער וואָלט איבער-געדענקט וואָס ער האָט אונז דערציילט, און מיט א פייערל אין די שאַרפע און לעבעדיקע אויגן צוגעגעבן ווי א פארבייסן:

— איך בין שטאַלץ מיט דעם, וואָס אין מיינע אָדערן פליסט ניט קיין אריסטאָקראטיש בלוט. און בעת-מעשה, ווערט ער אָנגע-פילט מיט באנייסטערונג פון זיך אליין.

און ספּעציעל איז ער געווען צופרידן, וואָס ער האָט זיך אומגע-ריכט אָנגעטראָפּן אויף אויערן, וואָס זיינען וויליק אים אויסצוהערן, און ער פארנעמט זיך צו דערציילן אונז, ווער עס האָט אים ארויפ-געפירט אויפן ריכטיקן וועג.

* * *

די זון האָט שטאַרק געברענט און האָט אומ'רחמנות'דיק גע-גאָסן מיט פייער אויף אונזערע נאקעטע אַקסלען.

מיר האָבן זיין דערציילן איבערגעריסן אויף א פּאַר מינוט, און זיך איבערגעטראָגן אין א שאַטנדיקן ווינקל, כדי ניט געשטערט צו ווערן פון דער ברענענדיקער זון. מיר האָבן זיך אויסגעזעצט אין דער פּאַרם פון א פּאַדקאווע, און אים אָפּגעגעבן דעם אויבנאָן, אזוי, אז עס האָט אויסגעזען ווי א קליין, אימפּראָוויזירט בינעלע. און איידער ער האָט נאָך באוויזן זיך גוט אוועקזעצן אויפן דעקישטול, האָט ער שוין אָנגעהויבן פּאַרצוועצן דאָס דערציילן.

ער האָט אָנגעהויבן מיט א פראַגע:

— האָט איר געהערט פון איינעם א מאן, וואָס האָט געהייסן קראָפּאַטקין?... האָט צו דעם מאן איז מײן הארץ פול מיט דאָנק-בארקייט. עס איז א דאָנק דעם רוסישן „דזשיניוס“, וואָס האָט מיר געעפנט די אויגן און אויסגעגלייכט דעם רוקן. ווען ניט קראָפּאַטקין, וואָלט איך מסתמא ביז היינטיקן טאָג געווען דאָס שמוציגע שטויב אונטער די פיס פון די שפאנישע „דאָנס“.

— פאסירט האָט עס אזוי:

— איך בין דעמאָלט נאָך געווען א יונגער אינגל, אין א דאָרף פון סעוויליער פראָווינץ. דער דלות האָט ארומגעשפאצירט אין אלע ווינקעלעך, ניט נאָר ביי אונז אין הויז, נאָר טאקע איבער דער גאַנצענער פראָווינץ. פון אזא זאך ווי ברויט זיינען מיר ערשט געוואָר געוואָרן אין די שול-ביכלעך. האָט איר געזען די פיעסע אויף בראָד-ווי „טאָבעקאָ ראָוד? * האָט איר זיך צוגעקוקט צו דזשיטער לעס-טערס דלות? אויב איר האָט געזען די דאָזיקע פיעסע, וועט איר קריגן א שטיקל באגריף פון אונזער אַרימקייט. אָט די דזשיטער לעסטערס זיינען געווען דער דאָמינירנדיקער טייל פון קעניג אל-פאָנאָ'ס אונטערטאנען ניט נאָר אין אונזער פראָווינץ, נאָר איבער גאנץ שפאניע.

ער האָט ארויסגעלאָזט א באדויערנדיקן זיפן, פאררויכערט א סיגארעטל און טיף אריינגעצויגן דעם רויך און ניט וועלנדיק איר בערייסן דעם פאָדעם פון זיין רירנדיקער געשיכטע, מיט א לאנגער פויזע, האָט ער אויף גיך ארויסגעבלאָזן דעם אריינגעאָטעמטן רויך פון זיין ברוסט, צוגערוקט זיך נענטער צו אונז און ווידער אָנגע-הויבן ריידן מיט א ווייטיקלעכער גרימאסע אויף זיין פנים.

— מיינע פריינט! איר וועט מיר דערלויבן אָפּצונויגן אויף א וויילע פון דער הויפט-טעמע און בארירן א זייטיקן אָבער א וויכטיקן פונקט, וואָס וועט אייך טאקע באהילפּיס זיין צו פארשטיין שפאניע, ווי זי איז אין דער ווירקלעכקייט, ניט ווי עס באשרייבן עס אלערליי פאָעטן אָדער ראָמאנטישע טוריסטן, און ווייל עס האָט זיך איצט

* דער וועג אויף די טאָבאַק-פעלדער.

געשאפן אן אומגעזונטע אטמאספערע ארום דעם שפאנישן בירגער-
קריג, וויל איך אָט דעם זייער וויכטיקן ענין בארירן און פרובירן
אויפקלערן פארוואָס דאָס איז געשען.

— איר האָט דאָך מסתמא געלייענט אין די צייטונגען דעם
ליאַרעם, וואָס זיי האָבן אויפגעהויבן ווען זיי האָבן דערהערט, אז
מען האָט אין שפאניע פארברענט עטלעכע קירכן און געטויטעט
עטלעכע „קלויַרדזשים“ (גייסטלעכע), איך וועל מיך ניט אָפּשטעלן
אויף די מאַטיוון פונם ליאַרעם, ווייל יעדער קלאַר־דענקנדער מענטש
ווייסט וועמענס הענט די כלומרשט ציוויליזירטע שרייבער האָבן גע-
זוכט צו שטארקן. איך וועל מיך אָפּשטעלן אויף דער פאסירונג:

— איר ווייסט דאָך מסתמא אלע, אז שפאניע איז קאטויליש;
אָבער ווייסט איר וואָס עס הייסט אזוינס קאטויליציזם? און ספער-
ציעל שפאנישער קאטויליציזם? קען מען דען איבערנעבן אין ווער-
טער וואָס פאר א קלאַה דאָס איז געווען אויף דעם שפאנישן קער-
פער! ווען דער שפאנישער קאטויליציזם וואָלט זיך באדארפט רייני-
וואַשן פאר א קרימינעלן געריכט, וואָלט פאר אים דער נאנצער ים
מיט וואסער געווען ווייניק. ווען מען וואָלט געפרואווט פארצייכער-
נען אויף פאפיר די עולח'ס, וואָס דער שפאנישער קאטויליציזם איז
באגאנגען קעגן דעם שפאנישן פאָלק, וואָלט קיין פאפיר ניט גע-
סטייעט. ווייל גרויס איז די צאָל פון די „פרומע לייט“ אין שפא-
ניע און גרויס איז געווען זייער פארניכטונגס־ארבעט אויף אלע גע-
ביטן פון קולטור און סאָציאלע פראגן, צו וועלכע די שפאנישע מאסן
האָבן זיך געריסן.

— ענג און געטריי איז געווען איר צובונד צו דער שפאנישער
קרוין און אַדל?

— אין אלע לענדער האָט זיך די קירך פרובירט צופאַסן צו דער
צייט און אומשטענדן, אָבער ניט אין שפאניע. אין שפאניע איז זי
געבליבן אלט־מאָדיש־דעאָקאָציאָנער אויף אלע געביטן פון געזעלשאַפֿט-
לעכן לעבן.

— און עס איז נאטירלעך, אז אין אזא היסטאָרישן קאמף, וואָס
דער אונטערדריקטער טייל פון שפאנישן פאָלק האָט איצט * פאנאנ-
דערגעוויקלט פאר לעבן און רעכט, קעגן די פאשיסטישע הינט, זאָל

* אין 1938.

גלויכצייטיק אָנרירן די חשוב'ע נייסטלעכע אויך, ווייל פון וועלכער זייט מען זאָל ניט צוטערעטן, זיינען די צוויי קרענק ענג פארכונדן איינע מיט די אנדערע, ווי א „סיאָמער-צווילינג“.

דאָ האָט ער זיך אָפגעשטעלט אָפצוכאַפן דעם אָטעם, ווייל זיין מאַגערע קענטעניש פון דער ענגלישער שפראַך, האָט אים אביסל פאָר-מאטערט.

דערנאָך האָט ער מיט א נערוועזער צוקונג אויף זיינע געזיכטס-קנייטשן, צוגעלייגט, שווער און פאמעלעכדיק:

— יאָ, יאָ, מינע פריינט, עס רודערט זיך אין שפאניע, דאָס אייז האָט אָנגעהויבן ברעכן און אונטערן אייז שטייט א ריז א דער-וואַכטער, אן אויפגערעגטער, וואָס וועט עס ניט לאָזן גאנץ!

ער האָט אריבערגעוואָרפן דעם פוס פון דער רייטנדיקער פאָר-זיצע, זיך אָפגערוקט אויף צוריקצו, אָנגעשפאָרט זיך אויפן אָנלען פון זיין דעק-שטול, און פארענדיקט מיט אן אָפאָלאָגישן טאָן:

— מײן קורצער איבערבליק האָט זיך אביסל פארצויגן, אָבער איך האָר, אז דאָס וועט אייך באהילפּיס זיין צו פארשטיין קלאָר די שפאנישע מאַסן.

אונזער פּראָפּעסאָר, וואָס איז געזעסן און זיך איינגעהערט צו זיין שילדערונג, מיט ניט ווייניקער אויפמערקזאמקייט און סימפאטיע פון די אנדערע צוהערער, האָט א דאנק זיין פּעדאגאָגישער געניט-קייט, אים געהאַלפן צוריק אָנהויבן וועבן דעם פאָדעם פון דער הויפט טעמע. ער האָט אים מיט א ווארימען שמייכל באמערקט:

— האָסט אונז אָנגעהויבן דערציילן וועגן דיין באגעגעניש מיט קראָפּאָטקינען, ווילסטו אזוי גוט זיין און פאָרזעצן...

ער האָט זיך אריינגעזעצט טיפער אין דער שטול, אויסגעגלייכט זיך אביסל און אָנגעהויבן מיט אן ערנסט פנים פאָרזעצן:

— ס'הייסט מיט קראָפּאָטקינען פּערזענלעך האָב איך מיך קיינ-מאָל ניט באגעגנט. איך וועל אייך נאָר דערציילן, ווי אזוי איך האָב זיך באגעגנט מיט זיינע רעוואָלוציאָנערע אידיען.

— פאסירט האָט עס אין א פיצל דאָרף, „לאַ פּאַלאַמא“ אין א זר-מערדיקן נאָכמיטאָג, אומגעפּהער ארום שניט-צייט. איך בין נאָך דאן געווען א יונגער אינגל. ארויסקומענדיק פון הויז, זע איך ווי

מיין פאָטער שטייט ביים פֿלויט און רעדט מיט א פרעמדן יונגמאן.
אויס ניינעריקייט בין איך צוגעקומען הערן וואָס זיי ריידן. ווען איך
בין צוגעקומען, הער איך ווי מיין פאָטער ענטפערט אים באדויערנ־
דיק:

„אַט אזוי, ניטאָ קיין פיצל ערד, ניטאָ צו־וואָס א האנט צוצו־
לייגן!“

דערויף האָט יענער יונגערמאן אים צוריק געענטפערט:
„עס וועט מוזן ווערן אנדערש, מען דארף עפעס טאָן דערצו!
„מ'דארף פארקאטשען די ארבֿל און אויסראַמען די אויסזויגער
פון שפּאנישן פּאָלס!“
און קוקנדיק אויף מיר מיט פריינטלעכע בליקן, האָט ער א פרעג
געטאָן:

„דאָס איז דיין אינגל?“

— סי סיניאָר! — האָבן מיר ביידע געענטפערט.

— ליענען קענסטו?

— אביסל! — האָב איך געענטפערט פארשעמט.

— האָסטו חשק צו קענען גוט ליענען?

— סי סיניאָר, אָבער מען דארף ווארטן ביז ווינטער, ווען דער

דיאַקאָן וועט אונז נאָכאמאָל רופן אין שול.

— דארפסטו ניט ווארטן אויפן דיאַקאָן. קום מיט מיר!

— איך האָב אויפגעהויבן מיינע אויגן צום טאַטן און געקוקט

אויף אים אביסל פאַרשעמט און ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערן.

געווארט אויף זיין דערלויבעניש.

— גיי, — זאָגט דער טאַטע מיט א שמייכל, — גיי מיטן סיר

ניאָר, האָסטו סירויי ניט וואָס צו טאָן, גיי לערן זיך, אפשר וועסטו

אויך אמאָל קענען זיין א דיאַקאָן.

— איך האָב מיך דורכגערוקט דורך די לעכער פון טויער און

אוועקגעגאנגען מיטן יונגן סיניאָר.

— עס האָט זיך ארויסגעוויזן (דאָס בין איך שפעטער געוואָר

געוואָרן), אז דער דאָזיקער סיניאָר איז א ראיאָן־אַרגאניזער און

קומט פון צענטער פון צייט צו צייט. און די גרופע מענטשן, וועל־

כע איך האָב אין יענעם הויז געטראָפן, זיינען א זעלבסט־בילדונג

קלוב, און האָבן אים דערווארטעט.
— אייניקע פון זיי האָבן געהאט אָפּגעריבענע ביכלאך אין די
הענט, און אלע האָבן אים באגריסט:

— קאמעראַד!

— דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבן, וואָס איך
האָב דערהערט דאָס וואָרט „קאמעראַד“.
— אָט איז נאָך איינער — האָט ער אָנגעוויזן אויף מיר מיט
דער האנט.

— באלד איז אריינגעקומען נאָך איינער, א נייער, און דער
יונגערמאַן האָט זיך גענומען ריידן.

— די לעצטע איז געווען קורץ, איך האָב ניט פארשטאנען א
וואָרט, וואָס ער האָט געזאָגט. דאָס איינציקע וואָס האָט זיך מיר
פון יענער לעקציע איינגעקריצט אין מוח, זיינען געווען די לעצטע
עטלעכע ווערטער, טייטלענדיק מיטן פינגער אויפן ביכל:

— געדענקט, אז דאָס דאָזיקע ביכל „ברויט און פרייהייט“ דארף
ווערן די ביכל פונם שפּאַנישן פּראָלעטאַריאַט!

דאָ האָט פּעדראָ שוין געגעבן א נעם א העכערן טאָן, און מיט
א פייערל אין די אויגן אויסגערופן:

— אָט ווי אזוי איך, און די טויזנטער אנדערע ווי איך, האָבן
געהאט דאָס גליק צו באקענען זיך מיט קראָפּאָטקינען!

און פּלוצים, ווי מען וואָלט אים געגעבן א דריק עפעס א פאר-
באָרגן קנעפל, האָט ער זיך געגעבן א כאפּ צוריק, ווי ער וואָלט זיך
דערשראָקן פאר זיין פּלוצימדריקן אויסזאָגן אויף זיך אויף א שרעק-
לעכן פארברעכן. זיין טונקל לענגלעך פנים איז פארהארטעוועט
געוואָרן, און ער האָט זיך מיט פלייס פארנומען צו באווייזן אונז,
וואָס ער איז איצט.

און דער עיקר, ווען ער האָט פאר אונז אָנגעהויבן שילדערן זיין
נייעם טעסטאמענט, האָט זיך צווישן אים און דער קליינער גרופע
צוהערער אָפּגעשפּילט איינע פון די אינטערעסאַנטסטע מאָמענטן,
וואָס איך וועל מיין גאַנץ לעבן געדענקען. א מאָמענט, וואָס ניט
נאָר יעדער באוואוסטזיניקער ארבעטער און פּאָלקס-מענטש דארף
אים נעמען פאר א ביישפּיל און נאָכפּאָלגן, נאָר אפילו אינזערע בא-

דימטע וואָרט־פירער און וואָרט־זאָגער, וואָס האָבן זיך אויף זייערע עלטערע יאָרן גענומען נאָכפאלגן און פארטיידיקן די סטאַלין שאַנדע, וואָלטן אויכעט עס געמעגט נעמען אין אַכט. ווייל אויב אזא מאַ-מענט האָט געקענט פאסירן אויף א שוף, וואָס איז היינטיקע צייטן אויכעט א קליין מלוכה'לע פאר זיך, טאָ פארוואָס זאָל דאָס זעלבע ניט קאָנען פאסירן אויף דער טרוקעניש, אויב מען איז נאָר מאַ-ראליש און עטיש ניט באַנקראַט?

אונזער העלד האָט זיך גענומען פאר אונז שילדערן זיין נייעם טעסטאַמענט:

נאָר פונדעסטוועגן, — האָט ער אָנגעהויבן מיט א וואויל־יונג-גערישן טאָן — ווייל איך ניט, אז איר זאָלט דענקען, אז איך בין גע-בליבן ביי קראַפּאַטסקינס אידייען. קראַפּאַטסקין איז איצט שוין ניט מער מיין וועג־ווייזער. מיינע אידייען שעפּ איך איצט פון סאָ-ציאַליסטישן פּאַטערלאַנד, פון סאָוועט־ראַשיאַ. איצט שעפּ איך מיין רעוואָלוציאָנערע באַנייטערונג פונם פּראָלעטאַריאַט — פון די סאָ-וועטן, וועמענס פירער עס איז דער געניאַלער...

ער האָט, ווייזט אויס, געוואָלט דערמאָנען סטאַלינ'ס נאָמען, ער האָט זיך אָבער צוריקגעכאַפט און וואַרפּנדיק אויף אונז א סקאָס-נעם בליק, האָט ער, ווייזט אויס, עפעס אַרויסגעלייענט פון אונזערע פּנימ'ער... זיין לשון האָט זיך אַביסל פאַרהאַקט, און עס איז גע-ווען קענטיק, אז זיינע געדאַנקען האָבן געאַרבעט זייער שנעל, און ער האָט פאַרענדיקט דעם זאַץ שוין מיט א סאָבסטיטוט, נעמלעך:

— געניאַלער פירערשאַפט פון דער קאָמוניסטישער פארטיי. אַט ביי דעם דאָזיקן מאָמענט האָט פאסירט דאָס אומדערוואַר-טעטע און געוואונטשטע. ווען ער האָט פאַרענדיקט דעם זאַץ איז ער שטיל געבליבן, אָבער גראַדע די שטילקייט האָט אויפגעריסן ניט נאָר די וואַרימע געמיטלעכקייט, נאָר די נאַנצע לופט אַרום אונז. און שטודירנדיק זיין אומבאַקוועמע האַלטונג, האָט עס אויסגעזען, אז ער אליין האָט דערפילט, אז דאָ איז ער איבערגעגאַנגען פונם אידיאָלישן צום טראַגישן...

נאָך מער, די שטילקייט האָט לאַנג ניט אָנגעהאַלטן, פונדעסט-וועגן האָט זיך צווישן דער דאָזיקער קליינער גרופע געשאפן עפעס

אזוינס, וואָס נאָר גרויסע פּסיכאָלאָגן קענען דאָס דערקלערן; ווייל אָט זיינען מיר ערשט מיט א פּאָר סעקונדן צוריק געווען א גרופע נייד געריקע צוהערער צו דער ביאָגראַפיע פון א מענטשן, וואָס האָט עפעס אין זיין לעבן דורכגעמאַכט, און אָט זיינען מיר אין איין אויגנבליק פארוואנדלט געוואָרן אין א פאראנטוואָרטלעך געריכט. אונזער העלד, דער דערציילער, האָט עס ווייזט אויס, גוט דערפילט, ווייל ווען אונזער „חן גריבעלע“ מיט ר. האָט די שטיקלייט איבערגעריסן, און אים א פרעג געטאָן, צי איז ער א קאָמוניסט, האָט ער זיין „יעס“ ארויסגעערעדט מיט אן איינגעהאלטענעם אָטעם און דערביי זיך פאָר-רויטלט.

און כדי צו מאַכן א סוף צו דער שווערער שטיקלייט, האָט ער קוקנדיק אויף איר מיט פּאַרשנדיקע בליקן, צוגעלייגט מיט א גע-קינצלטן געמיטלעכן שמייכל:

— יאָ, איך בין אַ קאָמוניסט!

אַבער דער טאָן פון זיין ענטפער האָט ניט האַרמאָנירט מיט זיין וואונטש, ווייל די שטיקלייט האָט זיך ניט געלאָזט באהערשן. ניין, דאָס איז ניט געווען קיין שטיקלייט אין געוויינלעכן זינען פון וואָרט, דאָס איז געווען א שטיקלייט, וואָס האָט דערמאָנט אין א גרויסן אומגליק און שרעק, וואָס האָט זיך אויסגעשפּרייט אויף א זעקסטל פון ערד קוגל... און ווי דורך א מיסטעריע, האָבן זיך פאר אונזערע אויגן אויסגעשטעלט פיגורן מיט אויסגעמאַטערטע גלידער, מיט בלו-טיקע שטראַמעלעך פון זייערע אויגן און אונז אריינגעשריגן אין פנים:

„פארוואָס שווייגט איר? פארוואָס דערלאָזט איר אזעלכע אומ-רחמנותידיקע מערדערייען?“

יאָ, יאָ, ווייזט אויס, אז אונזער דערציילער האָט אויך דערהערט די זעלבע גרויזאמע קולות, ווייל זיין פנים איז רויט געוואָרן, צע-פלאַמט זיך, און אפילו זיינע אויגן זיינען אים פאַרלאָפן געוואָרן מיט בלוט, אפילו ריידן פריי האָט ער שוין אויכעט ניט געקענט, ווייל אויף זיין קול האָט זיך שוין ארויפגעכאַפט א לאַסט, דערפאר האָט שוין דער טאָן פון זיינע ווערטער „איך בין א קאָמוניסט“, ניט געקענט קלינגען מיט געמיטלעכער באשטעטיגונג. ניין, עס האָט אָפּגעקלונג-

נען ווי א יודוי פון אן אונטערצינדער, וואָס שטייט פאר א געריכט
און איז זיך מודה אין א פארברעכן.

איצט נאָכאָמאָל די זעלבע פראַגע:

פארוואָס קען אזא מאַמענט פאסירן אין מיטן ים אויף א שיף,
און פארוואָס זאָל עס ניט מעגלעך זיין אויף דער טרוקעניש? איז
דער געוויסן ביים מענטשן אויפן ים וואכנדיקער ווי אויפן לאַנד?
צי זיינען דאָ דערביי אנדערע אורזאכן?

אונזער גרופע, וואָס איז געזעסן ווי פארנליווערט, האָט זיך אָנגע-
געהויבן אויסצושוכען, געכאפט זיך צו די סיגארעטלעך, און מיט
שמיכלען אויף די ליפן אָנגעהויבן זיך גרייטן צו א דיסקוסיע.

אָבער מעשה שטן זיינען צו אונז צוגעלאָפן צוויי מיידלעך, (קנאָ-
פע מציאות), וואָס האָבן זיך כלומרשט געוואָלט באהאלטן פונם דעק-
סטיואַרט (אזוי פֿלירטעוועט מען אויף דער שיף), דער דאָזיקער
סטיואַרט איז ארומגעגאנגען איבערן דעק און אויסגערופן, אז אלע
פאסאזשירן זאָלן זיך אָנטאָן די רעטונגס-גארטלען, צוליב פראַבע
אויף די רעטונגס-שיפלעך.

אזוי ווי מיר האָבן ניט געוואָלט איבערייסן אונזער שמועס,
האָבן מיר געדענקט, אז מען קען זיך באניין אָן אונז ביי דער פראַך-
בע. אונזער סטיואַרט האָט אונז אָבער ניט פארזען. ער איז צו-
געקומען און אין אן העפלעכן טאָן אונז דערקלערט, — אז פאר דער
„מאָראַויקעסל“ טראַגעדיע האָט מען די פאסאזשירן טאקע ניט בא-
לעסטיקט מיט פראַכן, מען פלעגט יוצא זיין נאָר מיט די מאַטראָזן.
אָבער זינט דאָן, איז געוואָרן א געזעץ, אז אלע פאסאזשירן מוזן
מאכן פראַבע. —

ער האָט אָבער געמערקט אין אונז, אז מיר האָבן ניט קיין גרויסן
חשק צו פאָלגן דאָס געזעץ, האָט ער געפרוּווט ווירקן מיט א פסיכאָ-
לאָגישן „טריק“, און אויף אן העפלעכן אופן אָנגעהויבן פאר אונז
שילדערן די געפאר, אין וועלכער מען איז תמיד ווען מען פאָרט
אויפן ים, — און אפילו אזא שיף ווי די „קווין מערי“ איז אויך ניט
אבסאָלוט זיכער קעגן א ים אומגליק. דעריבער...

* שפיצל.

וואָס ער האָט שוין געזאָגט ווייטער, בין איך זיכער, אז קיי-
נער פון אונז האָט שוין ניט געהערט, ווייל אלע זיינען געלאָפֿן צו
זייערע קאבינעס מיט די שנעלסטע טריט און אויף גיך ארויפגעצויגן
אויף זיך די רעטונגס-גארטלען, ארויס אויפן דעק און געהאַרכזאָם
אוועקגעשטעלט זיך אין דער רייע אויף די אָנגעוויזענע ערטער. אויף
א סיגנאַל האָט מען די רעטונגס שיפלעך אראָפֿגעלאָזט, ביז זיי זיינען
געווען גלייך מיטן דעק. אָנגטשעפעט די שטריקענע לייטערלעך און
דורכגעקוקט צי אלעס איז אין אָרדנונג. די מאַטראָזן זיינען ארויף
אויף די שיפלעך, אויסגעזעצט זיך, פאר א האַלבער מינוט, און די
פּראָבע איז פּאַריבער.

אַט אזוי איז מען יוצא פארן געזעץ און איטלעכער בלייבט צו-
פּרירן, און אלס זכר לעפּראָבע האָט מען זיך געכאַפט צו די „קאָ-
דאַקס“ און זיך אָפּגעפּאַרטערעלט אין די רעטונגס-גארטלען.

די היפּשלעך וואָגיקע און גאַנץ אגרעסיווע בלאָנדינקע, וואָס
פארמאָגט א „בייטי פּאַרלאָר“ * אין ניו-יאָרק, האָט אויסגענוצט די
געלעגנהייט צו זיין מיטן שיפּס-קאַפיטאַן אויף איין בילד. דער
קאַפיטאַן האָט זיך גראַדע אויף אן איידעלן אופן געוואָלט ארויס-
דרייען דערפון, אָבער קעגן אזא ספּריטנער טעכניק, וואָס די בלאָנדע
ווייבלע פארמאָגט, איז ער מיט זיין גאַנצע דזשענטלמענישקייט גע-
ווען היפּלאָז ווי א זויגקינד, — ער האָט זיך מיט אן העפּלעכער
פּאַרלעגנהייט געמוזט אונטערנעבן.

עס איז שווער איבערצוגעבן, ווי אויסגעצייכנט זי קען דורכפירן
איר פּאַרלאָנג, ווייל איידער איך האָב מיך אוספּיעט ארומצוקוקן,
זיינען שוין ביידע, דער שיפּס-קאַפיטאַן מיטן סקול-טיטשער, געשטאַ-
נען ביי אירע זייטן פּאַרטיק פארן „קאָדאַק“, און נאָך ווי אזוי גע-
שטאַנען! ווען איך האָב מיינע אויגן אויפֿגעהויבן פון קאָדאַק, א
קוק צו געבן אויף זיי, איידער איך דריק דאָס הענטל, האָב איך פאר
זיך דערזען ניט קיין צוויי געזעלשאפטלעך וויכטיקע מענער, נאָר
צוויי שטאַרקע אייזלען, וואָס זיינען גרייט אונטער איר קאָמאַנדע צו
לאָזן זיך איינשפּאַנען אין א שווערן לאַסט-וואָגן. און בעת מעשה

** שיינהייט־סאַלוו.

האָט זיך מיר אין מוח אריינגעביסן אן עזות'דיקע פראגע; איך האָב זיך געפרעגט:

„אוואו איז דער שליסל צו דעם דאָזיקן סוד? ווי קומט עס, וואָס אזעלכע צוויי מענער, וואָס זייער גאַנץ לעבן זיינען זיי גע-וואוינט נאָר צו דאָמינירן און געבן באפעלן, זאָלן אזוי לייכט בא-הערשט ווערן פון א פרוי, וואָס לויט איר אינטעלעקט, וואָלט זי מער ווי א מיטלמעסיקע שילערן זייערע ניט געקענט זיין, און אירע פרוי-וואטע מעלות באשטייען, אויסשליסלעך, אין דעם וואָס זי איז א פוכ-קינקע בלאַנדע ווייבעלע, וואָס האָט א „ביוטי פארלאָר“ אין דעם העכערן טייל ניריאָרק, און דער צוועק צו וואָס זי דארף דאָס אָקאָרשט גענומענע בילד, מיט די צוויי וויכטיקע מענער, איז נאָר צוליב דעם, אז זי זאָל האָבן וואָס אויפצוהענגען אין אויפנאמס-צימער פון איר „ביוטי פארלאָר“, כדי אירע קונדן, וואָס קומען צו איר אויסגלעטן זייערע פנימ'ער, און פנימ'לעך, זאָלן פון איר דעג-קען אן עולם ומלואה...“

נו, די פראָבע איז פאָריבער, און אלע פאסאזשירן האָבן מיט אויפגעלעגטע פנימ'ער צעזיט זיך צוריק אין די געדערים פון דער שיר, צו באפרייען זיך פון די רעטונגס-נארטלען און זיך אָנהויבן גרייטן צום באנאכטיקן באָל.

* * *

אריינקומענדיק צו זיך אין קאבינע, האָב איך פון זיך שנעל אראָפגעוואָרפן דעם רעטונגס-נארטל, אוועקגעלייגט זיך אויף מיין בעטל, געוואָלט כאפן א דרימל, כדי מיטן שלאָף איבערייסן די גע-דאנקען פון די פריערדיקע איבערלעבונגען, אָבער עס גייט ניט. פאר-קערט, אוועקלייגנדיק זיך אין בעטל און צומאכנדיק די אויגן האָט זיך ערשט דעמאָלט אָנגעהויבן די אמת'ע אָרגיע פון געדאנקען לויט פערני:

אָט זע איך קאמעניעוון מיט זינאָוועוון. אָט איז פיאַטאָקאָוו. אָט זע איך זינאָוועוון פאלן אין חלשות און א גע-פע-אָניק מיט גזל'נישע אויגן שלעפט אים ביי די האָר ארויף—אויפצושטעלן אים אויף די פיס, כדי ער זאָל אים קענען שיסן א שטייענדיקן. אָט זע

איך בוכארניען, אָט זע איך ריקאָווו, אָט זע איך קרעסטינסקין, אָט זע איך טויוזנטער קערפערס פון טויוזנטער „רענק און פּיילערס“ ליגן אויסגעלייגט אויף דער ערד, ווי אויסגעשאַכטענע שאַף אין אַ שלאַכט־הויז. אָט זע איך, ניין, איך הער פרויען שטיקן זיך אין טרערן. אָט זע איך קינדער טוליען זיך צו זייערע מאמעס און פרעגן מיט ציטער־דיקע שטימעלעך, וואָס עס האָט פאסירט מיט זייערע טאטעס? —

איך שטרענג זיך אָן צו פארטרייבן די בילדער פון די געדאנקען, אָבער עס גייט ניט. איך האָב מיך דערמאָנט, אז אין רענצל ביי מיר איז דאָ אַ פלעשל שנאָפס. איך האָב מיך שנעל אַ כאַפּ געמאָן צום רענצל, ארויסגענומען דעם שנאָפס און אריינגעגאָסן אין זיך אַ היפשע פאַרציע; און כּדי ניט צו פארשלאָפן די וועטשערע, האָב איך אָנגע־קלונגען צו מיין סטיווארט, אז ער זאָל מיך אויפוועקן ווען ער וועט הערן דעם ערשטן גלאָק.

איך ווייס ניט ווי לאַנג איך בין געשלאָפן, אָבער איך האָב מיך אויפגעכאַפט פארן סיגנאַל. עס איז שוין געווען פארנאכט צו, די זון האָט זיך שוין געהאַלטן ביים זעצן, און אזוי ווי איך האָב ניט גע־וואָלט באהערשט ווערן נאָכאַמאָל פון די פריערדיקע שטימונגען, האָב איך מיך אויף שנעל געגעבן אַ לאָז ארויס אויפן דעק כאַפּן דערווייל אַ שפאציר אויף דער פרייער לופט, ביז מען וועט קלינגען צו וועטשערע.

און אזוי ווי איך טרעט נאָר אריבער די שוועל פון די טרעפּ צום דעק, דערזע איך ווי אונזער כאַווער פּעדראָ, שטייט צווישן מייע שיפס־פריינט דעם אינזשינער און דער מיס ר. און עס איז צו זען פון זייערע רייד, אז דער געשפרעך ציט זיך שוין פון אַ סך פריער. איצט האָט גערעדט דער אינזשינער:

— פארוואָס זעט איר ניט איין, וואָס פאַר אַ מוטנע און ווילדע שטראַמען איר האָט מיט אייער פּילאָסאָפיע ארויסגערופן צו דער אויבערפלאַך? פאַר די קאפיטאליסטן איז דאָך אזא תורה ווי אָנ־געמאָסטן. טראכט זיך נאָר גוט אריין... קען מען קעמפן קעגן אַ היטלערן, בעת אַ רעגירונג וועלכע וויל איינפירן אַ נייע געזעלשאַפט־לעכע אָרדנונג זאָל זיך אויף אזא צינישן אופן אויסלאכן פון דעם עלעמענטארן ביסל יושר און גערעכטיקייט. איך קען זיך דאָס קיינ־

מאָל ניט דערקלערן, פארוואָס איר קאָמוניסטן, קענט ניט איינזען, אז מיט אייער פארהערלעכונג פון פיזישער מאכט און מיטן אויסלאַכן זיך פון מאָראַלישע באַגריפן אין אזא צייט ווי איצט, טרעט איר אויס א וועג פאר אלע שוואַרצע כוחות פון אלע לענדער... איר, „סטאַ-ליניסטן“ מיט אייער תורה פון באַקעמפן א קעגנער מיט בילבולים און פייקטרייעלס, זייט דאָך א געפונענער אוצר פאר אלע קאָפיטאַ-ליסטישע דיקטאַטאָרס. איר האָט דאָך געעפנט אַן א שיעור קוואַלן פון וואַנען זיי קענען שעפן ברוטאליטעט פולע עמערס. איר טרעט דאָך אויס פאר זיי א וועג, וואָס, ווען זיי וואַלטן דאָס באַדארפט צו טאָן אליין, וואַלט עס זיי גענומען יאָרן לאַנג און עס וואַלט זיי זיכער ניט געלינגען...

— דו האָסט מיר פריער באַמערקט אין א חוּקטאַן אז איך גלויב צופיל אין דעם כוח פון דעמאָקראַטיע, אָדער ווי דו ווילסט עס האָבן, „בורזשואַזער דעמאָקראַטיע“. נו, איך וויל איצט ניט אריינ-גיין אין קיין דיסקוסיע וואָס ווירקלעך עס מיינט טאַקע דעמאָקראַטיע, איך וועל דיר נאָר אילוסטרירן מיט א קליינעם ביישפיל: וואָס עס האָט זיך ערשט אָפגעשפילט אין אמעריקע די לעצטע עטלעכע יאָר זינט רוזוועלט איז געוואָרן פּרעזידענט. דיר איז גוט באַקאַנט די געמיינע ראַליע וואָס הוירסט האָט געשפילט אין אמעריקאַנער עפנט-לעכן לעבן ביז איצט; אָבער די געמיינקייט זיינע איז געווען מיט א גרענעץ. ווען אָבער די געמיינקייט האָט אָנגעהויבן אריבערצוטער-טן די גרענעץ פון יושר און געוויסן, — א כוח, וואָס איר קאָמוניסטן הערט ניט אויף אויסצו'חוּק'ן, האָט פּאַסירט דאָס וואָס קען נאָר פּאַסירן אין א דעמאָקראַטישער געזעלשאַפט. ווייל נאָר א דעמאָ-קראַטישע געזעלשאַפט האָט דעם מוט, די וועגן און מיטלען, וואָס קענען אָנצייגן אזא חבּרה'מאַן, ווי הוירסט, ווי ווייט ער מעג, אָדער ווי ווייט ער קען אָנניין מיט זיין געמיינקייט. אזוי שנעל ווי הוירסט האָט נאָר אריבערגעשטעלט א פוס איבער דער אָנגעצייכנטער גרענעץ, האָט ער געקראָגן איבערן קאָפּ... און ווי גוט עס גייט לעצטנס הוירסטן, דאַרף איך דיר ניט דערציילן. און זיין באַרג אַראָפּ האָט זיך נאָך ניט אָפגעשטעלט.

דאָ האָב איך מיך געוואַלט אריינמישן און אָנצייגן אויף דעם

היסטאָרישן בייליס פּראָצעס, וואָס איז פּאַרנעקומען אין צאָרשיך
 רוסלאַנד, וואו דעמאָקראַטיע האָט קוים געזשיפעט. און ווי שוואַך
 זי איז ניט געווען, איז זי אַרויסגעקומען די זינערן איבערן מעכטיקן
 אימפעראַטאָר, מיט זיין נאַנצער באַנדע כולגינאַנישע אַנטיסעמיטן אין
 דער וועלט. דער צאָר ניקאָלאַי מיט זיין באַנדע אַנטיסעמיטן האָבן
 געקענט האַסן אידן וויפיל זיי ווילן, אָבער ווען זיי זיינען שוין מיט
 זייער אַנטיסעמיטיזם אוועק אזוי ווייט ווי אויסטראַכטן בילבוליס,
 אז אידן נוצן קריסטלעך בלוט, — דאָס האָט שוין אפילו די צאָר
 רישע „דעמאָקראַטיע“ ניט געקענט דולדן. ביי דעם מאָמענט האָט זי
 אויפגעהויבן דעם קאַפּ און אויסגעשריען בקול רם: לאַ מיט אן אלעף!
 עס איז פאַר אלעס דאָ אַ גרענעץ, אפילו פאַר אַ צאָר. דער סוף
 איז געווען, אז דאָס אָרימע קליין און נישטיק אידל, בייליס, האָט
 געזיגט איבערן גרעסטן דעספּאָט אין דער וועלט. קיין דעספּאָט אין
 דער מענטשלעכער געשיכטע האָט נאָך אזא שוידערלעכע מפּלה ניט
 געליטן, ווי עס האָט דעמאָלט געליטן דער כולגינאַנישער רוסישער צאָר.
 עס איז מיר געקומען אויפן געדאַנק די אזוי פיל אַדווערטיזיזטע
 נייע סאָוועטישע קאָנסטיטוציע, וואָס אונזערע חברים מיט זייערע
 ליטעראַרישע אונטערשטופערס, צערייסן זיך אזוי די פּאַלעס איבער
 איר, — אז ענדלעך האָט זיך דאָס רוסישע פּאַלק דערלעבט אַ קאָנ-
 סטיטוציע, וואָס נאַראַנטירט דעמאָקראַטיע און פּרייהייט פאַרן סאָ-
 וועטישן בירגער.

אָבער ווי אזוי זעט עס אויס אין דער ווירקלעכקייט? ווען איר
 קוקט זיך נאָר גוט צו מיט ניכטערע אויגן, שטעלן זיך אייך די האָר
 קאַפּויר. נאָר איין קאָנקרעטער פאַרגלייך און דער ליגן קומט אַרויס
 ווי בוימל אויפן וואַסער.

ווען איר פאַרגלייכט דאָס נישטיק אידל, בייליס, וואָס האָט גע-
 האַט צו קעמפן מיט אַ צאָרישער מאַכט אָן אַ קאָנסטיטוציע, ווען
 איר פאַרגלייכט אים מיט אַזעלכע גייסטיקע ריזן, ווי אַ זינאָוועוו, אַ
 קאַמעניעוו, אַ פּיאַטאַקאָוו, אַ טויכאַטשעווסקי, אַ בוכאַרין, און צענד-
 ליקע אַנדערע פון זייער גלייכן, וואָס קעגן זיי איז דאָך בייליס אַ זייג-
 קינד ער קומט דאָך ניט צו זייערע קנאַפּל אפילו, ווען איר מאַכט אַט
 דעם פאַרגלייך, דאַרף מען ניט זיין קיין גרויסער אַדוואָקאַט צו זען

וויפיל דעמאָקראטיע און פרייהייט די נייע קאָנסטיטוציע גאראנטירט.
דער ענטפער איז פון אויבנאויף.

איך האָב בעסער באשלאָסן ניט אריינצומישן זיך, ווייל איך
האָב געפילט, אז קיין געלאסענע דיסקוסיע וועט עס ניט זיין, און
אזוי ווי איך בין איצט אויף וואקאציע, — זאָלן זיי זיך אליין אמד
פערן. צו דעם בין איך קיין גרויסער ליבהאָבער פון פאָליטיק קיינ-
מאָל ניט געווען, אפילו אין יענע צייטן, ווען פאָליטיק איז געשטאנען
אויף א געוויסער הויך. ווען פאָליטיק האָט זיך געהאלטן אין גע-
וויסע מאָדאלישע גרענעצן און די פאָליטישע פירער, ספעציעל די
ראדיקאלן, זיינען געווען די פארקערפערונג פון די בעסטע שעפע-
רישע כוחות פון דער געזעלשאפט. שוין אָפגערעדט פון איצט, ווען
די אזויגערופענע בויער פון א סאָציאליסטישער אָרדנונג האָבן פאר-
וואנדלט די שענסטע מענטשלעכע אידעאלן אין דער רוה ווייסט וואָס.
איצט, ווען א משוגע'נער הונט, סטאלין, האָט פארוואנדלט
פאָליטיק אין א קרימינאלער נייסטלאָזיקייט, און אין זיין קאמף פאר
מאכט, האָט ער זיך אָפגעזאָגט פון יעדער ביסל מאָראל און אָנשטענ-
דיקייט, — דערפאר טאקע האָב איך זיי געלאָזט אָנגיין מיטן געשפרעך
און אליין בין איך אוועקגעגאנגען אויף דער צווייטער זייט שיה און
בעסער שעפן פארגעניגן פונם שיינעם זון-אונטערנאנג אויפן ים,
וואָס האָט אויסגעזען ווי א גרויסער און צעפלאמטער רויטער בור-
שטין וואָלט געווען צוגעשפיליעט צו א סאמעט-בלויען טוך, צו
וועלכן די כוואליעס האָבן זיך מיט לאכנדיקע קולות געריסן אריינ-
צוכאפן אין זיך וואָס מער פונם מערקווירדיקן שיינעם בילד...

* * *

שטייענדיק ביים פארענטש פון שיה, קוקנדיק ווי א פארליבטער
אויף דעם שיינעם שפיל, — דערהער איך פלוצים די פאסאזשירן
לויפן איבערן דעק און ווייזן אָן מיט די הענט צום האַרזיאָגט מיט
פארגאפטע בליקן, אויסרופנדיק: מיראזש! מיראזש!

איך הויב אויף מיינע אויגן אין דעם ווייטלעכן אָנבליק, וואוהין
זייערע הענט האָבן אָנגעוויזן, און איך דערזע איינס פון די שענסטע
וואונדערדערשיינונגען אין דער נאטור:

א רייע בערג איינער העכער פונם צווייטן, מיט א דאָרף אין טאָל, אָנגעטאָן אין געדיכטע בוימער און גערטנער, און וואָס מער מען האָט זיך אין דעם בילד איינגעקוקט, האָט מען אָנגעהויבן זען צווישן די בוימער-געדיכטקייט, לויכטן זיך ארויס פאר'חלומ'טע וויי-סע פויערים-שטיבלעך מיט זומערדיק-צעפנטע פענסטער, פונקט ווי עס זיינען געשטאנען פאר'חלומ'ט די פויערים-שטיבלעך אין די שיינע זומער פארנאכטן אין מיין אוקראינישן דאָרף, וואָס איז איצט ביי מיר נאָר ווי א חלום פון פארנאנגענע זיסע בילדער, איינס זיסער פונם צווייטן...

און קוקנדיק פארגאפט אויף דעם פאנטאסטישן נאָרטן, האָב איך דאָרטן דערזען א שטיבעלע, וואָס איז מיר אין 1917 געווען אזוי אָנגענעם, ווייל אין יענעם אוקראינישן פויערשן שטיבעלע, האָט גע-וואוינט די שענסטע בלאַנדינקע אין דער וועלט, מיט קלאָרע שיינע און בלויע אויגן, ווי עס איז קלאָר און שיין דער טראַפישער הימל, אונטער וועלכן איך שטיי איצט.

„אָננא“ — האָט זי געהייסן. אָדער ווי אירע קריסטלעכע שכנים האָבן זי אָנגערופן: „אָנניאַ“. הערלעך און געראַטן איז אָננא געווען, פונקט ווי עס איז געווען הערלעך און שיין די גרויסע רוסישע רעוואָלוציע פון יענער צייט.

אָנניאַ! קוקנדיק אויף דעם פאנטאסטישן נאָרטן, האָב איך מיך דערמאָנט, אז אונטערן שאָטן פון אזעלכע וויינשל און עפל-בוימער זיינען מיר ביידע געשטאנען, און דו האָסט מיך געפרענט, פארוואָס איך קום דיך ניט באזוכן אין די אָונטן, „נא וועטשער-ניציץ“

און מיט א שעמעוודיקן און גליקלעכן שמייכל האָב איך דיר צוגעזאָגט, אז היינט אָונט וועל איך קומען.
און איך וועל קיינמאָל ניט פארגעסן די סעודה, וואָס מיר ביידע האָבן אין יענעם אָונט געפראוועט. ניט קיין געבראָטענע טייבעלעך האָבן מיר געגעסן, און ניט אין „ריינבאָראינן“ פון ראקעפעלערס צענטער זיינען מיר ביידע געזעסן. ניין, מיר זיינען געזעסן אויפן טשערדאק פון סטאדאָלע ביי דער ברייטער טיר אויפן אויסגעשפרייטן

היי, וואו די לכנה האָט אונז ביידע באשיינט און די גרויסארטיקע מאכלים זיינען באשטאנען פון איינגעלעגערטע זומער בארלעך, און פון ראָזעווע קנישעס מיט וויינשל געפילט...

אנניא, איך געדענק אפילו דעם ענטפער וואָס דו האָסט מיר געגעבן ביי דער גרויסער סעודה, ווען איך האָב דיר געפרעגט פאר- וואָס דער הונט הערט ניט אויף צו האַווקען? האָסט מיר געענט- פערט, פשוט, און אומגעטראכט, אז דאָס איז די טבע פון הינט ווען זיי דערפילן א פרישן אָטעם, האווקען זיי!

אנניא, דו האָסט גאָר קיין באגריף צו וואָס פאר אן הויך- מענטשלעכער מדרגה דו האָסט דיך אין יענעם מאָמענט דערהויבן. עס האָט א גרויסן אידישן פאָעט, ליוויק, דעם אידישן מילטאָן, גע- נומען א גאנץ לעבן, מי און אַנשטרענגונג צו דערהויבן זיך צו דיין מדרגה, — געזאָגט נביאות, גערעדט וועגן גאולה, אפילו גערופן צו אויפשטאנד, און ווען עס איז געקומען דער גרויסער נסיון, האָט ער פאראטן זיך און א גאנץ פאָלק, ער האָט זיך באהעפט מיט די סטאַליניסטן, מיט די געמיינסטע מענטשן פון צוואנציקסטן יאָר- הונדערט. אָבער דאָס איז א קאפיטל פאר זיך.

אנניא, איך געדענק אויכעט ווען אויסקלייבנדיק פאר מיר די בעסטע איינגעלעגערטע בארעלעך, האָסטו מיר געזאָגט: „עס איז גוט וואָס מען מעג שוין.“ דאָס האָט געמיינט, אז עס איז גוט וואָס א איד און א גוי מעגן זיך שוין ליב האָבן!...

מיר האָבן פארהערלעכט איינס דאָס אנדערע. דאָס איז ניט געווען קיין צופאל, ווייל איבער דער גרויסער רוסישער ערד האָבן דעמאָלט אָפגעקלונגען צוויי געמען פון צוויי גרויסע מענער, וואָס זיינען געווען דער סימבאָל פון פעלקער-פארברידערונג. צוויי גע- מען, לענין און טראָצקי! א איד און א גוי! — אידן און גוים זיי- גען זיך דעמאָלט געפאלן אויף די העלזער און זיך געקושט מיט אמת'ער ברידערלעכקייט, און מיט גרויס התלהבות אריינגעשריגן אין די אויערן פון דער וועלט:

„שלום און פרייהייט פאר אונז און פאר אלע פעלקער!“

אנניא, יונג און נאַאיוו זיינען מיר דעמאָלט ביידע געווען, פונ- דעסטוועגן האָבן מיר די רעוואָלוציע גענומען טויט ערנסט באגלייך

מיט די דערוואקסענע...

אנניא, איך ווייס ניט צי געדענקסט! אָבער איך געדענק עס
גוט, ווי דו האָסט מיך אין יענעם אָונט געפרענט: — צי איז קארל
מארקס א הייליקער דייטש? איך האָב דיר ניט געוואוסט וואָס צו
זאָגן, אָבער דאָס וואָס מיר האָבן ניט געקענט פארענטפערן מיט ווער-
טער, האָבן מיר פארענטפערט מיט קושן. געדענקסטו, ווי דו
פלעגסט מיך לערנען, ווי אזוי מען דארף זיך קושן אין די ליפן? ווייל
איך האָב געהאט א גראָבן קאָפּ און ניט געקענט איבערנעמען אזוי
שנעל... דו ביסט אָבער ניט געווען קיין שלעכטע לערערקע, און
ביסט מיר איבערגעגאנגען די לעקציע נאָכאמאָל און נאָכאמאָל... גוט
איז געווען צו פילן דינע הייסע ליפן אין דער קילער בלויקייט. אָבער
דאָס איז געווען אין 1917, ווען אלע האָרן און אונטערדריקער זיי-
נען פארטריבן געוואָרן, און דער גאנצער ארבעטנדיקער מענטשהייט
האָט זיך געדוכט, אז א פיל-דורות'דיקע וויזיע ווערט פארווירקלעכט...
איצט איז די וויזיע פארפלעקט מיט בלוט, איצט האָט זיך א וויסטער
געשפענסט אָנגערוקט אויף דיין לאַנד, מענטשן זיינען געוואָרן הפקר,
און בלוט גיסט זיך ווי וואסער...

איצט איז דיין לאַנד באהערשט פון א נייעם האַר אין א ני-
געשטאַלט, א משוגענער הונט, וואָס הייסט סטאַלין, האָט זיך אריי-
געריסן אין דיין לאַנד אריין און עס פארוואנדלט אין א פעסטונג פון
געמיינקייט. יעדער פּיפּס פאר פרייהייט ווערט אין בלוט דערטרונ-
קען. אָנשטאַט א וויגעלע פאר וועלט-באפרייאונג, איז דיין לאַנד גע-
וואָרן דאָס וויגעלע פון אינסצענירטע שאַנד-משפּטים... אָבער
זאָרג ניט, אנניא, די וועלט ווייסט, אז צווישן דעם פּאָלק און דעם
גרזין קין-סטאַלין, שטייט א וואנט פון מיליאָנען וואָס לעכצן נאָך
גערעכטיקייט, און ניט אייביק קען מען האלטן א פּאָלק אין שרעק.
עס קומט א צייט, ווען דאָס פּאָלק דערפילט אין זיך דעם העלדנמוט
און דעמאָלט קען עס קיין אכזריות ניט באזיגן. ווייל וויסן זאָלסטו,
אנניא, אז די רוסישע רעוואָלוציע איז געווען פונקט אזוי בעזגרא-
מאַטנע ווי דו, און פונקט ווי דו האָסט אין מיר עפעס אריינגעשריבן,
וואָס לאָזט זיך ניט אויסמעקן, אזוי האָט די רוסישע רעוואָלוציע,
אונטער לענין און טראַצקי, אויכעט עפעס אריינגעשריבן אין די

הערצער און מוחות פונם רוסישן פאלק, און פון דער גאנצער וועלט, וואָס קען בשום אופן קיינמאָל ניט אויסגעמעקט ווערן. נאָר געדולד, אנניא, דער משפט האָט זיך נאָך ניט פארענדיקט. די ארבעטנדיקע וועלט איז נאָך מיטן תליון סטאַלין ניט פארטיק. ער וועט נאָך שטיין געהויקערט, אוי, וועט ער שטיין!...

* * *

דער גלאַק האָט אָנגעהויבן קלינגען. די עטלעכע פאסאזשירן, וואָס זיינען נאָך פארבליבן אויפן דעק, האָבן אָנגעהויבן אראָפלאָזן זיך מיט די טרעפ צום עס-זאַל, וואו עס איז שוין געווען סערווירט א קובאנער מאָלצייט. און אזוי ווי עס איז שוין געווען דער לעצטער טער מאָלצייט אויף דער שיף, האָט מען אים שוין געפראוועט מיט פייערלעכקייט.

צוקומענדיק צו די טישן, האָבן מיר געפונען אָנגעגרייט פאר אונז די גוטע מאכלים, אויך פארשידענע טומל-כלים (נויז-מייקערס), גלעקלעך, גראנערס, פיפלען און פארשידענע פאפירענע מיצלעך, לופט-באלאָנען. עס האָבן זיך באלד דערהערט א געמיש פון קולות, געלעכטערס, גראנערס און פיפלעך. מיט יעדן פלאַץ פון א באלאָן האָט זיך די פייערלעכקייט געהויבן. עס איז געווען א פארגעניגן צו קוקן, ווי אזוי דער אמעריקאנער מענטש איז פיאיק צו פאר-וואנדלען זיך אין א גוטמוטיק שטיפעריש קינד אין איין אויגנבליק, מיט אלע זיינע אברים און חושים. די איינציקע צוויי וואָס זיינען געבליבן זיצן ווי פארגליווערט מיט אן איראָניש שמייכלע אויף דער זייט מויל, זיינען געווען דער סטאַליניסט מיט זיין פלונית'טע..

2

קיין קיובא זיינען מיר אריינגעקומען דורך האוואנא, די הויפט-שטאָט פון קיובא. דאָס איז געווען נאָך צוויי און א האלב מעת-לעת, האָב איך דינסטיק פארטאָג דערפילט אז אונזער שיף האָט זיך אָפגעשטעלט. איך האָב מיך באלד אויפגעכאפט, געמאכט ליכטיק אין מיין קאבינע, אויף שנעל זיך אָנגעטאָן און ארויף אויפן דעק.

דאָס איז געווען ארום זעקס פארטאָג. דער אומבאשרייבליכער שיינער טראָפישער הימל איז נאָך געווען פארווייט מיט שטערן. פון ווייטן האָט מען שוין געזען שוואַרצע פלעקן פון האוואנער דעכער, אן אָנזאָג, אז האוואנא איז שוין ניט ווייט. באלד האָבן ארויפ־געשטייגט „קאָסטאָם באַאמטע“ און אונזער שיף האָט זיך אָנגעהויבן לאַנגזאָם דערנענטערן צום פּאָרט.

די מערהייט פאסאזשירן זיינען שוין געווען אויפן דעק. די שטאָט האַוואַנאַ הויבט זיך אָן אָנצוזען וואָס אמאָל אלץ קלאָרער און קלאָרער. דער הימל הויבט אויך אָן צו ווערן ליכטיקער. די שטימונג ביי די פאסאזשירן שטייגט. אָט איז שוין די שיף ניט ווייט פון האפן.

דאָס ערשטע וואָס וואַרפט זיך אין די אויגן אויף לינקס איז די „מאָראַו־קעסל“, א פעסטונג וואָס איז אויסגעבויט געוואָרן צו באַשיצן די שטאָט, נאָכדעם ווי דער ענגלישער סער פראַנסיס דרעיק, איז פלוצים באַפאלן די שטאָט און אויסגעפלינדערט יעדעס ביסל „האָב און גוטס“ פון דער באַפעלקערונג. די פעסטונג האָט מען אָנגעהויבן בויען אין 1585 און עס האָט גענומען צוועלף יאָר זי צו פאַרענדיקן. די פעסטונג שטייט אויף א הויכן שטיינבאַרג און איז אַ קאָפּיע פון דער באַרימטער מורישר פּעסטונג אין ליסאַבאָן, שפּאַניע. איצט ווערט זי באַנוצט פאַר פּאָליטישע אַרעסטירטע. פון דער פעסטונג הערט מען אלע אָוונט פונקט ניין אזויגער קלינגען אַ גלאַק מיט אַ קאַנאָנען שאָס. אַ באַאמטער פון דער שיף האָט מיר געזאָגט, אז דאָס קלינגען מיטן שיסן אין אָוונט האָט אַ געשיכטע הינטער זיך:

„אַמאָל אין די גאָר, גאָר אַלטע צייטן, ווען עס איז נאָך קיין פּאָליסלויט ניט געווען צו באַשיצן די באַפעלקערונג פון רויבערייען, אין די פינסטערע נעכט פלעגט מען אָנהויבן קלינגען אין דעם גלאַק, אַ סיגנאַל, אז אלע גוטע מענטשן זאָלן אַרנגיין אין זייערע הייזער. און ווען מען האָט שוין געגעבן דעם שאָס, האָט זיך שוין קיינער ניט געטאָרט געפינען אין גאָס, און ווער עס האָט ניט געפּאָלגט, האָט מען אים פאַרעכנט פאַר אַ רויבער און מען האָט אים באַשטראַפּט אַלס אַזעלכן.

איצט ווערט דער שאָס באַנוצט צוליב דעם איינציקן צוועק, אז

די באפעלקערונג זאל קענען אָנשטעלן ריכטיק זייערע זייגערס.
 דער האַפן איז פארפלייצט מיט שיפן פון נאָר דער וועלט.
 מיינסטנס פראכט־שיפן. אָט, אָט און מיר זיינען שוין ביים פיער. מיר
 דערהערן פלוצים אומאויפהערלעכע און אומפארשטענדלעכע קולות
 פון דער רעכטער זייט פון שיף. מיר האָבן אלע געמיינט, אז דאָס
 זיינען מסתמא קלות פון געוויסע מינים ים־חיות, וואָס געפינען זיך
 אין יענע וואסערן. דערפילנדיק די שיף, דערווארטן זיי שפיוז. מיר
 לאָזן זיך אלע צו דער רעכטער זייט פון שיף, און אראָפּקונדיק אין
 וואסער אריין, דערזעען מיר א בילד, וואָס האָט אלעמען אויפגע־
 שוידערט.

עס האָט מיר גענומען עטלעכע סעקונדן צו דערקענען, אז דאָס
 זיינען מענטשן ארומשווימענדיק אין וואסער אזוי ווי פיש. אָט איז
 ער אויפן וואסער און אָט אונטערן וואסער. און אזוי ווי די באַ־
 פעלקערונג אויפן לאַנד איז אויסגעמישט, אזוי זיינען זיי אויכעט אין
 וואסער; טונקעלע, ברוינע און שווארצע. און כאָטש זיי זיינען
 מענטשן און ניט קיין פיש, פונדעסטוועגן ווילן זיי אויכעט עסן און
 בעטן ביי די פאסאזשירן, אז מען זאל זיי אראָפּווארפן געלט אין
 וואסער אריין. די פאסאזשירן לאָזן זיך קיין סך ניט בעטן. איי־
 ניקע טוען עס פאר רחמנות, אייניקע פאר טשיקאוועסט, און כאָטש
 דאָס וואסער איז טיף און שמוציק, פונדעסטוועגן גייט קיין איין
 מטבעה ניט פארלוירן.

עס איז ממש צו באוואונדערן, וואָס פאר א פיאיאקייטן די
 נויט קען ביים מענטשן אנטוויקלען. אזוי שנעל ווי ער באמערקט
 נאָר, וואו דאָס „ניקל“ * איז אראָפּגעפאלן, איז ער באלד אונטערן
 וואסער, און מיט איין אויגנבליק איז ער שוין פון אויבן מיט דער
 מטבעה אין מויל. אזוי שווימען זיי ארום אין וואסער ביז די פאָ־
 סאזשירן ליידיקן אָפּ די שיף. אָט דאָס איז זייער פאך זייער נאנץ
 לעבן.

און — ווי איך האָב זיך שפעטער איבערצייגט, איז דאָס היינט
 צו טאָג דער בעסטער פאך אין קיובא, ווייל דאָס איז די איינציקע

* א פינף טענטיקע מטבעע.

„אינדוסטריע“ וואָס דער מיליטערישער דיקטאַטאָר, באטיסטא, האָט
ניט אריינגענומען אין זיין אינדוסטריעלן פראָגראַם, און דערפאר
טאַקע פארדינען זיי אין דער איינציקער שעה מער ווי זיי וואָלטן
פארדינט ארבעטנדיק א גאנצן טאָג אין פאבריק. דאָס איז א קאָד-
פיטל פאר זיך און איך וועל עס דערציילן באריכות שפעטער. איך
וועל דערציילן ווער באטיסטא איז, און ווער עס שטייט הינטער אים
און העלפט אים אויסוויגן דאָס קובאנער פאָלקס, ניט נאָר דעם לעצטן
טראָפן בלוט, נאָר אפילו דאָס לעצטע ביסל מאַרד.

אונזער שיף איז שוין אין האפן, מען בינדט זי צו צום פאָרט.
די מאנשאפט באוועגט זיך מיט שנעלע טריט, איילן זיך. די שיף
דארף מען היינט נאָך אויסלאָדן און אָנלאָדן, ווייל ביינאכט דארף זי
צוריק אָפגיין קיין ניו-יאָרק. די פאסאזשירן לויפן אריבער אויפן
צווייטן זייט שיף א קוק טאָן אויפן פאָרט.

דאָס ערשטע וואָס ווארפט זיך אין די אויגן איז דער קאָנטראסט
צווישן די באאמטע און דעם ציווילן פאָלק. די באאמטע, אָנגעפרע-
סענע, אויסגעפאשטעטע, אייניקע אין ציווילע קליידער, אייניקע אין
אויפפאַרמס. דאָס פאָלק אין צעריסענע ארבעטס-קליידער, מיט
איינגעדארטע פנימ'ער און איינגעטרוקנטע אָדערדיקע הענט. איר
זעט באלד, אז די מענטשן ווייסן ניט וואָס הייסט אָנעסן זיך צו
זאטקייט.

און נאָך עפעס ווארפט זיך פאר א פרעמד אויג: קינדער מיט
מאָגערע פנימ'לעך און אויסגעדארטע הענטלעך, זיצן שוין גאנץ פרי
הארט ביי דער וואנט פון דער „קאָסטאָם“ געביידע און זינגען שוין
עפעס א לידל אין שפאניש, אקאָמפאנירט מיט „מאָלאַקאָם“ אין
זייערע הענטלעך. אָפגעזונגען הויבן זיי אויף די קעפלעך צו אונז
און בעטן מיט אויסגעשטרעקטע הענטלעך: „מיסטער, א ניקל!“ *

יא, און כאָטש איר האָט נאָך אייער פוס אויפן קובאנער באָדן
ניט געשטעלט, פונדעסטוועגן קריגט איר שוין א באַגריף ניט נאָר
פונם עקאָנאָמישן, נאָר אויכעט פונם פאָליטישן צושטאַנד אין
לאַנד. איר שטויסט זיך שוין אָן וואָס פאר א רעזשים עס הערשט

* הער, גיב א פינפטעניקן.

אין לאַנד. אויף יעדן שריט און טריט זעט איר באוואָפנטע מיליטער. אונזערע פּאַספּאָרטן ווערן שנעל איבערגעקוקט און אָפּגע- שטעמפּלט און מען הייסט אַראָפּשטייגן און ארויסנעמען אונזער באַנאזש פון „קאָסטאַם“-הויז, אוואו עס ווערט אויף שנעל און העפּ- לעך איבערגעקוקט, און מיר זיינען פריי צו פאַרן צו אונזערע האַ- טעלן, וואו עס וואַרטן אויף אונז רעזערווירטע צימערן. די צאָם ווערט געעפנט און עס גיבן זיך אַ לאָז צו אונז „פּאַרטערס“ מיט אויפגעקלעפטע בלעכלעך אויף זייערע לאַצן מיט די נעמען פון זייערע האַטעלן. יעדער פּאַסאַזשיר רופט זיך אָפּ צו זיין האַטעל- פּאַרטער, מ'זעצט זיך אריין אין אַ „טעקסי“ און מען פּאַרט אין שטאָט אריין.

* * *

3

ווי אזוי זעט אויס האַוואַנאַ, די הויפּט־שטאָט פון קיובאַ? האַוואַנאַ איז אַ שטאָט, וואו די אלטע וועלט מיט דער נייער מישן זיך אויס. די אלטע וועלט איז אַן איבערבלייבעכץ פון שפּאַ- נישער הערשאַפט אין קיובאַ; הויכע הייזער מיט קליינע באלקאָנען, שמאָלע און הויכע פענצטער פּאַרצאמט מיט גראַטעס. גרויסע און ברייטע טירן ווי אין אַן אייראָפּיאישער אכסניה. שמאָלע, געדרייטע געסלעך דערמאָנען אייך (אויב איר זענט געווען אין שפּאַניע) אין סעוויל, טאָלידאָ און גראַנאַדאַ. אדער אזוי ווי אין אונזער טשאַינע־טאון. אַ יונגער רעפּאָרטער, וואָס האָט מיך אַרומ־ געפירט אין יענעם טייל שטאָט, האָט מיר דערציילט, אז ווען פילם- קאָמפּאַניעס דאַרפן האָבן פאַר זייער בילד אַ שפּאַנישע גאַס, קומען זיי אין יענעם טייל שטאָט. די באַפעלקערונג אין האַוואַנאַ באַשטייט פון אַ זיבן הונדערט טויזנט. (אין גאַנץ קיובאַ — קאַרנע פיר מיליאָן.)

אין האַוואַנאַ רעדט מען ניט, נאָר מען שרייט. די אורזאך דערפון איז, וואָס די גאַסן זיינען שמאָל און קורץ, און כדי די לאַסט־אויטאָמאָבילן מיט די מאַשינען זאָלן זיך ניט צונויפּשטויסן

ביי די ראָגן, מוזן די לאַסט־וואָגנס מיט די מאַשינען און טראַמוויען
לאָזן וויסן אז זיי קומען אָן. פּרעגט שוין ניט וואָס פאַר אַ קולות
און געוואָלדן עס הערן זיך. אָבער דאָס איז נאָר אין דער אלטער
טייל פון שטאָט, אין די קוואַרטאַלן וואו די אַרימקייט געפינט זיך.

אַנדערש אָבער איז אין די רייכע קוואַרטאַלן, וואו די גבירים
וואוינען. דאָרט איז שטיל און רואיק, די גאַסן ברייט, די הייזער
אָפגעטיילט מיט ווילעס. ענלעך צו אונזער לאָנג איילענד. דאָרט
טראַסקעט ניט, דאָרט קלאַפט ניט, דאָרט הערט מען ניט קיין היי־
זעריקע ראַדיאָס, דאָרט דרימלט אלעס שטיל, רואיק און פאַר'חלומ'ט.
דאָס איינציקע וואָס די רייכע הייזער אונטערשיידן זיך ניט פון
די אַרימע, איז וואָס ביי זיי זיינען די פענצטער אויכעט פאַרהאַקט
מיט די לאָדן פיראַונצוואַנציק שעה אין מעת לעת. אָט די מאַדע
האָט די קאַטוילישע קירכע איינגעפירט, ווייל טאַמער וועלן די פענצ-
טער זיין אָפן, קען נאָך חלילה די פרוי ארויסקוקן אין גאַס אריין
און אַ קוק געבן אויף אַ פאַרבייגייענדיקן מאַנצביל, און דאָס איז אַ
זינד.

קיובאַ, ווי איך האָב שוין אין אָנהויב דערמאָנט, איז מער
ווי דאָס וואָס קאַלאָמבוס האָט אין באַניסטערונג זיך אויסגעדריקט,
ווען ער האָט עס אַנטדעקט, „אז דאָס איז דאָס שענסטע לאַנד וואָס
דאָס מענטשלאַכע אויג האָט ווען עס איז געזען!“

יא, ווען איר פאָרט ארויס פון שטאָט און גיט אַ קוק אויף
דער לאַנדשאַפט, זעט איר, אז דאָס איז מער ווי אַ שיינ אינזעלע, —
עס איז אַ צויבער מעשה'לע. און ווען איך האָב מיך באַקאַנט מיט
דער לאַגע דאָרטן, בין איך געקומען צום אויספיר, אז קיובאַ איז
געגליכן צו אַ זייער שיינ, אָבער שוצלאָז מיידל, וואָס אַ סך מענער
האָבן זי ליב, און יעדער איינער גיט איר, פאַר גרויס ליבשאַפט, אַ
קינפּ אזוי אז פון דער גרויסער ליבע צו איר, ווערט איר גאַנצער
קערפער באַדעקט מיט בלויע סימנים. זי האָט ניט קיין אַנדער
ברירה, און מוז זיך געבעך מיט די „סיניאַקעס“ אַרומטראָגן, לייַדן
און שווייגן...

קיובאַ טיילט דעם זעלבן שיקזאַל; שיינ, געראַטן, אָבער הילפֿ-
לאָז צו פאַרטיידיקן זיך קעגן אָנגרייפערס.

קיובא קען דינען פאר א קלאסישן מוסטער, וואָס מיר אידן
 קענען די אַנטיסעמיטן אָנווייזן, און וואָס די אזוי גערופענע, איי-
 דעלע, געבילדעטע, דזשענטלמענישע און גאָטספּאַרכטיקע קריסטן
 קענען פארוואנדלען א היילפלאַז לאַנד, ווייל א חוץ דעם איד קאַלאָמ-
 בוס אין פּופּצנטן יאָרהונדערט, ביז נאָך דער וועלט-מלחמה, האָט
 אויף דער קובאנער ערד כמעט קיין אידישער פּוס ניט געטראָטן.
 קיובא וואָס זי איז איצט, איז אן אויסשליסלעך ריינער פּראָדוקט
 פון ניט-אידישע רעגירער און פירער, אָנהויבנדיק פון דער רעליגיע
 ביז אין דער פּאָליטיק און האַנדל. ווען איר באקאנט זיך מיט דער
 געשיכטע פון קיובא, געפינט איר אויס, אז ווער עס האָט נאָר גע-
 גלויבט אין יעזוס'ן, און אינם גאָלדענעם קאַלב, האָט געפלינדערט
 קיובא. דער ערשטער איז געווען אין זעכצנטן יאָרהונדערט, אן
 ענגלישער אריסטאָקראַט און דזשענטלמען, אן אייגנטימער פון פרי-
 וואַטע קריגס-שיפן (ליין רויב-שיפן), מיטן נאָמען סער פּראַנסיס
 דרעיק. ער פלעגט אנפאלן באַנאכט אויף די קובאנער ישובים ביים
 ים און פשוט רויבן. דערנאָך איז געקומען די ענגלישע מלוכה אליין
 אויף א קורצער צייט און דערלייגט דאָרט איר באַבעס ירושה. אזוי
 די פּראַנצויזן, אזוי די האַלענדער. און אזוי ווי די לעצטע האָבן דע-
 מאַלט געהאט צרות ביי זיך אינדערהיים, האָבן זיי זיך צוריקגעצויגן
 פון קיובא אונטערן אויסרייד, „אז די ביזנעס לוינען זיך ניט פאר זיי“.
 דערנאָך איז געקומען די קעניגלעכע שפּאַניע און באַצוואונגען
 קיובא אין נאָמען פון דער „הייליקער דרייאַיניקייט“, ד.ה. אין נאָ-
 מען פון דער קאַטוילישער קירכע. און ביז היינט צו טאָג ליגט
 נאָך איבער קיובא איר טויטע האַנט. אוואו איר וואַרפט נאָר א
 בליק, זעט איר פאר אייערע אויגן קירכן, מאַנאַסטירן און מאַנאַכן.
 עס פארשטייט זיך, אז יעדער קירכע און יעדער מאַנאַסטיר האָט
 זיך זיין אינקוויזיציע-קעלער פאר אפיקורסים. דאָס איז געווען אן
 אַרגאַנישער טייל פון דער קאַטוילישער ארכיטעקטור. איצט קומען
 זיי צונאָך דעם דיקטאַטאָר באַטיסטאַ, צו פייניקן ארבעטער.
 נאָך שפּאַניע איז געקומען (אין 1898) „אַנקל סעס“ און האָט
 עס באַצוואונגען אינם נאָמען פון דער נייווי, און טאַקע באַלד נאָך

דער ניווי איז געקומען וואָלסטריט און האָט עס באצוואונגען אין נאָמען פון ביזנעס. און ווי אזוי וואָלסטריט קען זויגן, האָב איך ערשט אויסגעפונען אין קיובא. אזוי שנעל ווי איר שטעלט נאָר אייער פוס אויפן קובאנער באָדן, דערפילט איר באלד די אויסגע- נאָגטקייט ניט נאָר אין די אויסגעדארטע קינדערלעך און דערוואקס- סענע מענער און פרויען, נאָר אין דער לופט אפילו. איר פילט אַ זעלטענע לידיקייט.

ווען איר לאָזט זיך ארויס איבער די האַוואנער געסלעך, זעט איר נאָר איין זאך: אַרימקייט און נאָכאמאָל אַרימקייט. פון יעדן הויז, טיר און פענצטער סטאַרטשעט זי ארויס. בעטלער אויף יעדן שריט. אַוואו מען גייט און וואו מען שטייט, סיי בייטאָג, סיי ביינאכט שטרעקן זיך הענט פון מענער און קינדער. (פרויען בעטלען ניט, ווייל אָנשטענדיקע פרויען טאָרן ניט גיין אליין אין גאס אפילו ביי- טאָג. די פרויען וואָס מען זעט אין די גאסן ביינאכט, זיינען ניט צוליב בעטלען... אין קיובא איז עס לענגאַל).

אמעריקעס מלחמה מיט שפאניע איז געווען אונטער דעם אויס- רייד, אז זי וויל העלפן קיובא באפרייען זיך פון שפאנישן יאָך און מאכן קיובא פאר זעלבסטשטענדיק און זעלבסטדעגירנדיק לאַנר. נו, ווען איר וועט זיך צוקוקן מיט א קריטיש אויג, וועט איר זען, אז איין טייל פון אָנקל סעמ'ס אויסרייד איז אמת, דער צווייטער טייל איז א הימל־שרייענדיקער ליגן.

עס איז אמת, אז אמעריקע האָט דעם קובאנער פאָלק געהאַלפן באפרייען זיך פון שפאניע און פון איר „הייליקער דרייאייניקייט“ און קיובא האָט טאַקע איצט אַן אזויגערופענע אייגענע רעגירונג מיט אלע פיטשיווקעס. אַ, יאָ, ניט קיין קליינע טובה? אָבער... „און וואו עס איז דאָ אַן אָבער, — זאָגט א פאָלקסווערטל, — דאָרטן מוז זיין א צרה.“

אין דער קובאנער געשיכטע איז פארשריבן, אז עס איז שוין דאָ אן ערך פון פערציק יאָר, אז דאָס אינזעלע קיובא האָט זיך באַ- פרייט פון שפאניע. אָבער קיובא איז ניט פריי. פארן קובאנער פאָלק האָט זיך קיין זאך ניט געביטן. דאָס איינציקע וואָס דאָרט האָט זיך געביטן, איז דער פרצוף פון די באדריקער. פריער איז דאָס קובאנער פאָלק באהערשט געוואָרן פון אן אלטמאָדישער דריי-

אייניקייט, ד.ה. פאָטער, זון און הייליקער גייסט, און אין די פערציק יאָר פון דער אזוי-נערופענער זעלבסטשטענדיקייט, האָט זיך אויס-געפורעמט א מאָדערנע, א שפּאַנגל נייע און זעלטענע „דריי אייניקייט“. אַנשטאָט פאָטער, זון און הייליקער גייסט, — הערשט איצט אין קיובא וואָלסטריט, רעליגיע און פראַסטיטוציע.

עס איז דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבן, וואָס איך באזוך א לאַנד, וואָס ווערט באהערשט פון א גרעסערער און שטארקערער מלוכה. דאָס וואָרט „אימפעריאַליזם“ איז ביי מיר קיינמאָל ניט געווען מער פון עפעס א וואָרט, וואָס ראדיקאלן האָבן זיך ליב דערמיט צו באנוצן. איך האָב מיך דערויף קיינמאָל ערנסט ניט פארטראכט, אָדער באמיט צו באגרייפן וואָס דאָס מיינט אין דער אמת'ן. ערשט אין קיובא האָב איך אויסגעפונען, וואָס אימפעריאַליזם מיינט. — דאָס איז א שלאַנג וואָס באפרידיקט זיך ניט נאָר מיטן בים אליין, נאָר וויקלט זיך ארום אייער קרפער און שטיקט אייך.

קיובא, ווי שוין אויבן דערמאָנט, האָט איין אייגענע רעגירונג, אָבער די אמת'ע רעגירונג איז דער „נעשאַנאַל האַטעל“. דער האַט טעל איז אויסגעבויט גוואָרן פון אן אמעריקאנער מיליאָנער, און איז דוכט זיך, דער גרעסטער אין דער וועלט. אין דעם האַטעל וואוינט דער אמעריקאנער קאָנסול, און אלע פאָרשטייער פון אמעריקאנער קאָרפּאָראַציעס...

אָט די קריסטלעכע דזשענטללייט פון יענעם האַטעל, זיינען עס די אמת'ע בעליבתיים פון קיובא. קיין פאָליטישע אָרגאניזאציעס טאָרן ניט עקזיסטירן, פון טרייד-יוניאָנס איז שוין אָפּגערעדט, פון זיי איז קיין זכר ניט געבליבן. * פארן קלענסטן פּיפּס פון פראַטעסט,

* דאָ וויל איך ציען דעם לייענערס אויפּמערקזאַמקייט אז די שורות זיינען געשריבן געוואָרן ארום ענדע 1938. און אומגעפּהער אָנהויב 1939 האָט באטיסטא כלומרשט לעגאליזירט די טרייד-יוניאָנס. אָבער דער עיקר איז אז דער לייענער זאָל ניט פארפירט ווערן פון דער קאָמוניסטישער פראַפּאָגאנדע, אז באטיסטא פון 1939 איז א צדיק און דערפאר שטיצן זיי אים. נין, באטיסטא איז ניט גע-

אָדער אז מען איז אייך חושד אז איר זענט א ראדיקאל, ווערט איר באלד ארעסטירט און געפייניקט מיט אלע אינקוויזיציע-מיטלען פון מיטלאַלטער. קיין קאזאמעטן פעלן ניט אין קיובא, דערמיט האָט זי שפּאַניע גוט באַזאָרגט. וויי איז צו דעם ארבעטער וואָס ווערט ארעסטירט אין קיובא. מעג יענער זיין ווי אומשולדיק, וועלן זיינע רייד זיין ארויסגעוואָרפן, ער וועט שוין די ליכטיקע וועלט ניט זען. די מאַראַל איז פונקט ווי ביי סטאַלינען: „ביסטו אין געריכט, ביסטו שוין שולדיק“.

דאָ מוז מען באטיסטאן מאכן א קאָמפּלימענט: אין זינען פון חושד זיין אדער באהאנדלען א פּאָליטישן קעגנער, איז ער דער גע-טרייסטער תלמיד פון „כאווער“ סטאַלין. אָט דער קובאנער תליון, פונקט ווי דער רוסישער תליון, האָט די זעלבע מאַראַל: „ביסטו ניט מיט מיר, טאָרסטו צווישן די לעבעדיקע ניט ארומגיין, און האָט מען דיך געבראכט אין געריכט, ביסטו שוין שולדיק“.

אייך ווייס, אז די פּאַדלע יונגען פון דער דרייצנטער גאס, וועלן אויפהויבן א ליארעם פאר אזא באהויפטונג. וויל איך זיי טאקע באלד בעטן, אז זיי זאָלן אָנווייזן כאָטש איין פאל, ווען אן אָנגע-קלאָנטער איז ריינגעוואשן געוואָרן פון א סטאַליניסטישן געריכט? אויב זיי וועלן דאָס קענען באווייזן, וועל איך דעם פּאַרגלייך באלד צוריקציען נאָך מיט אן אנטשולדיקונג.

אָבער ניט דאָס בין איך איצט אויסן. איך האָב נאָר געוואָלט אָנווייזן ווי טיף די דיסטאַטאַרלעך זיינען געזונקען, און ווי ענלעך זיי זיינען איינער צום צווייטן, נאָר ווי איין מאָמע האָט זיי געהאט.

¹⁹⁴¹ קיין צדיק. ווייל פּאָליטיש האָט זיך באטיסטא ניט געביטן. ריכ-טיקער איז צו זאָגן, אז די קאָמוניסטן האָבן זיך געביטן, ווייל די קר-באנער טרייד-יוניאָנס זיינען ניט קיין פרייע קערפערשאפטן, לויטן חוסטער פון יוניאָנס אין דעמאָקראטישע לענדער. די קובאנער יו-ניאָנס זיינען באטיסטאס ארבעטער-פּראָנס לויטן חוסטער פון די פּא-סיסטישע לענדער... גענויער פּאַרוואָס באטיסטא האָט לעגאליזירט די קאָמוניסטישע טעטיקייט ווערט ברייטער ארומגערעדט אין א שפּע-טערדיקן קאפיטל.

אין קיובא איז אלעס שאַרף צעטיילט: ארים. רייך. ווייס. שוואַרץ. אפילו די ארבעט: די ווייסע טוען די ווייסע ארבעט, די שוואַרצע טוען די שוואַרצע ארבעט. נאָך מער, אפילו אין פּריוואַטן לעבן זיינען אויכעט איינגעשטעלט מנהנים, וואָס זיינען אן אויס- שליסלעך רעזערווירטע פּריווילעגיע פאר דער אריסטאָקראַטיע.

אַט למשל:

היראַטן: די רייכע היראַטן (דאָס הייסט שטעלן א חופּה) נאָר ארום ניין דרייסיק ביינאכט, און קיין איינער וואָס געהערט ניט צום רייכן קלאַס, קען דעם הרי את אין יענער צייט ניט זאָגן.

4

מיינע קובאַנער באקאַנטע האָבן מיר אויפּמערקזאַם געמאַכט, אז איך זאָל, למען השם, ניט פאַרפעלן צו באַזוכן א פּאָר פון די אריסטאָקראַטישע נאַכט-קלובן, דער עיקר דעם, „סאַן-סוסי" און דעם „קאַסינאָ דע לאַ פעי".

אווואו געפינען זיך די דאָזיקע נאַכט-קלובן? דאָס דאַרפט איר זיך שוין פאַרלאָזן אויף די קובאַנער אריסטאָקראַטן (לייען פּוסטע-פּאַסניקעס), זיי ווייסן שוין וואו עס איז דאָס פאַסיקסטע פּלאַץ פאַר אַזאַ נאַכט-קלוב. אין שטאָט טויג ניט. ווייל אין שטאָט קען זיך נאָך אַמאָל פאַרגלױסן א האַלעדריגע אויכעט אריינצוכאַפן זיך אהינ- צו און זיי נאָך פאַרשוואַרצן דאָס פנים. ניין, אזא נאַכט-קלוב דאַרף זיין א פינפּאונצוואַנציק מייל פון שטאָט ארויס, אונטערן פּרייען הימל אין א וואַלד פון פאַלמען, סאָסנעס און אנדערע שיינע און שמעקע- דיגע, טראָפישע בוימער, באהאַנגען מיט ספּעציעלע עלעקטרישע לעמפלעך, וואָס עס דוכט זיך אייך אויס, אז איבער אייער קאַפּ וואקסן אמת'ע גאָלדענע באָרן. אַט דער נאַכט-קלוב הייסט „סאַן-סוסי", אָן זאָרג הייסט עס. און זייט זיכער, אז דער דאָזיקער נאַכט-קלוב פאַר- דינט כּשר זיין נאָמען. אויב איר האָט נאָר דאָס גליק אהינצו אריינ- צוקומען, וועט איר שוין פאַרכמורעט ניט זיצן.

שיינע געדעקטע טישלעך שטייען אויסגעשטעלט ארום א טאַנץ- דינג אויסגעפלאַסטערט פון פאַרשיידענע קאָלירן. די לופּט איז

ריין און מחיה'דיס קיל. אויפן רינג דרייען זיך טאנצנדיקע און
 זארגלאזע פאָרלעך. אייניקע זיצן ביי די טישלעך און זופן פון די
 באַקאַלן. דעם קילן שאַמפּאַניער. ארום די זייטיקע, טונקעלע און
 מיט בלומען באַזוימטע אלייען, פינקלט מיט טויזנטער פּייער-פּליי-
 געלעך, וואָס צינדן זיך און לעשן זיך אויס ווי שטערנדלעך פאר אייע-
 רע אויגן. אוואו איר גיט נאָר א בליק, זעט איר פראַכט און גלאַנץ.
 גלעזער קלינגען, שטימען קוויטשען, דער נעגער-אַרקעסטער צע-
 פראַלט די לופט מיט זיין דושעז. די אָפּקלאַנגען און ווידערקלאַנגען
 וואָס קומען פון וואַלד צו אייערע אויערן, פארטויזנטפאכן די לוסט.
 און איר זעט ממש, אז אלעס וואָס געפינט זיך נאָר אונטער דעם דאָ-
 זיקן שטיקל הימל, נעמט אן אַנטייל אין דעם חיגעלעכט.. און יעד-
 דע מינוט, דוכט זיך אייך, אז אָט וועלן אלע בוימער ארויסשפּרינגען
 מיט זייערע וואַרצלען און זיך אַ לאָז טאָן אין איין גרויסן קאראהאָד.
 עס איז שוין באַלד צוועלף דער זייגער. דער עולם האָט זיך
 שוין גענוג אָנגעטאַנצט, מען זעצט זיך אויסעט ארום די טישלעך,
 דערוואַרעמטע... די באַקאַלן ווערן טעטיק.. האַאַאַ, איצט פילט מען
 ערשט דעם אמת'ן טעם אין א קיל ביסל שאַמפּאַניער!

אָבער שאַמפּאַניער אליין איז ניט גענוג פאר א פּולשטענדיקער
 אַמוזירונג. דאָס איז נאָר גוט פאר אייער גומען. אייער אויג דאַרף
 אויכעט עפעס געניסן. דערפאר הייסט דאָך אונזער קלוב: „סאַן-
 סוסי“, אָן זאָרג, הייסט עס. דייגעט ניט, איר'ט עס קריגן. אפרייער
 האָט איר געטאַנצט, איצט וועט איר זען ווי אנדערע טאַנצן, ריכ-
 טיקער, ווי אזוי מען דאַרף קענען טאַנצן!

דער אָרקעסטער הויבט זיך אָן פארגיין אין א „טאַנאַג“ און עס
 באווייזן זיך אויפן רינג צוויי שלאַנקע פיגורן: זי, א בלאַנדע, ער —
 א ברונעט. נו, צירוואָס לייקענען, ניט קיין פלייש און בלוט האָט
 זיך דאָרטן אונטער די פאר'חלומ'טע טאַנגאָ-טענער באוואויגן: ניין
 — צוויי גייסטער האָבן ארומגעשוועבט...

נאָך דעם ראַמאַנטישן, פאר'חלומ'טן טאַנגאָ-טאַנץ, האָבן זיי
 געגעבן נאָך א טאַנץ, אָבער פונקט דעם היפוך פון טאַנגאָ. א טאַנץ,
 וואָס איז פול מיט פּייער און ברען — די ראַמבאָ. דאָס פאָרל האָט
 זיך געגעבן אַ לאָז מיטן טאַנץ, און ווען דער טאַנץ האָט זיך געענדיקט

איז דער נאנצער קלוב געווען פארוואנדלט אין איין שטיק ליידנ-
שאפטלעך פייער.

נאך דעם פאָרל האָט מען פאָרגעשטעלט א מאַרדער שיינהייט,
אויך א טענצערן, וואָס מען קען מיט דער האַנט ניט אוועקמאַכן. זי
האָט געטאַנצט א פאָר שפּאַניש-נאַציאָנאַלע טענץ. עס האָט אין איר
טאַנצן אויך ניט געפּעלט קיין פייער, אָבער אין פּאַרגלייך מיט דער
ראָמבאָ, האָט עס געהייסן, אז מען וויל אונז אביסל אָפּקילן...

א טוריסט קען לאַנג אויף איין אָרט ניט אינזיצן, ער וויל זען
און זען און נאָך מער זען. ספּעציעל ביי איינעם וואָס דאָס זעען
זאָכן, שטאַמט ניט פון גלאַט פּוסטער נייגעריקייט. אזא טוריסט רוט
ניט. אזא טוריסט מאַכט כמעט קיין אויג ניט צו. ספּעציעל אין אזא
לאַנד ווי קיובאַ, וואו די קאָנטראַסטן זיינען אזוי שאַרף, און איין
איבערראַשונג איז גרעסער פון דער צווייטער, סיי אין דער הויך

(וואו די רייכע לעבן) און סיי אין דער נידער (וואו די אַרימקייט גע-
פינט זיך). פאַר אזא טוריסט איז שווער איינצוזיצן אויף איין אָרט.
מיין נייגעריקייט צו זען דעם צווייטן כמעט לעגענדאַרישן נאַכט-
קלוב, איז געווען צו שטאַרק, אז איך זאָל עס קענען אָפּלייגן אויף א
נאַכט שפּעטער. און אזוי ווי איך האָב דאָ אין ערשטן נאַכט-קלוב
שוין פאַרבראַכט א דריי שטונדן, האָב איך באַשלאָסן צו זען דעם
זעלבן אָונט, דעם צווייטן נאַכט-קלוב אויכעט.

באַשלאָסן און געטאָן. געכאַפט א טעקסי און היידאַ, מיטן
וואַלד-שליאך גלייך אהין. אין א האַלבער שטונדע בין איך שוין גע-
ווען דאָרטן. אָבער צוקומענדיק צו יענעם נאַכט-קלוב, דערזעענדיק
די פּאַלאַץ-געביידע, האָב איך שוין דערפילט, אז א „נאַש-בראַט“
דאַרף זיך אפּרייער געבן א טאַפּ אין קעשענע, צי פאַרמאָגט ער גע-
נוג צענער-דאָלערדיקע (אָדער הונדערט דאָלערדיקע) פיזיטלעך כדי
אריינצוּוּמען אהין...

שוין באלד ביים ערשטן ארויסשטייג פון מאַשין, אויף דער
לאַנקע, וואו דער קלוב געפינט זיך, באַמערקט איר באלד, אז דאָס איז
א פּלאַץ פאַר אן אויסשליסלעך צעבאַלעוועטן און שאַרלאַטאַנסקן
פּובליקום. דריי פּערטל פון דעם דאָזיקן פּובליקום זיינען פון די

רייכע אמעריקאנער זינדלעך. דער נאכט־קלוב איז שוין ניט אין א וואלד, ער שטייט אויף א לאַנקע ארומגערינגלט מיט א זעלטן שיינעם פייזאזש, וואו אייער אויג באַדט זיך אין שטילע ווייסע ליליען און רויזן. דאָ און דאָרטן צווישן די בלומען קוסטעס מערקט זיך א זיצנדיק פאָרל אויף א באַנק, און פון די ווערטער וואָס איך האָב אין די פאָר מינוטן אויפגעכאפט פון א דערבייאַקסן פאָרל, קען מען זען, אז די מענטשן ווילן זייערע יאָרן ניט אָפּשטופן מיט אָפּגענארטע הלומות...

נאָך א קורצן ישוב הדעת, האָב איך באשלאָסן אריינצוגיין און כאַטש א קוק געבן. (די טירן זיינען ברייט און אָפּן). ווען איך בין אריין, האָב איך צו מיין גליק געטראָפּן א סך געסט שטייען, ווארטנדיק, אז די געסט־אויפגעמער זאָלן זיי באזעצן ביי די טישלעך. נו, אויב דער ערשטער נאכט־קלוב איז פאר מיר געווען א גרויסע איבער־ראשונג, האָב איך מיך שוין אין דעם צווייטן דערפילט אין גאנצן פארלוירן. איך האָב ניט געוואוסט צי זע איך ווירקלעכקייט, אָדער צי איז דאָס א פאנטאזיע...

די גרויס פונם פאלאץ איז אומגעפער ווי אונזער היפאָדראָם און אומגעהייער הויך, אזוי, אז ווען איר קוקט ארויף צום סופיט, ווייסט איר ניט צי זענט איר אונטער אן אמת'ן הימל, אָדער א קינסטלעכען. אינדרויסן האָב איך קיין וואלד ניט געזען, אָבער ווען איר זענט אין קלוב, ווייסט איר ניט, צי איז דער קלוב אריינגעוואקסן אין א וואלד, צי פארקערט.

ערגעץ אויף א באַרג זיצט דער אָרקעסטער. אויכעט דאָס זעל־בע, איר קענט ניט באשליסן ביי זיך ווער עס איז געבוירן געוואָרן פריער, דער קלוב צי דער באַרג. דאָס אויסזען פון באַרג איז אזוי ווי איך האָב מיר אין מיינע חדר־יאָרן פאָרגעשטעלט, אז אזוי האָט געדארפט אויסזען דער באַרג סיני. די ווענט זיינען דעקאָרירט, אָבער איר קענט ניט טרעפן צי איז דאָס אזא מאלעריי, אָדער — אוואָרן, וואָס מענטשלעכע הענט האָבן זיי אויסגענייט.

די טישלעך שטייען אויף ברייטע טרעפּ, אזוי אז איינער דעם צווייטן זאָל ניט שטערן צו זען די „פלאַר־שאָו“ (פאָרשטעלונג). די באלייכטונג אויף די טישלעך פאלט פון די טרעפּ־זענטלעך, אזוי אז

אייערע אויגן זאָלן ניט ווערן אָנגעשטרענגנט. עס פארשטייט זיך, אז די באקאלן שאמפאניער, ליקערן און טאָקאיער וויינען זיינען געווען נאניץ טעטיק.

אָבער אין דעם קלוב איז ניט אזוי דער עיקר דאָס זויפן, ווי דאָס „געמבלען“ (שפילן אין געלט). פון דער גרופע געסט, וואָס זיי נען געשטאנען לעבן מיר, ווארטנדיק אויף פלעצער, האָב איך אויפ־געכאפט אז דאָרטן ווערט „געגעמבלט“ אין די גרויסע טויזנטער דאָלערס. (דער סימבאָל פון קובאנער געלט איז די „פעזא“, אָבער מען רעדט און מען האנדלט אויף דאָלערס).

איינער האָט באמערקט, אז נעכטן האָט זי פארשפילט פערציק טויזנט דאָלער. (הפנים אז זיי ווייסן שוין ווער זי איז). א צווייטע האָט געזאָגט, אז איינער האָט געוואונען פופציק טויזנט דאָלער. מען האָט זיך געוואָרפן מיט טויזנטערס, ווי חדר־אינגלעך מיט קנעפלעך. די עטלעכע מינוט וואָס איך בין דאָרט געשטאנען, האָט דאָס גלעקל פון דער געמבלינג אָפטיילונג געקלונגען א פאָר מאָל. דאָס מיינט, אז מיט יעדער קלאנג האָבן זיך די טויזנטער דאָלערס געביטן מיט די קעשענעס.

די ווארטנדיקע גרופע האָט אָנגעהויבן ווערן שיטערער. איך האָב געזען, אז באלד וועט מען צו מיר אויכעט צוקומען באזאָרגן מיך מיט א פלאַז, אָבער אזוי ווי איך האָב מיינע טויזנטערס פאר־געסן מיטצונעמען פון ניו־יאָרק, האָב איך מיך משער געווען, אז אויף קיין קרעדיט וועט מען מיר דאָרטן גאָרניט געבן, און אפילו ווען יעדער קנעפל פון מיינע קליידער זאָל ווערט זיין א דאָלער, פארמאָג איך אפילו ניט גענוג קיין קנעפלעך אויף זיי... האָב איך מיך פון דאָרטן באצייטנס ארויסגעשארט, נאָך איידער זיי האָבן פאָספייט צוצוקומען צו מיר.

ס'איז שוין געווען נאניץ שפעט נאָך האלבער נאכט. דאָס ביסל שאמפאניער האָט מיך געמאכט אביסל מיד. האָב איך מיך טאָקע לאנג ניט גע'ישוב'ט און ווען דער ערשטער טעקסי־מאן האָט מיר פארגעשלאָגן, אז איך זאָל מיט אים א הויס פאָרן, בין איך גלייך אריין אין מאשין און אוועק צו מיין האָטעל אין שטאָט אריין.

פאַרנדיק אין דער טעקסי האָב איך מיך דערמאָנט אין דעם גרי-
 כישן פּילאָזאָפּ פּלאַטאָן, וואָס אין איינעם פון זיינע הויפּט-ווערק, „די
 רעפּובליק“, זאָגט ער, „אז אין יעדער שטאָט זיינען דאָ צוויי שטעט,
 — די שטאָט פון די רייכע און די שטאָט פון די אַרימע“. נון, איין
 שטאָט — האָב איך מיר געטראַכט — די שטאָט פון די רייכע האָב
 איך געזען, און דער יושר פּאָדערט, אז איך זאָל אויכעט א קוק געבן
 וואָס עס טוט זיך אין דער שטאָט פון די אַרימע.

5

דעם צווייטן טאָג בין איך ארויסגעפּאָרן אויף דער פּראָווינץ,
 זען ווי אזוי דער רוב מנין און דער רוב בנין פון פּאָלק לעבט. גע-
 פּאָרן בין איך מיטן אַמניבוס, פשוט, צוליב א פּראַקטישן צוועק,
 ווייל דער אַמניבוס אָפּערירט צווישן די שטעטלעך. און דערפּער און
 שטעלט זיך אָפּ אין יעדן פון זיי. אין אייניקע פּלעצער דארף מען
 אפילו וואַרטן א גאנץ היפּשע צייט ביז מען פארבינדט זיך מיט א
 צווייטן באָס אויף צו פּאָרן ווייטער. אָבער מיך האָט עס ניט גע-
 קימערט, ווייל דאָס האָט מיר דערווייל געגעבן א געלעגנהייט צו דינ-
 גען א מאַשין אויף א שטונדע אָדער מער און אַנקוקן דעם געגנט.

קיובא פארמאָנט אין גאנצן פינף שטאטן. די וויכטיקסטע דריי
 האָב איך דורכגעקעמט. דער פּלאַן איז געווען אראנזשירט אזוי: פון
 דער הויפּט-שטאָט האַוואַנאַ ביז צו א געוויסן פונקט בין איך געפּאָרן
 מיט טיילווייזע אָפּשטעלונגען. און פון דאָרטן אויף צוריק, האָב איך
 שוין, אזוי צו זאָגן, „געטרעמפּעוועט“. * איך האָב מיך אָפּגעשטעלט
 אין פּלעצער אויף אזוי לאַנג אויף וויפיל עס איז דאָרטן געווען וואָס
 צו באַבאַכטן. אזוי ביז צוריק קיין האַוואַנאַ.

איך האָב אין א פּריערדיקן קאַפיטל אָנגעוויזן אויף דער אַרימ-
 קייט וואָס הערשט אין האַוואַנאַ, אין די אַרימע קוואַרטאַלן מיט דעם
 שרעקלעכן איינדרוק, וואָס די „סלאָם-הייזער“ מאַכן אויף א פּריש
 אָנגעקומענעם. ווען איר פּאָרט אָבער ארויס אויף דער פּראָווינץ,

* געוואַנדערט, געבראָדיאָגעוועט.

ספעציעל אין די דערפער און דערפלעך, און איר גיט א קוק אוואו מענטשן וואוינען דאָרטן, גייט אייך איבער א גרויל איבערן לייב. אויב איר האָט אמאָל געזען די „האָווערווילס“, * וואו אונזערע אמעריקאנער ארבעטסלאָזע האָבן געוואוינט, וואָלט איר געזאָגט, אז די „האָווערווילס“ זיינען פאלאצן. די „האָווערווילס“ האָבן כאָטש געהאט די מעלה, וואָס דער גרונט איז געווען אויסגעשפּרייט מיט ברעטער, א מין אימפּראָוויזירטער דיל, אזוי אז דער אומגליקלעכער ארבעטסלאָזער האָט כאָטש ניט באַראַפּט צו שלאָפּן האַרט צו דער פייכטער ערד. די האָווערווילס זיינען אויך ביז צו א געוויסן גראַד געווען שטאַרק גענוג אויסצוהאַלטן קעגן א רעגן, אָדער אפילו א שטורעם.

פון (דער) פּאָטאָגראַפיעס ~~פון דער געגנט~~ קענט איר זען אין וואָס פאַר א סאָרט הייזער די גרעסטע טייל פויערים וואוינען. דער קובאַנער פויער איז, אזוי ווי אלע פויערים, פון אלע לענדער, א צו געלאָזטער מענטש. דערצו איז ער אויך ניט פריי פון אבערגלויבן. האָט מען מיך איינגעלאָדן אין דעם אזויגערופענעם הויז, אז איך זאָל מיך אוועקזעצן אויף א פּאָר מינוט, ווייל דאָס איז א סגולה צו גליק. ווען א פרעמדער מענטש זעצט זיך אוועק, קען זיך דאָרט דאָס גליק אויכעט אמאָל אוועקזעצן. איך האָב די איינלאָדונג גערן אָנגענומען, כאָטש אונטערן לייבצידעקל האָט מיר אביסל געטיאָבקעט, ווייל דער קובאַנער איז א מאָדנע באשעפעניש. ער מאכט קיין איין שריט ניט אָן דעם קינזשאל ביי דער זייט, און צו דעם האָט ער נאָך א טבע צו שושקען זיך. נו, מען איז דאָך ניט מער ווי א מענטש...

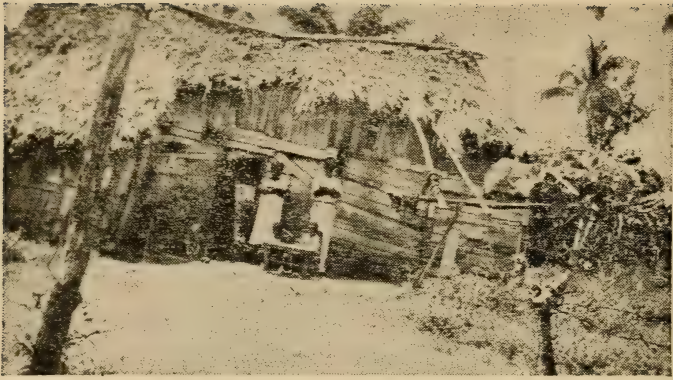
אין קיובא איז דער איבערגאנג פון טאָג צו נאכט זייער א גיכער, כמעט מינוטן. אזוי ווי מען וואָלט איבער אייך איבערגעקערט א טעפל. אָט איז ליכטיק און אָט איז פינצטער. און אזוי ווי עס איז שוין פאַרנאכטלעך, האָב איך ניט געוואָלט אָנווערן דאָס זון-ליכט, האָב איך זיי פריער אָפּגעפּאַרטערעטלעט און דערנאָך אריינגענאנגען אין הויז אריין.

דאָס געשטאַלט וואָס איר זעט ביים ווינקל פון

** נאָכן נאָמען פון פרעזידענט האווער.

דאָס געשטאלט וואָס איר זעט בייס רעכטן ווינקל פון
הויז איז זיין פרוי. ווען איך האָב אָנגעשטעלט דעם קא-
דעק איז זי אנטלאָפן, ווייל זי האָט זיך געשעמט צו נע-
מען א בילד אין אזעלכע קליידער.

א מאַלצייט וואָס א חוץ אביסל צעמאָלענע זיסע קארטאָפל
האַט זיך אויפן טיש גאַרנישט ניט געפונען. זיצנדיק
זיינען זייערע צוויי קינדערלעך וואָס פאדען ארום דער
שיסל מיט קארטאָפל, ווי היישריקלעך.

הויז איז זיין פרוי. ווען איך האָב אָנגעשטעלט דעם קאָדאק, איז זי אנטלאָפן, ווייל זי האָט זיך געשעמט צו נעמען א בילד אין אזעלכע קליידער.

אריינקומענדיק אין דעם אזוי-גערופענעם הויז, האָב איך גע- מיינט, אז איך וועל זען כאַטש עפעס א מוסטער פון אַרימער בא- לעבאטישקייט. — אַנשטאָט דעם האָב איך פאר זיך דערזען די ליי- דיקע ווענט (אויב מען קען זיי אזוי אָנרופן), אין איין זייט זיינען געווען דריי שטיינער, וואָס דינען פאר אן אויוון צום קאָכן. און אין דער צווייטער זייט אין דעם ווינקל, וואו עס איז געהאנגען אן איקאָנע, איז געווען אויסגעשפרייט אביסל שטרוי מיט שמאטעס, וואו א קינד האָט זיך געוואלגערט, ווי א פיר-פיסק באשעפעניש...

אין אן אנדער פלאץ בין איך אָנגעקומען צו מיטיק, אזוי צו זאָגן (בילד צוויי וואו זיי עסן אינדרויסן), און שטייענדיק נאָענט צום אויכעט מיר א טישל, האָב איך געזען, אז א חויז אביסל צע- מאַלענע זיסע קארטאָפל (סוויט פאָטיטעס) האָט זיך אין שיסל גאָר- ניט ניט געפונען. ברויט, זאָגט וואָל-סטריט, דורך דיקטאטאָרל בא- טיסטא'ס מויל, אז דאָס איז פאר זיי אָנגעגרייט אויף יענער וועלט. אוואו זאָל ער נעמען ברויט? אז קיין ברעקל ערד, אפילו די גרויס פון א בעיט פארמאָגט ער אויך ניט.

אויף א דריט פלאץ, אין אן עק דאָרף, האָב איך אָנגעטראָפן א פויער, וואָס פארמאָגט שוין א האלבן אקער לאַנד. דאָס הויז גע- פינט זיך טאקע אויפן פלאץ, דארטן האָב איך שוין געזען א קוואַקע מיט הינדעלעך אין גראָז, און אויך אביסל פארזויטע פאפשוים. אביסל גרינס וואָס ער פארקויפט אין א דערבייאיקן שטעטל. אן אָקס, און אז אָך און וויי, אן הילצערנעם אקער, וואָס העלפן אים ארויסצו- רייסן מיט געוואלד כאַטש עפעס פון דער מוטער ערד. און כאַטש וואָס זיין הויז האָט נאָך ניט קיין טירן און פענצטער, פונדעסטוועגן האלט ער זיך שוין פאר א בעל-גוף, און ער האַפט, אז אויב גאָט וועט אים נאָר שענקען לאַנגע יאָרן, וועט זיין כאַלופקע נאָך האָבן טירן און פענצטער אויכעט... (בילד דריי).

אַט אזוי לעבן די פויערים אין די דערפער וואָס זיינען ווייט

פון א שטאָט. עס איז אָבער אויכעט ניט בעסער די מערכה פון די וואָס וואוינען הארט ביי דער שטאָט. זייערע וואוינונגען זיינען אויך ניט בעסער. יעדער וואוינונג איז א טייל פון איין גרויסן באראק מיט לעכערדיקע ווענט. איך וויל גאָרניט דערמאָנען פון קליידער, — ווילט איר גלויבט, ווילט איר — גלויב ניט, איך האָב געזען אז א זאק איז אויכעט א מלבוש...

פונוואנען, וועט איר פרעגן, שטאַמט דער אומגליק? אויב איר דענקט, אז אין קיובא איז דאָ ווייניק ערד, אָדער שלעכטע ערד, מאַכט איר א טעות. אין קיובא איז דאָ גוטע ערד און גענוג ערד, אז די גאנצע באפעלקערונג (קארגע פיר מיליאָן), וואָלט געקענט לעבן זאָט און צופרידן. איז אָבער די צרה, וואָס דריי פערטל פון דער קובאנער ערד, געהערט צו אמעריקאנער וואָלסטריט קאַרפּאָ-ריישאָנס, וואָס זיינען פאראינטערעסירט אין קאטן (בייוול), צוקער, און טאַבאַק. דערהויפּט צווישן די יענקיפּלאַנטאַטאָרס איז אונזער בארימטער מיסטער הוירשי (ניט קיין איד), וואָס באַזאָרגט אונז מיט די פינף סענטיקע „הוירשי טשאַקאָלאַדלעך“. אלע צוקער און קאטן פעלדער געהערן צו אים...

זעט איר, אויף איין געביט האָט מען דעם קובאנער פּאַלק יאָ געגעבן פּולע פרייהייט נאָך מיט א צוגאָב פון צוויי ברירות: אין פרייהייטלעכע ברירה איז, אויסצוגיין ווי א ליכט פון הונגער, א צוויי-טע איז, צו גיין ארבעטן אין די זומערדיקע פיר חדשים אויף הויר-שיס פעלדער, שניידן קאטן, אָדער צוקער-שטעקנס (שוגער קעינס). פאר פערציק סענט א טאָג פון זון אויפגאנג ביז זון אונטערגאנג.

דאָס איז אין די עטלעכע זומערדיקע חדשים. די איבעריקע טעג פון אַ גאַנצן יאָר דערנערט מען זיך פון דעם, וואָס די פרוי (אויב זיי זיירן נאָענט פון א שטעטל), באמיט זיך צו קריגן אביסל געניי ביי א אידישן קרעמער און דער מאַן נעמט זיך פּעדלען מיט לאָטעריי-צעטל לען אויף די גאסן פון דערבייאיקן שטעטל, אָדער אויפן טראַקט פון זיין דאָרף, ביים „סטיישאָן“ (סטאַנציע), וואו די באַסעס שטעלן זיך אָפּ, אויף אַנצונעמען אָדער אַראָפּצולאָזן פּאַסאַזשירן. (בילד 4 — דער מאַן מיט די נומערן אין האַנט).

וואָס האָט ער דערפון? וואָסער אויף קאשע האָט ער. ער האָט

אן ארבעט צו שרייען (אייניקע זינגען עס אויס) א גאנצן טאָג אונטער דער ברענענדיקער זון. און אויב עס גליקט אים אָפּ צו פארקויפן עטלעכע בילעטן, האָט ער עטלעכע פינף-סענטיקע. אויב ניט — האָט ער גאָרניט.

טאָבאָק איז די צווייטע וויכטיקסטע אינדוסטריע אין קיובא. שטייט זי אויכעט איין אין אמעריקאנער הענט.

קיין אייגענע גרויס-אינדוסטריע איז אין קיובא ניטאָ. פשוט דערפאר, ווייל וואָל-סטריט גיט שוין אכטונג, אז אזעלכעס זאָל דארטן ניט זיין. כמעט אלע באַנקן, באַנען, טעלעפאָנען, טעלעגראַף און עלעקטריק ווערן קאָנטראָלירט פון וואָל-סטריט. דאָס ביסל פאבריק-לעך וואָס זיינען אין קיובא יאָ פאראנען, באשטייען זיי אממייסטן פון שלאָף-צימער פאבריקלעך. איך זאָג שלאָף-צימער פאבריקלעך, ווייל די פאבריקלעך זיינען פאקטיש צוזאמען מיט די וואוינונגען. די דאָזיקע פאבריקלעך גיבן זיך אָפּ צום מערסטן מיט פאבריצירן לייכטע ארטיקלען, ווי העמדער, קראָוואַטן, וועש, זאָקן און ענלעכעס. דאָס זיינען כמעט אויסשליסלעך אידישע אונטערנעמונגען. שוין פאבריקן, ספעציעל די גרויסע און די גרעסטע שטייען איין אין שפאנישע הענט.

ס'רוב פון די דאָזיקע שלאָף-צימער פאבריקלעך האָבן זיך גע-נומען זייט דיקטאטאָר באטיסטא האָט איינגעפירט דעם „50-50 גע-זעץ“. דאָס דאָזיקע געזעץ האָט אין אָנפאנג געלויטעט, אז אלע אונ-טערנעמונגען זאָלן מער ווי פופציק פראָצענט אויסלענדישע ארבעטער ניט באשעפטיקן. אָבער שפעטער איז דער דעקרעט אמענדירט גע-וואָרן, וואָס האָט אינגאנצן פארבאָטן צו באשעפטיקן אויסלענדישע ארבעטער.

עס פארשטייט זיך, אז די אידישע ארבעטער זיינען געווען דאָס הויפט כפרה הינדל פון דעם דעקרעט. אויבנאויף קען זיך אויס-דוכטן, אז אונטער דעם דעקרעט שטעקט א פארשטעלטער אנט-י-סעמיטיזם, דאס דארף באלד דאָ געזאָגט ווערן אז ניט. ווייל אין קיור בא קען קיין אנטיסעמיטישע פארטיי ניט עקזיסטירן. אין קיובא איז דאָ א געזעץ, אז „אין קיובא טאָר קיין ראַסן פארטיי ניט עקזיס-טירן.“* דאָס איז אפשר א דאנק דעם, אָדער טאקע צוליב דעם, וואָס

* איצט, אין 1939 צייגט זיך ארויס, אז דאָס געזעץ איז גע-בליבן אויפן פאפיר.

באטיסטא אליין שטאמט פון דער נעגערראסע (פאר באלידיקן א נער נער אלס אזא קריגט מען שווער באשטרעפֿט). און וואָס עס אַנ־באלאנגט דאָס קובאנער פּאָלק, איז עס אויך פריי פון אַנטיסעמיטיזם. דאָס קען מען זען פון זייערע פּאָלקס־לידלעך וואָס זיי זינגען, וואו עס ווערט אויסגעדריקט זייער געפיל פאר דער אידישער מיידל. דאָס אידישע מיידל, — זינגען זיי — „האַט אן אפּריקאַנישן קערפּער, שפּאַנישן חן און אידישע אויגן“...

ניין, ניט קיין אַנטיסעמיטיזם שטעקט אונטער דער 50-50 מכה. אונטער דעם דעקרעט שטעקט א קאפיטאליסטישע, פּלוס־סטאַליניסטישע מכה פון וואָס אלע ארבעטער פון אלע לענדער בכלל לידן, און די אידישע ארבעטער בפרט.

אויב מיר ווילן קריגן א פולשטענדיקן באַגריף פון דער לאַגע פון די קובאנער ארבעטער בכלל און פון די אידישע ארבעטער בפרט, דארפן מיר זיך אויף דעם ענין אביסל ברייטער אָפּשטעלן און אים גוט צעגלידערן, ווייל די לידן וואָס די אידישע ארבעטער האָבן דורכגעמאַכט און מאַכן זיי נאָך איצט אויך דורך, איז אומבאַגרע־נעצט און עס טאָר ניט פארבייגיין אומבאַמערקט און אומבאַשטרעפֿט. מען טאָר אויכעט ניט פארשווייגן די געמיינע ראָליע וואָס די סטאַ־ליניסטן האָבן אין דעם געשפּילט.

לאַמיר דאָס צעגלידערן:

אין 1933 איז אין קיובא געפאלן, וואָס די קובאנער באַצייכער־נען מיט רעכט, די בלוטיקע מאַטשאַדא רעגירונג. איר פּלאַץ האָט פאַרנומען, אויף א קורצער צייט, וואָס די קובאנער באַצייכענען — א רעוואָלוציאָנערע רעגירונג מיט דר. גראָו סאַן מאַרטין, אין דער שפּיץ. אזוי שנעל ווי די רעגירונג איז נאָר אריין אין מאַכט, האָט זי אין דער קורצער צייט פון איר עקזיסטענץ, איינגעפירט פּראָגרע־סיווע געזעצן, וואָס זיינען געווען א גרויס געווינס פאר דער אַרימער קובאנער באַפֿעלקערונג בכלל און פאר די ארבעטער בפרט. זי האָט רעדוצירט די קאַסטן אויף די לעבנס־מיטלען פון ערשטן גע־ברויך, און געשטיצט דירעקט די אַרגאַניזירונג פון טרייד־יוניאָנס

און ענלעכעס.

דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל אין דער געשיכטע פונם קו-באנישן פּאָלק, וואָס האָט אָנגעהויבן אָטעמען פריי און שטיין מיט א גלייכן רוקן. ספּעציעל די ארבעטער. אין דער קורצער צייט, וואָס די „רעוואָלוציאָנערע“ רעגירונג איז געשטאנען אָן דער שפיץ פון קובאנישן פּאָלק, זיינען אָרגאניזירט געוואָרן א האלבער מיליאָן אר-בעטער אין שטארקע קעמפּערישע יוניאָנס. עס זיינען איינגעשטעלט געוואָרן מינימום-שכירות אפילו פאר די פארנעסענע פּלאַנטאַציע-שקלאַפן. פון 40 סענט א טאָג און אַמאָל נאָך ווייניקער, האָט מען אויפגעהויבן ביז א דאָלער און א דאָלער א האלבער א טאָג. די שטאַטישע ארבעטער האָבן פאר זיך אויסגעקעמפט אזוי הויך ווי ביז צוויי און א האלבער דאָלער א טאָג. אין קיובא איז דאָס א גוטער סטאַנדארד פאר ביידע קאטעגאָריעס. אזוי דורכאויס פאר דער גאָרער באפעלקערונג.

איין ביישפּיל:

איינמאָל, פּאָרנדיק אין א טעקסי, האָב איך מיך צערעדט מיטן שאופער. האָט ער מיר דערציילט, אז דעמאָלט האָט מען די עלעק-טריק קאָסטן רעדוצירט פון זיבעצן סענט א קילאָוואט-שטונדע (דאָס איז די העכסטע פרייז אין דער וועלט) אויף ניין און א האלבער סענט. אָט אזוי אויף יעדן געביט. דאָס קובאנער פּאָלק געדענקט און וועט נאָך לאנג געדענקען יענע צייט.

נו, עס פארשטייט זיך, אז פאר וואָל-סטריט איז אזא רעגירונג אין קיובא ווי א בייז אין האלדז. מ'האָט אזוי לאנג אינטריגירט, ביז עס איז זיי געלונגען צו שטירצן די רעוואָלוציאָנערע רעגירונג, דורך אונטערקויפן א סארדזשענט, דעם איצטיקן קאָלאָנעל באטיסטא, וואָס האָט נאָכאמאָל בארויבט דאָס קובאנער פּאָלק פון אלע גע-ווינסן און זיי צוריק אוועקגעגעבן צו די וואָל-סטריט דזשענטלללייט. די אומצופרידנקייט האָט זיך גוט געשפּירט. די לאגע איז גע-ווען אן אומזיכערע. ריכטיקער, די אטמאָספּערע אין לאַנד איז גע-ווען אזא, ווי איינער וואָלט זיך געפונען ארום דעם ראַנד פון א וואל-קאן און געריכט זיך יעדע מינוט, אז אָט, אָט וועט זיך די שפּיל אָנ-הויבן און אלעס פארטרינקען אין פייער.

דער ליבלינג פון וואָל-סטריט, דיקטאטאָר באטיסטא, וועמען די סאָציאליסטישע רעגירונג האָט דערהויבן פון א מינדערוויכטיקן סארט דזשענט צום ראנג פון א קאָלאָנעל, האָט דאָס אלעס געוואוסט און גע'נומען אין אכט. ווייל כאָטש וואָס ער איז געווען זיכער, אז וואָל-סט. וועט זיין רעזשים ניט לאָזן פאלן, און די ארמיי איז אויכעט א גוט דיסציפלינירטע, פונדעסטוועגן קען מען זיך אויף די אלע זאכן אינ'גאנצן ניט פארלאָזן. ספעציעל אויף דער ארמיי. ווייל ערשטנס, קומט זי פון פאָלק, צווייטנס, איז זי א געדונגענע, און זי פרעסט אויף פינג און צוואנציק מיליאָן דאָלער א יאָר (א דריטל פון דער רעד גירונגס איינקונפט) פאר אזא קליין מלוכה'לע ווי קיובא איז דאָס א גרויסע לאָסט און די מיליאָנען קענען זיך אמאָל אויסלאָזן אויכעט, ווייל זיי זיינען שטארק פארבונדן, בעסער געזאָגט, שטארק אָפהענגיק פון דעם פרייז פון צוקער. אזוי שנעל ווי דער פרייז פון צוקער פאלט, אזוי שנעל פאלן די רעגירונגס מיליאָנען פון איינקונפט. דאָס מוז זיך אָפרופן אויף די טשעקלעך, וואָס יעדער סאָלדאט דארף קריגן יעדן ענדע חודש.

די ארבעטסלאָזיקייט האָט אָנגעהויבן טרייבן יעדן ארבעטסלאָזן אָנצושליסן זיך אין דער ארמיי, ווייל אין דער ארמיי גיט מען עסן, קליידער, שיד, און א פלאַץ וואו דעם קאָפּ צוצושפארן. אין דער אר-מיי דארף מען ניט ארבעטן און מען קריגט נאָך באצאָלט אויכעט. דיקטאטאָר באטיסטא האָט זיך געכאפט; אז מיט אזא ארמיי וואָס איר מאָראַל איז באזירט נאָר אויף טשעקלעך, טאָר מען די קאזארמעס ניט אָנשטאָפן, ווייל אזוי שנעל ווי די טשעקלעך וועלן זיך אויסלאָזן, דאן ווער ווייסט וואָס פון אזא ארמיי קען ווערן, אָדער וואָס אזא סאָרט ארמיי קען זיך נאָך עפעס פארגלֹסטן צו טאָן מיטן געווער...

אָבער לאָמיר בעסער הערן, וואָס איינער פון א גרופע אידישע ארבעטער האָט צו זאָגן:

„דיקטאטאָר באטיסטא האָט איינגעזען, אז דער געלויף אין דער ארמיי דארף אָפגעשטעלט ווערן באצייטנס. און אָפשטעלן האָט ער עס געקענט נאָר דאן, ווען ער וועט באזאָרגן די ארבעטער מיט אר-בעט. אָבער וואו נעמט מען ארבעט פאר זיי?

און דאָס געוועזענע סארדזשענטל האָט זיך, ווי יענער כעלע-
 מער שמש, אוועקגעזעצט טראַכטן אויף זיבן טעג און זיבן נעכט.
 געזעסן, ווייזט אויס, פארטיפט די גאנצע צייט און געקלערט און גע-
 טראַכט, ביז ער האָט זיך דערטראַכט צו א „געניאלן“ פלאַן; געמלעך:
 „מען דארף צונעמען די ארבעט ביי די אויסלענדער און זי
 אוועקגעבן די קובאנער!“

דער חשבון שטימט. אָבער ווי אזוי פירט מען אים אדורך און
 ס'זאָל זיך ניט אויפהויבן קיין שטורעם פון די ארבעטער און פראָג-
 רעסיווע כוחות, סיי אין די שכנה'שע רעפובליקן (אמעריקע בתוכם),
 און סיי ביי זיך אין לאַנד? און נאָך א מאַמענט דארף מען אינזי-
 גען האָבן — דעם פאשיסטישן אַקט, האָט זיך באטיסטא אונטער-
 גענומען דורכצופירן א קורצע צייט נאָכדעם, ווי די סאָציאליסטישע
 רעגירונג איז געשטירצט געוואָרן, און איר איינפולס האָט זיך נאָך גוט
 געשפירט צווישן די ארבעטער און פאָלקס-מאסן.

און באטיסטא האָט גוט געוואוסט אז אונטער די קופעס אש פון
 זיין פארראט צו דער סאָציאליסטישער רעגירונג, טליען נאָך היפשע
 פונקען, וואָס קענען לייכט און שנעל צעבלאָזן ווערן אין א גרויס
 פיער פון אלע פרייהייט-ליבנדיקע עלעמענטן אין לאַנד.

און נאָך עפעס האָט באטיסטא געוואוסט:

אז די אלע פארטריבענע סאָציאליסטישע און טריידיוניאָניס-
 טישע פירער, וואָס האָבן זיך געפונען אין גלות, זיינען אויכעט ניט
 געזעסן מיט פארלינגטע הענט, און אונטער דעם סלאָגאן: „קובא
 ליבער“, באפרייען קובא, הייסט עס, איז זיי געלונגען צו פאראייניקן
 אלע פראָגרעסיווע כוחות פון לאַנד קעגן דער באטיסטא דיקטאטור.
 פון פאָליטישן שטאנדפונקט איז דאָס געווען אן אויסערגעוויינלעכער
 מאַמענט אינם לעבן פון די קובאנישע ארבעטער-מאסן. דער צוזא-
 מענברוך פון באטיסטא'ס דיקטאטור איז געוואָרן אומפארמיידלעך
 און זי וואָלט געווען צוזאמענגעבראָכן ווען ניט...“

דאָ האָט זיך מיין דערציילער אָפגעשטעלט מיט א מינע, אז מיר
 זאָל זיך דוכטן, אז ער וויל אביסל אָפכאפן דעם אָטעם. אָבער אין
 דער אמת'ן האָט מען געזען, אז דאָס איז נאָר אן אויסרייד אויף
 אראַפצודריקן דעם פיין, וואָס האָט אים געשטיקט אין האַלדז. עס

איז געווען קענטיק, אז עס האָט זיך ביי אים אָנגעזאמלט א היפש ביסל.

דאָ איז כדאי אָנצומערקן, אז ווען דער דאָזיקער אידישער ארץ בעטער האָט דאָס אלעס דערציילט, זיינען דעמאָלט ביי מיר אין ציי-מער געווען אָנוועזנד נאָך אידישע ארבעטער, און זיי האָבן אלע באשטעטיקט, אז אלעס וואָס ער האָט מיר דערציילט איז הונדערט פראָצענט ריכטיק. און זייערע פנימ'ער האָבן ערות געזאָגט, אז זייער לאנגע איז אויף א האָרעלע ניט בעסער פון זיינער און פון א סך אנ-דערע אידישע ארבעטער אין קיובא.

אין דעם איצטיקן מאָמענט איז אויכעט כדאי אָנצואווייזן, אז די קובאנער אידישע ארבעטער שטאַמען ניט פון געוועזענע איראָד-פּיאישע גימנאזיסטלעך, פּריקאשטישקעס, אָדער אנדערע שיכטן, וואָס האָבן אין דער אַלטער היים מיט קיין ארבעט ניט געהאט צו טאָן, נאָר ערשט אין אמעריקע זיינען זיי געוואָרן, באַרברירט — ארבעטער, וואָס ביי דער ערשטער בעסטער געלעגנהייט פּראוואון זיי זיך דערפון ארויסרייסן.

אנדערש איז דער קובאנער אידישער ארבעטער. דער קובאנער שער אידישער ארבעטער איז ניט קיין געוואָרענער, ער איז אן ארץ בעטער נאָך פון דער אַלטער היים. ער איז אין דער היים געווען א שניידער, אָדער שוסטער, איז ער עס אין קיובא אויכעט. עס איז אמת, אז דער קובאנער אידישער ארבעטער איז נאַאיווער, דערפאר אָבער פּסיכאָלאָגיש געזונטער. און ווען ער רעדט פון ארבעטער גע-ווינסן, פּאַרלוסטן, אָדער אייניקייט, זעט איר אז דער ענין איז אים א סך געענטער ווי דעם געוועזענעם פּריקאשטישק, און איצטיקן סטאָ-ליניסט, וואָס רעדט פון אייניקייט זיצנדיק ביים מאשין מיט א קאָנדיטראַקטאָר-פּליגעלע אין קאַפּ...

דאָס איז ניט קיין טעאָריע. דאָס איז א לעבעדיקער אמת. ביים קובאנער אידישן ארבעטער איז ארבעט ניט קיין קללה. פּאַרקערט, ביי אים איז א קללה, ווען מען נעמט ביי אים צו די אַרבעט. און אויב די שורות וועלן זיי דערנרייכן, איז כדאי אָנצואווייזן, אז ניט קוקנדיק אויף זייער ניט איבערגעשפיצטקייט, פונדעסטוועגן קלייבן זיי זיך פּונאנדער גאנץ גוט אין עקאָנאָמישע און פּאָליטישע פּראַגן.

אָבער לאָמיר ניט אוועקגיין צופיל אָן א זייט.
דער „ווען ניט" האָט מיין נייגעריקייט ניט געלאָזט ווארטן, ביז
ער וועט זיך אביסל ארומווישן דעם שווייס, וואָס האָט זיך אויף זיין
פנים געזען מער ווי אויף אונזערע, ווייל א חוץ דער אלגעמיינער
ברענענדיקער קובאנער היץ, איז ער אויך געווען דערווארעמט פונם
רעדן, און ווען ער האָט נאָך געהאלטן ביים אויסטאָן דאָס רעקל פון
זיך, האָב איך אים שוין געגעבן א יאָג אונטער, אז ער זאָל אָנגיין
מיטן דערציילן... איך האָב איבערגעזאָגט זיינע לעצטע צוויי ווער-
טער מיט א נייגעריקן פראגע-טאָן: און ווען ניט... וואָס?...
— איר מיינט צו זאָגן, ווען ניט ווער? — האָט ער מיר בא-
מערקט מיט א פארדריסלעכן טאָן, אוועקלייגנדיק דעם דזשעקעט
אויפן בעט.

— אָלרייט, זאָל זיין ווי איר זאָגט, — האָב איך מיט א גוט-
מוטיקער נייגעריקייט אָפגעענטפערט — ווער איז פאראנטוואָרטלעך
דערפאר?

און איידער איך האָב נאָך פאָספיעט ארויסצורעדן דאָס לעצ-
טע וואָרט, האָט ער שוין אָנגעהויבן פאָרטצוזעצן:

— פאראנטוואָרטלעך פאר אונזערע ליידן איז ניט קיין אנדערער,
ווי דער טרויעריק בארימטער חבר סטאלין...

די לעצטע ווערטער האָבן מיר א קלונג געטאָן מאָדנע. איך
האָב א קנייטש געטאָן מיט די אקסלען און אים טאקע אויפן אָרט
געשטעלט א פראגע מיט פארוואונדערונג:

— וואָס האָט סטאלין צו טאָן מיט איך און מיט אייערע
צרות אין קיובא?

דאָ האָט זיך זיין אָפגעזערט פנים פארכמורעט, און מען האָט
דערפון לייכט געקענט ארויסלייענען, אז ער איז מיך תושב אין פאר-
לירן דעם צוטרויען צו זיינע רייד...

— איך רעד ניט פון וועג, — האָט ער מיר באלד באמערקט מיט
א ציטער אין זיין קערפער, — און איך בין אויכעט ניט פאראינטע-
רעסירט אין קיין פאָליטישע חשבונות און רכיכות. וואָס איך דער-
צייל איך איצט איז א היסטאָרישער אמת, און קיינער וועט דאָס ניט
וואַגן צו לייקענען.

איך האָב מיך געפילט אביסל שולדיק פון מיין אומטאקטישער, בעסער געזאָגט, עס איז געווען אין יענעם מאָמענט כמעט אן אומ- העפלעכקייט פון מיין זייט. און כדי דאָס אָפצוואווענדן, האָב איך אים אָנגעוויזן אויפן בענקל אוואו ער איז אפריער געזעסן, און אים געבעטן זיך זעצן און ניט אויסטייטשן מינע באמערקונגען צום ביזן. ער האָט מיך גערן געפאָלגט. איך האָב זיי אלעמען טראַקטירט מיט מיינע אמעריקאנער סיגארעטלעך, וואָס אין קיובא קאָסטן זיי צוויי מאָל אזויפיל. די חבר'שע אטמאָספערע האָט זיך נאָכאמאָל איינגעשטעלט און דער פאָדעם פון זיין דערציילן האָט זיך נאָכאמאָל אָנגעהויבן וועבן.

— מיין ליבער פריינט, — האָט ער אָנגעהויבן מיט א ביטערן שמויכל אויף זיינע דינע ליפן, — איר פרעגט, וואָס סטאַלין האָט צו טאָן מיט אונזערע ליידין? איז דער ענטפער: אז ער איז דער די- רעקטער פאראורזאכער פון דעם איצטיקן צושטאנד אין קיובא בכלל, און אין די ליידין פון די אידישע ארבעטער בפרט. געשען איז עס אזוי:

— ווען באטיסטא האָט דערפילט, אז די דיקטאטור איז גע- בליבן ביי אים שטעקן אין האלדז, און ער האָט זי ניט געקענט ניט אראָפּשלינגען, און ניט ארויסגעבן, ווייל קיין באדייטנדיקער מיטל- קלאַס, ווי אין אנדערע לענדער, אויף וועמען ער זאָל זיך קענען אָנ- שפארן, איז אין קיובא ניטאָ. די ארבעטער האָבן פון באטיסטא'ן ניט געוואָלט הערן. דער סלאָגאָן: „קיובא ליברע!“ איז געווען דער געשפרעך פון טאָג. יעדער פיאיקער פאָליטישער באָבאכטער האָט געקענט זען, אז באטיסטא'ס דיקטאטור מוז צוזאמענברעכן.

— באטיסטא אליין האָט עס אויכעט געוואוסט. באטיסטא האָט איינגעזען, אז ער מוז עפעס טאָן, כדי צו קריגן די סימפאטיע פון דער באפעלקערונג און פון די ארבעטער מאסן. און אין קיובא איז א לאַגע, אז וואָס די רעגירונג זאָל ניט טאָן, איז דאָס אויפן חשבון פון די אמעריקאנער קאָפיטאליסטן.

— קלאַנגען האָבן זיך דעמאָלט פארשפרייט, אז באטיסטא גרייט זיך פאר רעפאָרמען. פאר אונז ארבעטער צוזאמען מיט די פירער פון דער גראו מארטין רעגירונג איז אנטשטאנען די פראגע, ווי אזוי

צו פאראייניקן אלע כוחות פון דער ארבעטער באוועגונג, כדי מען זאל קענען פונם געוועזענעם סארדזשענטל ארויסקריגן וואָס מער, אויב ניט פטור ווערן פון אים אינגאנצן טאקע.

— ווי אזוי אָבער האָבן רעאגירט דערויף די סטאַליניסטן? אָ, אָ, איר וועט איבעראשט ווערן! פונקט ווי איר וועט איבעראשט ווערן, ווען איר וועט הערן, אז סטאַלין האָט זיינעם א קעגנער געשענקט דאָס לעבן...

— ווען די סטאַליניסטן האָבן דערפילט, אז זיי וועלן מוזן גיין צוזאמען מיט אונז געאייניקט אין קאמף פאר טאקע עפעס ממשות-דיקעס, זיינען זיי געוואָרן צעטומלט,* און אז א קאָמוניסט ווערט צע-טומלט, לויפט ער באלד צום מאַסקווער וואַטיקאָן נאָך אן עצה. אונז זערע קובאנער סטאַליניסטן האָבן אויכעט געטאָן דאָס זעלבע: מען איז אוועקגעלאָפן קיין מאַסקווע אָנפרעגן ביים „כאווער“ סטאַלינען, וואָס צו טאָן מיט באטיסטאָן? און אָט וואָס „כאווער“ סטאַלין האָט זיי געענטפערט:

— אז באטיסטאָס דיקטאטור דארף מען אָננעמען ווי א זעלבסט־פארשטענדלעכקייט, ווייל די קובאנער אומשטענדן זיינען אזעלכע, וואָס קיין אנדער רעגירונג, ווי נאָר א דיקטאטאָרישע, איז ניט מעגלעך. — אָבער דאָס איז נאָך ניט אלץ. הערט וואָס דער גרויסער „זשעני“ און נאָך גרעסערער מערדער כאווער סטאַלין האָט געהאט צו זאָגן וועגן דעם:

— סטאַלינס גראַבער פינגער האָט געדרונגען: „אז אזוי ווי קיר-בא איז אן אמעריקאנער קאָלאָניע, און אָנהויבן א קאמף קעגן בא-טיסטאָן מיינט צו קומען אין קאָנפליקט מיט די אמעריקאנער אינ-טערעסן, אזא טאקטיק וועט זיך אַפּרופן אויף דער פריינטשאפט וואָס עס עקזיסטירט צווישן אמעריקע און רוסלאנד, און עס קען פירן דערצו, אז אמעריקע זאל אָפּברעכן אירע דיפּלאָמאטישע בא-ציאונגען מיט רוסלאנד...

— נו, עס פארשטייט זיך, אז באטיסטא האָט די סטאַליניס-טישע אויסטייטשונג גוט פארשטאנען וואָס עס מיינט. עס האָט גע-מיינט פשוט און פראַסט, — אז אלע סטאַליניסטן אין קיובא זאלן אָפּזיצן. דער רעזולטאט איז, אז דאָס וואָס באטיסטאָן איז ניט * עס איז נאָך געווען פאר דער „יונייטעד פראָנט“ וואַקאנאליע.

געלונגען צו דערשטיקן מיט זיין דיקטאטור, ווייל אויסערלעך זיינען די קובאנער ארבעטער קעגן באטיסטא'ן געשטאנען צוזאמען, איז געקומען סטאלין און האָט אפילו די אויסערלעכקייט אויך אָפגע- ווישט, און דער ווידערשטאנד צו באטיסטא'ס דיקטאטור איז פול- שטענדיק געבראָכן געוואָרן. א זאך וואָס באטיסטא'ן וואָלט עס קיינמאָל ניט געווען געלונגען, און נאָר מיט סטאלינ'ס הילף האָט אזא זאך געקענט פאסירן.

— עס פארשטייט זיך, אז פון פארהאנדלונגען מיט ארבעטער וועגן הנחות האָבן שוין קיין רייד ניט געקענט זיין. אָנשטאָט דעם האָט זיך באטיסטא גענומען צו נייע ארעסטן מיט נייע פייניקונגען און אויסשלאכטונגען פון אָפּאָזיציאָנערן, וואָס קענען זיך פארגלייכן נאָר מיט די סטאליניסטישע רייניקונגען אין רוסלאַנד. פונקט ווי אונטער סטאלינס דיקטאטור ברעכט מען זיך אריין ביינאכט אין די הייזער און מען שלעפט אראָפּ מענטשן פון די געלעגערס און מען נעמט זיי אוועק וואו קיינער, אפילו די פרויען און קינדער, ווייסן ניט וואוהין זייערע טאטעס און מענער זיינען פארשוואונדן... אזוי אוי- כעט אין קובא, אונטער באטיסטא'ס דיקטאטור, ברעכט מען זיך אריין אין הייזער און איר פארשווינדט אז קיינער ווייסט ניט וואוהין. אפילו די ארבעטער־פירער וואָס זיינען אין גלות, קען באטיסטא, פונקט ווי סטאלין, ניט שלאָפן דורך די נעכט, פארוואָס די מענטשן דרייען זיך ארום צווישן די לעבעדיקע און מען זוכט זיי אומצו- ברענגען.

(דעצעמבער דעם 9-טן, 1937 האָבן די צייטונגען באריכטעט, אז א מיטגליד פון דער גראָו סאן מארטין סאָציאליסטישער רע- גירונג, א וויכטיקער פירער פון א יוגנט אָרגאניזאציע „כאווען קיובא" איז געשאָסן געוואָרן אויפן מעקסיקאנער באָדן אין טאלוקא, א פאָרשטאָט פון מעקסיקע. די צייטונגען גיבן אָן, אז צוויי מיסטעריע- זע מענער האָבן דעם אקט דורכגעפירט און פארשוואונדן. אָבער די וואָס זיינען באקאנט מיט די אומשטענדן, קענען זיך לייכט אָנשטויסן, ווער די מיסטעריעזע 2 מענער זיינען געווען, און אין וועמענס דינסט זיי שטייען. דאָס באשטעטיקט נאָכאָמאָל די אמת'דיקייט פון די פאקטן, וואָס דער קובאנער אידישער ארבעטער האָט מיר דער-

ציילט).

— מיט ארעסטן און מערדערייען אליין האָט זיך באַטיסטא נײַט באַנונגט. באַטיסטא האָט זיך אַרומגעזען, אַז די שפּאַלטונג אין דער אַרבעטער-באַוועגונג, וואָס סטאַלין האָט פאַר אים דורכ-געפירט, דאַרף מען פאַרטיפּן און זי מאַכן פּערמאַנענט.

— אָבער ווי אזוי טוט מען דאָס? נו, דערויף האָט שוין דאָס סאַרדזשענטישע קעפּל קיין סך נײַט באַדאַרפט צו טראַכטן, ווייל די הויפּט שטיינער אין וועג האָט סטאַלין מיט זײַנע משרתים אין קיור באַ, שוין אָפּגערוימט.

— און אַלס קעגנניפּט צום לאָזונג „קױבאַ ליברע“ — פאַר אַ באַפּרייטער קױבאַ — וואָס סאָציאַליסטן האָבן פאַרשפּרייט צווישן קובאַנער פּאָלק, האָט באַטיסטא אַרויסגעלאָזט אַן אײַגענעם לאָזונג: א „פאַטריאָטישן“ — „קױבאַ פאַר קובאַנער!“ און נאָכאַמאָל, צוליב פּאָרויכטיקייט האָט ער אײַנגעפירט אַ געזעץ, אַז אַלע אונטערנעמונגען זאָלן באַשעפּטיקן נײַט מער ווי 50 פּראָצענט אויסלענדישע אַרבע-טער. אָבער צובײסלעכווייז האָט מען עס דערפירט ביז נאַנצע הונד-דערט פּראָצענט, אזוי אַז אַן אויסלענדישן אַרבעטער איז אַיצט שוין אומעגלעך צו קריגן אַרבעט אין אַ קובאַנער פאַבריק.

און ווען מען רעדט פון אויסלענדישע אַרבעטער, איז דאָס נײַט קיין אַנדערע ווי נאָר אַידישע, ווייל אַנדערע נאַציאָנאַליטעטן אין קױבאַ זײַנען נול. און ווען אַ אַידישער אַרבעטער וויל קריגן אַרבעט דאַרף ער זיך פאַרקויפּן צו אַ באַלעבעסל פון אַ שלאָף-צימער פאַב-ריקל אין דער פּאָרם פון אַ שותף, ווייל קיין אויסלענדישע אַרבעטער טאָר מען דאָך נײַט באַשעפּטיקן און אזוי אַרום איז מען געצוואונד-גען צו אַרבעטן לאַנגע שטונדן פאַר אַ נישטיקן לױן.

— באַקלאָגן זיך קענט איר נײַט, ווייל איר קענט נאָך אַרויסגע-וואָרפּן ווערן פון דער אזוינערופענער „שותפות“ און שטאַרבן צען מאָל אַ טאָג פון הונגער. אײַניקע אַרבעטער ווערן, אזוינערופענע, קאָנטראַקטאַרלעך, ד.ה. מען נעמט אַ היים אַרבעט. און עס איז אַי-

בעריק צו זאָגן, אז די פארדינסטן זיינען קלאָגעדיקע... *

— אָט דאָס איז די מתנה, וואָס סטאַלין האָט מיט דער הילף פון זיינע פארבינדעטע אין קיובא צוגעטראָגן די אידישע ארבעטער. מיר'ן שוין ניט רעדן מיט וואָס פאר א ברען זיי האָבן זיך אריינגע- וואָרפן אין דער אָפּהיטונג פון דעם געמיינעם געזעץ. „רענעלע“ סטאכאנאָוועס זיינען זיי געוואָרן!...

— איצט זעט איר שוין פונוואנעט די לידן פון די אידישע ארבעטער אין קיובא נעמען זיך? אידישע ארבעטער פון גאָר דער וועלט, זעט איר שוין וואָס אונטער די קוליסן טוט זיך און ווי אזוי סטאַלין'ס פּאָליטישע פעדים זיינען אויסגעשפּרייט? זעט איר שוין וואָס פאר א פרייז די קובאנער אידישע ארבעטער צאָלן פאר א קלינג- גענדיק וואָרט, וואָס הייסט: „סטאַלינישער סאָציאַליזם“. אָבער, ווי אזוי זעט דאָס א ניו-יאָרקער סטאַליניסטישער „מאָשקע“, וואָס הייסט משה כץ, וואָס שרייבט אינם אַראַבישן בלעטל, וואָס הייסט „מאָרגן-פרייהייט“?

אָט לעזט און שטוינט, ווי אזוי ער גיט איבער א געשפרעך, וואָס ער האָט געהאט מיט א גרופע ארבעטער. איר'ט זען, אז די זעלבע צרות וואָס אידישע ארבעטער האָבן פאר מיר געשילדערט, אָט די זעלבע צרות האָט מען אים אויכעט דערציילט. אָבער אין זיינע קובאנער פארצייענונגען פון אפריל דעם 9-טן, 1937, שרייבט

* דאָ וויל איך ציען דעם לייענערס אויפּמערקזאַמקייט, דער- הויפּט פון די אידישע ארבעטער, צו א ספעציעלער דערשיינונג, וואָס איז אויסשליסלעך א סטאַליניסטישער פּראָדוקט. איך וויל, אז דער לייענער זאָל זיך איבער דעם גוט פארטראַכטן (און טאַקע ציען דעם נויטיקן שלוש דערפון) אויף דער געמיינער ראַליע, וואָס די קריסט לעכע סטאַליניסטן האָבן דאָ אָפּגעשפּילט אין באַצוג צו זייערע אי- דישע ארבעטער קאָלעגן. מיט סטאַליניס סאַנקציע האָבן זיי אין איינע 24 שעה אינגאַנצן פאַרגעסן, וואָס עס הייסט קלאַסנבאַוואַוסט- זיין און קלאַסנאָלידאַריטעט. די זעלבע אידישע ארבעטער, וועל- כע זיינען ערשט נעכטן באַטראַכט געוואָרן אלס חברים ארבעטער, זיינען פּלוצים געוואָרן אויסלענדישע אריינדריונגער.

דער סטאלינישער לאַקיי אזוי:

„און אידישע ארבעטער קלאָגן זיך. באזונדערס די וואָס פארשטייען ניט און אינטערעסירן זיך ניט מיט די אלגעמיינע אינטערעסן פון דעם קובאנער ארבעטער-קלאַס פון וועלכע זיי זיינען אליין א טייל. און עס איז מיר (אים) אויסגעקומען הערן פון אזעלכע מענטשן..."

הערט, הערט א שפראך פון א קאָמוניסט וועגן שוועלאָזע אר-בעטער: „אזעלכע מענטשן" און וואָס באשטייט די עולה פון „אזעל-כע מענטשן"? טאָ ליענט ווייטער, וועט איר זען, וואָס א סטאלי-ניסטישער פען-קנעכט שרייבט פאר זיינע רויטע צאן-קרושימ'לעך, וואָס אים איז אויסגעקומען צו הערן פון „אזעלכע מענטשן", ווי די קובאנער אידישער ארבעטער זיינען:

„א אידישער ארבעטער קען קיין ארבעט ניט געפינען אין קיובא. פארלירט ער די ארבעט אין איין פלאַץ איז אויס. קען ער זיך לייגן און שטארבן אין מיטן גאס. (דאָ פראווט אים דער סטאליניסט איבערשלאָגן די געדאַנקען) — נו, דאָס איז נאטירלעך אן איבערטרייבונג, — באמערקט ער צו זיין מיט שפרעכער. אָבער דער נאאיווער ארבעטער לאָזט זיך ניט, ער מיינט אז ער רעדט זיך אויס דאָס הארץ פאר אן ארבע-טער פריינט און פרובירט אים איבערצייגן אז ער איבערטרייבט שוין גארניט. — ניין, — ענטפערט אים דער דער אידישער ארבעטער — אויף קיין האָר ניט איבערטריבן. א אידישער ארבעטער האָט איצט בוכשטעבלעך ניט וואָס צו טאָן און האָט ניט וואו צו ארבעטן, עס בלייבט אים בלויז אויסצוגיין פון הונגער."

אָבער סטאליניזם קען אזעלכע רייד ניט פארליידן, און עס גייט אים ממש אין לעבן אריין צו באווייזן דעם ארבעטער, אז ער ווייס ניט וואָס ער רעדט.

„נו, נוט, — זאָנט ער אים — לאָמיר זאָגן, איר; איר אליין אר-בעט, אָדער איר שטארבט אין גאס?" און כדי עס זאָל בלייבן דער איינדרוק אז דער ארבעטער איז גלאַט א „קרענק", וואָס האָט זיך ליב צו דראַפען אויף די גלייכע ווענט, פארענדיקט ער דעם דיא-

לאָג אזוי, אז עס זאָל אויסקומען אז גערעכט איז ער און ניט דער ארבעטער, און ער פוילט זיך ניט צו באווייזן פאר זיינע לייענער, אז דער ארבעטער איז טאקע א שטיקל משוגענער. א סימן, אָקאָרשט זעט וואָס ער ענטפערט אים:

„איך ארבעט גראָדע יאָ, אָבער ס'איז אז אָך און וויי צו מיין ארבעט, און צו מיין באלעבאָס קאָפּ, וואָס מען קען שוין ביי אים פארדינען“.

איך ווייס ניט, וואָס דער סטאַליניסטישער פען-שמירער האָט אין יענעם מאָמענט געטראכט וועגן „אזעלכע מענטשן“, ווי יענער ארבעטער איז, אָבער איך בין איבערצייגט, אז יעדער איינער וואָס האָט עטוואָס געהירן אין קאָפּ, וועט צוגעבן, אז דער ענטפער וואָס דער ארבעטער האָט אים געגעבן אויף זיין קלאַג-קשיא איז גאנץ אינטעליגענט. אָבער דער סטאַליניסטישער מאַשקע איז געקומען צופליען קיין קיובא מיט א מיסיע. (עס איז אינטערעסאנט צו וויסן, וואו די „פרייהייט“-שרייבער נעמען געלט אויף ארומצופליען? אלע טעג פון א גאנץ יאָר האַלטן זיי אין איין ליאַרעמען, אז זיי קריגן ניט קיין שכירות און מ'שטארבט ממש פון הונגער. פונדעסטוועגן קען מען זיך דוקא דערלויבן צו מאכן יאָזדעס אין עראָפלאַנען. נאָר ניט דאָס זיינען מיר איצט אויסן).

— וואָס איז געווען די מיסיע?

די מיסיע איז געווען, ערשטנס, ריינצואוואשן סטאַלינס בלו-טיקע משפטים, צווייטנס, איינצושטעלן א פאראייניקטן פראָנט, און ווירקן אויף די אידישע ארבעטער אז זיי זאָלן זיין שטילער פון וואסער און נידעריקער פון גראָז, ווייל אזוי פאָדערט כאווער סטאַלין. און כדי אָפּצושוואכן דעם איינדרוק וואָס דעם ארבעטערס ענטפער האָט געמאכט אויף די אָנוועזנדע, שטעלט ער אים נאָך אן אידיאָטישע פראגע (ווייל אנדערש קען מען עס ניט אָנרופן).

„קענט איר אנדערע ארבעטער, וואָס לייגן זיך אין גאס און שטארבן פון הונגער צוליב דעם 50-50 געזעץ?“ אלס ענטפער דערויף זיינען דעם סטאַליניסטישן שוויין גע-קומען צו הילף די אָנוועזנדע סטאַליניסטישע נאָכשלעפּערלעך, ווי ער אליין ניט עס צו אין זעלבן ארטיקל, ניט פילנדיק אז ער ווי-

דערשפרעכט זיך אליין. ער שרייבט:

„ארבעטער וואָס זיצן ארום און הערן זיך צו צו דעם גע-
שפרעך, הויבן אָן לאַכן“. (איר שטויסט זיך שוין אן ווער די
לאכערס זיינען?).

און איינער כאפט באלד די נעץ פאר די פיש און פאָרט שוין
אריין מיט אן ענטפער.

„ניין, אזוי געפערלעך איז עס פונדעסטוועגן ניט, — פאר-
ענטפערט יענער ארבעטער — מען שטארבט ניט פון הונגער,
ס'קומט טאקע אָן מיט ווערים, אָבער מען געפינט ארבעט“.

אויב איר האָט עטוואָס פאָליטישע דערציאונג, וועט אייך ניט
זיין שווער צו טרעפן וועמענס שטימע עס האָט גערעדט.

ווי אזוי מען געפינט ארבעט און וואָס מען פארדינט ווען מען
געפינט שוין ארבעט כלומרשט אלס פארטנער, דאָס זאָגט ער ניט.
און כדי צו פארשטאָפן דעם ארבעטער דאָס מויל, האָט זיך דער
גרויסער רירדעוואָלוציאָנער אויסגעבייזערט אויף אים און אים
תמ'עוואַטע אויפגעוואָרפן, ווי נאָר אזא פאָליטישער פען-שארלאַטאן,
ווי משה כץ, קען:

„טאָ צוואָס (זאָגט ער אים), אזעלכע רייד וועגן שטארבן
אין גאס?“

אָט דאָס הייסט סטאַליניסטישע רעוואָלוציאָנערע אויסגעהאלטנ-
קייט, אז אן ארבעטער ליגט נאָך ניט אן אויסגעצויגענער, א פאר-
חלש'טער אין גאס, האָט ער זיך נאָך ניט וואָס צו באקלאָגן אז עס
איז אים שלעכט.

אָט אזוי פארשפרייט סטאַלין דורך זיינע אנענטן סאָציאליס-
טישן באוואוסטזיין און אָט דאָס הייסט ביי זיי קלאסן-קאמף. און
אויב איר דענקט, אז דאָס איז נאָר אין קיובא, אָדער אין אמע-
ריקע, טאָ לייענט חיים ליבערמאנס ביכל, „שדים אין מאַסקווע“.
דאָרטן וועט איר געפינען א קאפיטל וואָס הייסט: „נאצי, מיין ברוד-
ער“. אין יענעם קאפיטל וועט איר זיך באקענען מיט דער קאָד-
מוניסטישער טעטיקייט אין איטאַליע און אין נאַצידייטשלאַנד.
דאָרטן וועט איר זען ווער די סטאַליניסטן זיינען.

דעם אמת זאָגנדיק, האָב איך דאָס קאָפיטל „סטאַליניסטישע טעטיקייט אין קיובא“ געוואָלט ארויסלאָזן, ווייל איך האָב פשוט ניט געגלויבט, אז אזעלכעס איז מעגלעך, כאָטש איך האָב ניט גע- האָט קיינע אורזאכן צו צווייפלען אין דעם, וואָס אידישע ארבעטער, אין קיובא, האָבן מיר דערציילט. ווייל ווי איך האָב שוין פריער דערמאָנט, זיינען זיי ערלעכע אינטעליגענטע און קלאסן-כאוואוסט- זיניקע ארבעטער אין פולן זינען פונם וואָרט. דער סטאַליניסטי- שער זשוליק, משה כץ אליין, וואָס פארגינט זיך צו מאכן עראָפלאַן- יאָדעס (פאר וועמענס געלט?) צו פארשפרייטן סטאַליני'ס בלוטיקן סאָציאַליזם, מוז דאָס אליין צוגעבן:

„אז די קובאנער ארבעטער זיינען קאמפספייאיק און קאמפס- לוסטיקע ארבעטער, וואָס זיינען גרייט צו קעמפן ניט נאָר קעגן זיין אייגענעם באלעבעסל, נאָר קעגן דער גאנצער קאפיטאליס- טישער סיסטעם און קלייבן זיך נישט שלעכט פאנאנדער אין דעם עקאָנאָמישן און פאָליטישן פלאָנטער פון די ספעציפישע קובאנער באדינגונגען“.

איז דאָך דוכט זיך גוט, האָ? ווען א סאָציאליסט זעט פאר זיך אינטעליגענטע ארבעטער, וואָלט ער דאָך באדארפט זיין צופרידן. איז מען דאָך אָבער סטאַלינס א לאַקיי, און סטאַלינס קורס איצט איז צו דערשטיקן יעדעס מינדעסט ביסל אינטעליגענץ, וואָס האָט זיך נאָך פארוואַלגערט ביי א טייל ארבעטער, ווייל אלס אזעלכע קענען זיי נאָך חלילה מיט דער צייט אָנהויבן צווייפלען אין „סטאַלינס סאציאַליזם“, און אין „סטאַלינס פרייהייט“.

און זאָל דאָ נאָכאמאָל דערמאָנט ווערן, אז אלעס וואָס די קאָ- מוניסטן אויסערהאלב רוסלאַנד טוען, איז מיט דער צושטימונג און באפעל פון סטאַלינען. עס איז אויף דעם אָנגעווייטיקטן ענין, כדאי זיך אביסל ברייטער פאנאנדער צו שמועסן, ווייל עס איז דאָ א געפאר, אז דער ניט קריטישער לעזער זאָל דאָ אריינפאלן אין א נעץ פון א געפערלעכן פלאָנטער. דער ניט קריטישער לעזער קען זיך דאָ שטעלן א פראגע, נעמלעך (דאָס קומט אונז אויס אָפט צו הערן, ווען מען צערעדט זיך):

— אויב סטאלין קען באווירקן מענטשן, וואָס זאָלן פאר אים זיין גרייט צו גיין אין פייער און אין וואסער (אין איצטיקן מאָמענט מיינט עס צו טאָן אזא געמיינע ארבעט), איז דאָך, אפשר, טאקע אמת וואָס די קאָמוניסטן האלטן אין איין פויקן אויף אלע כלים, אז „סטאלין איז א געניאלער מענטש?“

נו, ווען מיר וועלן זיך נאָר אביסעלע צוקוקן מיט א קריטיש אויג צו די וועגן און מיטלען מיט וועלכע סטאלין באנוצט זיך צו ווירקן, אז זיינע מענטשן זאָלן טאָן זיין ווילן, וועלן מיר באַלד דער-זען, אז מען קען צושרייבן צו סטאלינען אזוי פיל געניאליטעט, פונקט ווי מען קען צושרייבן אידנפריינטשאפט צו א נאצי...

גיין, סטאלין איז ניט קיין „געניאלער מענטש“. דאָס איז א גרוי-סער בלאָף, וואָס זיינע אונטערטאנען האָבן (פאר מורא) אויף אים אויסגעטראכט. סטאלין איז אפילו ניט קיין קולטורעלע פערזענלעכ-קייט, ווייל די מיטלען מיט וועלכע ער באנוצט זיך צו צווינגען מענ-טשען אויסצופירן זיין ווילן, זיינען ניכער מיטלען פון דער אונטער-וועלט, איידער פון א קולטורעלער פערזענלעכקייט.

נאָר א פאָר היסטאָרישע פאקטן דערווייל, און דאָס אויבננעזאָג-טע וועט באשטעטיקט ווערן.

ווי אזוי ווירקט סטאלין אויף זיינע מענטשן, אז זיי זאָלן דורכ-פירן זיין ווילן? טאָ זייט אזוי גוט און ווישט זיך גוט אויס אייערע אויגן-גלעזער און עפנט אויף ברייט אייערע אויגן (עס איז שוין צייט), לייענט און אורטיילט פאר זיך אליין די געניאליטעט.

ווען סטאלין באשטימט אימיצן צו ווערן אן אויסלענדישער געפּע-אונטיק, אָדער אן אינטערנאציאָנאלער רויטער אָרגאניזאָר, באשטימט ער נאָר אזוינע מענטשן, ביי וועמען ער קען נעמען א גר-טע „סעקורירטי“, א משכון, הייסט עס. אז די באשטימטע פערזאן וואָס וועט ארויספאָרן אויף דער וועלט טאָן די סטאלינישע ארבעט, זאָל חלילה ניט קריגן חרטה און שלאָגן כפרות מיט סטאלינען און מיט זיין סאָציאליזם. נו, וואָס קען נאָך זיין א בעסערער משכון, ווי א פאמיליע פון א פרוי און קינדער? און אויב איינער איז אן אויס-לענדישער קאָמוניסט און טרייסלט זיך אָפּ פון אזא סאָרט סאָציאליזם, האָט אונז שוין די געשיכטע געלערנט, אז אפילו אן אויסלענדישער

וואָס וואַנט נאָר צו ווידערשפעניקן, איז אויכעט ניט זיכער מיט זיין
בינטל יאָרן און אז פריער אָדער שפעטער וועט מען אים שוין נעמען
פאר א „ראַיד“ * די עטלעכע קידנעפינגס, וואָס זיינען פאָרגעקומען
דעם יאָר, אזעלכע פּערוואַנען ווי אבראמאָוויטשעס זון, אנדריי נין,
אין שפּאַניע, ראָם אין שווייצאַריע, שוין ניט דערמאָנענדיק די עט-
לעכע סאָוועטישע דיפּלאָמאַטן, וואָס זיינען פאַרשוואַנדן געוואָרן,
וואָס קיינער ווייסט ניט פון זייער נעביין...

נו, אויב די מעטאָדן זיינען סמנים פון געניאַליטעט און מאַרק-
סיסטישער אויסגעהאַלטנקייט, דאן איז אל קאַפּאַנע * א צדיק און
סטאַלין א געניאַלער מענטש...

איצט פאַרשטייט איר שוין, פאַרוואָס מען מוז טאָן וואָס סטאַלין
באַפּעלט?

זאָלן די פּען-קנעכט פון דער דרייצנטער גאַס: די אַלגינס, די
משה כּי'ס (דעם לעצטנס קינדער זיינען פאַר'משכּונ'ט אין רוס-
לאַנד), מיט די אראבישע אנענטן, די מלך עפּשטיינס, מיט די נאָר-
וויס, דאָס לייקענען. אָבער דאָס מיינט נאָך ניט, אז מיט די פּאָר
אויבנדרעמאָנטע פּאַסטן זיינען מיר שוין פאַרטיק מיטן צעטל פון
סטאַלינס פאַרברעכערישע מעטאָדן.

עס וואָלט פאַרנומען צופיל פּלאַץ ווען מיר זאָלן זיך איצט פאַר-
נעמען אלעס אויסצורעכענען. מיר וועלן דאָס טאָן ביי א צווייטער
געלעגנהייט ווייל מיר זיינען זיכער, אז ווען די זשוליקעס פון דער
דרייצנטער גאַס, וועלן דאָס לייקענען, וועלן זיי אויפהויבן א יללה, אז
מיר טראכטן אויס בילבולים כדי צו באשמוצן אומזיסט און אומנישט
זייער „גרויסן פירער“, און אז מיר זיינען שונאים פונם רוסישן פּראָ-
לעטאַריאַט — אנענטן פון דער געשטאַפּאָ און אז.וו.

זאָלן זיי נאָר פּרובירן לייקענען וועלן מיר זיך ניט פּוילן און

* נעמען איינעם פאר א שפאציר אין אן אויטאָמאָביל. (דאָס
איז אן אידיאָמאַטישער אויסדרוק פון דער אמעריקאַנער אונטער-
וועלט).

** דער הויפט אָנפירער פון דער אונטערוועלט אין נאָרד
אַמעריקע.

זיי אין אלעס איבערצייגן מיט גרויס חשק. מיר וועלן זיי באווייזן,
אז סטאלין האָט אזא שייכות מיט סאָציאַליזם און פרייהייט, פונקט ווי
א שלאכט־הויז האָט א שייכות מיט רחמנות...

6

איידער מיט קערן זיך צוריק אום צו אונזערע קובאנער פאר-
צייכענונגען, וואָלט געווען א גרויסע עולה, ווען מיר לאָזן פארביי
נאָך א מאַמענט אין פארבינדונג מיט סטאַלינס סאָציאַליזם. אין
דעם פאל מיינען מיר אונזערע פאטענטירטע אידישע שרייבער, די
לייוויקס, די אָפּאטאָשוס, די הירשבוינס, מיט דר. זשיטלאָווסקיס,
עטצ. וואָס זאָגן זיי דערצו? און ווי אזוי רעאגירן זיי מיט מעשים,
אָט די שיינע נייסטער אונזערע? האָבן זיי זיך געשטעלט, אָדער
אפילו מיט א וואָרט ארויסגעקומען קעגן דער סיסטעם וואָס קוילעט
אויס טויזנטער מענטשן (וואָס מיר ווייסן), אויף אומזיסטע און
אומנישטע, מיט ציל־באוואוסטזיניקע אויסגעטראכטע בילבולים אויף
זיי?

אָט די שרייבער, וואָס זיינען גאַנצע שמעלעקעס מיט אמת און
יושר און ענלעכע הויכע מענטשלעכע אידעאלן, די שרייבער צו ווע-
מען די אקטיווע און באוואוסטזיניקע אידישע מאסן קוקן ארויף און
ווארטן אויף א קאָנקרעט וואָרט. — אָט די שרייבער האָבן אונז
פולשטענדיק פאראטן, און צו זייער שאנדע און שפאָט, — אזוי
ביליק פאראטן.

לייוויק, „דער דיכטער פון געוויסן“, האָט זיך ארויסגעוויזן פאר
פולשטענדיק באנקראַט. לייוויק, דער דיכטער, „וואָס רייסט פון
ווערטער זיבן פעלן“, האָט ניט געפונען פאר נויטיק צו פרובירן
אראַפרייסן, אָדער כאַטש עטוואָס אראַפשיילן פון סטאַלינען מיט זיין
אָרגאניזירטער אינטערנאַציאָנאַלער רויטער מאפּיאַבאַנדע כאַטש איין
דין אייטעלע! אָט אזוי אלע אויבנדערמאָנטע אידישע שרייבער איי-
נער נאָכן צווייטן.

אַנשטאָט צו דערקלערן די קאָמוניסטן אן אומקאָמפּראַמיסלעכן
קאמף און זיך אָפּטיילן פון זיי, האָבן זיי גאָר געשלאָסן א קולטור-
בונד מיט זיי, — מיט די גרעסטע אויסווארפן פון אונזער צייט,

און געוואָרן אומדירעקטע פארטיידיקער פון די גרעסטע בלוט-פאר-
גיסונגען אין דער מענטשלעכער געשיכטע.

און זאָל דאָ אונטערשטראַכן ווערן, אז מיר רעדן דאָ אויס-
שליסלעך וועגן שריפטשטעלער, — קינסטלער פון ערשטן ראנג,
קינסטלער, וואָס טענה'ן, אז זיי ווייטיקן און ליידין פון „וועלט-
שמעריץ“. קינסטלער, און ניט עפעס גלאַט קאלומניסטלעך פון א
אידישער טעמעני צייטונג, וואָס האָט זיך אָנגעשלאָסן אָן דעם אזוי
גערופענעם פאראייניקטן פראָנט מיט די סטאליניסטן, אויסשליסלעך
צוליב דעם, ווייל ער איז אן אידעם ביי א שוויגער פון א פארשטאָר-
בענעם בארימטן אידישן שרייבער, וועמען די קאָמוניסטן האָבן פלו-
צים אנטדעקט, אז ווען דער שרייבער זאָל געווען לעבן, וואָלט ער
געווען זייער גרעסטער גוטער פריינט. הויז, ווען דער שרייבער וואָלט
געקענט אויפשטיין פון זיין קבר און א קוק נעבן, ווער און צוליב וואָס
עס ווערן אויסגענוצט זיינע גרויסע ווערק.

אָבער אויף א שטאמלדיקן קאָלומניסט איז ניטאָ וואָס קיין פאר-
איבל צו האָבן (מיר קענען זיין נאָמען ניט דערמאָנען, ווייל איר
ווייסט דאָך שוין אז אויב מען זאָגט דעם אמת איז עס „לייבל“ (פאר-
לוימדונג). ווייל ביי די נפשות איז דער עיקר „טו קעש אין“ (אייני-
קאסירן די מזמונים), עס מאכט ניט אויס פון וואָס פאר א קוואל עס
קומט...

אָבער ניט דאָס זיינען מיר איצט אויסן. ביי א צווייטער גע-
לעגנהייט וועלן מיר זיך צו אזעלכע חברה נאָך אומקערן און קאָנ-
טרעטער באווייזן, ווער איז ווער, פארוואָס און צוליב וואָס. אין
דעם איצטיקן מאָמענט זיינען די איצטיקע ווערטער געווענדט אויס-
שליסלעך צו די אויבנדערמאָנטע שריפטשטעלער, ווייל לויט זייער
געזעלשאַפטלעכן פארנעם איז זייער האנדלונג א סך גרויזאמער, ווי
פון א ליאדע קאָלומניסטל.

איך באנוץ מיך מיטן וואָרט, „גרויזאמער“ ניט חלילה, וואָס איך
האָב ניט קיין מילדער וואָרט פאר זייער האנדלונג. ניין, עס איז
גרויזאם, ווייל מיט זייער האנדלונג האָבן זיי געהאָלפן, ביז צו א
געוויסן גראַד, די קאָמוניסטן ריינצואוואַשן זיך פון זייער טומאה און
גלייכצייטיק געמאכט לייכטער פאר זיי צוצוקומען און צו פארטומלען

די מוחות פון די ארבעטער און ברייטע פאָלקס־מאסן. קיינע דער-
קלערונגען, פילאָסאָפישע, אידיאָאישע, אָדער וואָסערע איר ווילט נאָר
אליין, קענען דאָ ניט גילטן און מיר טאָרן זיי ניט אָנעמען, ווייל וואָס
זיי זאָלן ניט זאָגן וועט זיין שקר וכזב...

זיין איין ביישפיל: ...
ווען די וועלט איז אויפגערוּדערט געוואָרן פון דעם ערשטן
מאָסקווער פּראָצעס, ווען די נאנצע וועלט איז ארומגעגאנגען געפלעפט
פון די אוממענטשלעכע לינגס וואָס ווערן פון קרעמלין פאבריצירט,
איז דעמאָלט דר. זשיטלאָווסקי, דער גרויסער געלערנטער (מען דארף
דאָס געדענגען), דער דענקער, דער סאָציאליסטרעוואָלוציאָנער,
ארויסגעקומען מיט אן אָפהאנדלונג וועגן דעם זינאוועוויקאמעניעוו
פּראָצעס, און ער האָט זיך פארמאָסטן צו באווייזן, אז עס איז אמת,
דאָס אין וואָס מען באשולדיקט די „באָלשעוויסטישע פירער“, „ווייל
אויף קאָמוניסטן מעג מען אלץ גלויבן“.

מיר ווילן איצט ניט ארוינגיין אין קיין חקירה, צי איז אזא
אויספיר ריכטיק אָדער פאלש. לאָמיר אויף דעם איצטיקן מאָמענט
אָנעמען, אז דער אויספיר איז ריכטיק, אז אויף קאָמוניסטן איז
אלעס צו גלויבן. וואָס־זשע וואָלט באדארפט צו זיין די שטעלונג
פון א דר. זשיטלאָווסקי, צו די קאָמוניסטן? דעם ענטפער דערויף
קען געבן אפילו א קינד פון „פאָבליק סקול“, אז פון אזעלכע ברואים
דארף מען ווייכן אזוי ווי פון א פעסט. וואָס טוט אָבער דר. זשיט-
לאָווסקי? בעסער געזאָגט, ווי אזוי ארבעט דר. זשיטלאָווסקיס פיר-
לאָזאָפישער מוח?

לייענט און שטוינט. עס ארבעט ביי אים דער מוח פונקט ווי
ביי א ז. וויינפער, א ש. קורץ, א ב. צ. גאָלדבערג, און איך בעט
איבער אייער כבוד, ווי ביי א לואיס היימאן. * דר. זשיטלאָווסקי,

* געוועזענער פירער פון דער סטאליניסטישער פרויען קליי-
דער יוניאָן. און ווען פון דער סטאליניסטישער יוניאָן האָט זיך
אויסגעלאָזט א בידעם און ער איז געבליבן אָן א קעלונג, האָט מען
אים פאר זיין געטרייאַפּט צו סטאלינען, באַלוינט מיט א שטעלע אלס
א „לייבאַר קאָלומניסט" אין דער „מאָרגן־פרייהייט“.

פונקט ווי זיי, האָט זיך אָנגעשלאָסן אינם קאָמוניסטישן קולטור-פּראָגנאָ (איסוף), ניט ארויסשטעלנדיק קיין איין פּרינציפּיעלע פּאָדע-רונג פּון א פּראָגרעסיוועמענטשעכן כאַראַקטער, נאָכמער, ער האָט נאָך געטאָדלֶט די גרופּע שרייבער, וואָס האָט געהאַט דעם מוט און שריפטשטעלערישע פּרינציפּיעלע אויסגעהאַלטנקייט, וואָס האָבן גע-וואַנט אָנצואווייזן אויף דעם געמיינעם שריט וואָס די אויבנדער-מאָנטע שרייבער באַנייען מיט דעם, וואָס זיי מאַכן מיט די קאָמו-ניסטן א פאַראייניקטן קולטור-פּראָגנאָ.

אָפּטמאָל טראַכט איך אַיצט, פאַרוואָס זאָלן מיר האָבן אַכטונג פאַר אַזעלכע שרייבער? אַידישע אַידן, פּאָלקס־מענטשן און אַרבע-טער, עס איז שוין צייט, אַז מיר זאָלן „צו זיך“ און צו אַזעלכע שרױ-בער אַויכעט שטעלן די אַויבנדערמאָנטע פּראַנע און פּרובירן קריגן אַן ענטפּער. און דער ענטפּער זאָל קומען ניט קיין „געפּאָנפּעטער“. און ווען מיר רעדן שוין יאָ פּון מענטשן, וואָס חבּר'ן זיך מיט די סטאַליניסטן, טאָרן מיר ניט פאַרבייגיין, אומבאַמערקט, נאָך אַ קאָ-טענאַריע מענטשן, וואָס זענלען אַויכעט אונטער דער פּאָן פּון קולטור-טוער און קולטור־טרענער. מענטשן וואָס קומען טאָג־טעגלעך אין דירעקטן קאָנטאַקט מיט די אַידישע מאַסן און וועמענס דערפּאָלג באַשטייט און איז שטאַרק אָפּהענגיק פּון דער וואַרימער באַציאָונג וואָס די ברייטע אַידישע מאַסן צייגן צו די מענטשן אַרויס. — אַיך מײן אונזערע בעסערע אַידישע אַקטיאָרן וואָס זיינען פּון די סטאַלי-ניסטן תּמיד געזידלֶט און באַשימפּט געוואָרן.

וואָס פאַר אַ מאָטיוון האָבן זיי באַוואויגן אָנצושליסן זיך אינם סטאַליניסטישן קולטור־בונד? אַייניקע פּון זיי וועלן מיר אָנרופּן ביי די נעמען, און זיי פרעגן: פאַרוואָס זאָל אַ מאָרדן שוואַרץ, אַ בן עמי, אַ בולאָוו, אַ בן אַרי אַ גאָלדענבורג און אַזעלכע אַידישעלעכע און אַינ-טעליגענטע שווישפּילערנס ווי אַננאָ אַפּל, אַ בעלאַ בעלערינאַ, אַ מאַלי פּיקאַן, און נאָך אַזוינע, פאַראַס זאָלן אָט די שווישפּילער, מיט וועלכע די אַקטיווע פּאָלקס־מאַסן זיינען תּמיד געשטאַנען אין קאַמף פאַר עפעס בעסערס און שענערס, פאַרוואָס זאָלן זיי אונז אַיצט אין אַזאַ קריטישן מאָמענט געבן אַזאַ פאַטש אין פּנים? פאַרוואָס זאָלן אָט די קינסטלער מיט אַ וועלט־רעפּוטאַציע, זיך לאָזן אַויסנוצן פּון די

סטאליניסטן אין אזא גרויזאמען מאַמענט? ווי אזוי קען אן אינ-טעליגענטער מענטש זיך שטעלן מיט משה אָלגין און משה כץ אויף איין בינע? לייענט איר ניט וואָס און ווי אזוי די מענטשן שרייבן? עס איז דאָך גענוג צו נעמען אין דער האנט נאָר איין נומער „פריי-הייט“ און איבערלייענען וואָס די אלטע „פלעפערקע“ * אין צע-קנייטשטע מענערישע הויזן, וואָס הייסט משה אָלגין, ווי אזוי ער שרייבט וועגן די גרויזאמסטע פראָצעסן, וואָס קיין-סטאלין מיט זיינע משוגענע הינט אינסצענירן אין מאַסקווע, — איז שוין גענוג, אז מען זאָל זיך מיט די מענטשן שעמען צו טרעפן אין אן עפנטלעכן פלאץ. עס בעט זיך ממש מיט געוואלט צו מאכן א פארגלייך מיט אן-דערע אירישע קינסטלער און געלערנטע און מיט קינסטלער פון אן-דערע פעלקער, ווי אזוי יענע קינסטלער האָבן אזוי אינטעליגענט רעא-נירט אויף אָט די אלע געשעענישן.

איינשטיין, וועמען די סאָוועט-רעגירונג אליין האָט איינגעלאָדן דאָרטן צו באזעצן זיך, האָט זיך קאטעגאָריש אָפגעזאָגט. ריינהארדט האָט זיך אָפגעזאָגט, שאליאָפּין, וואָס האָט געקראָגן דעם טיטול פאָלקס-קינסטלער, דער גרעסטער טיטול וואָס רוסלאַנד באצירט א קינסטלער, האָט זיי צוריקגעשלידערט אין פנים אריין די אלע כּי-בודים און זיך ניכער אונטערגענומען צו זיין אין גלות, איידער זיך לאָזן אויסנוצן פון סטאלינס בלוטיקן רעזשים. איך שטעל מיר פאָר ווען סטאלין לאַדט איין עפעס א אירישן אקטיאָר, וואָס ער וואָלט גע-טאָן?

אירישע אקטיאָרן, איר מוזט זיך פארטראכטן וואָס איר טוט! ווייל איר וועט אייערע זינד קיינמאָל ניט קענען ריינוואשן. ווי אזוי איר זאָלט אייערע מאַטיוון ניט טייטשן, וועט אייער איצטיקע האנד-לונג, פונקט ווי סטאלינס, ניט בלייבן ריינגעוואשן פון דער געשיכטע. טרייסלט זיך אָפּ פון די מענטשן וואָס זיינען אראָפגעזונקען צו דער נידעריקסטער מאָראַלישער מדרגה.

דער לעזער וועט אונז אנטשולדיקן, וואָס מיר האָבן זיך אביסל

* אן ענגלישער-אמעריקאנער אידיאָם צו באצייכענען א וויל-דע און אולטרא-מאָדערנע אומדערצויגענע יונגע חידל.

לענגער אָפגעשטעלט אויף א זייטיקן ענין (כאָטש אויב איר וועט זיך
גוט אריינטראכטן, איז עס שוין גאָרניט זייטיק).
אזוי איז עס שוין מיט די סטאליניסטן, הויבט מען נאָר אָן רעדן
פון זייערע פארברעכנס, קען מען צו קיין סוף ניט צוקומען.

7

מיר וועלן זיך צוריק אומקערן צו קיובא, און מיט דעם קא-
פיטל פארענדיקן אונזערע קובאנער פארצייכענונגען. מיר זעלן
איצט אָפגעבן דעם חשוב'ן אויבנאָן דער קובאנער פרוי.
די פרוי אין קיובא איז דאָס אונטערדריקסטע באשעפעניש אין
דער וועלט. מיר, אין אמעריקע, האָבן א סך מער אכטונג פאר א
קאץ, ווי דער קובאנער מאן האָט פאר דער פרוי.
אידער ער קריגט זי אריין, איז זי די געטין אליין. נאָר האָט
ער זי שוין אריינגעקראָגן אונטער זיין רשות, ווערט זי פארוואנדלט
אין זיין פוס-בענקעלע. ניין, זי ווערט דאָס שטויב פון זיינע שיך.
פאר דעם טרויעריקן צושטאנד האָט די קובאנער פרוי א סך צו פאר-
דאנקען דער אמאָליקער שפאנישער הערשאפט אין קיובא. קיובא
ווי עס איז שוין ביים אָנהויב פון דער רייזע פארצייכענונגען אָנגע-
וויזן געוואָרן, איז קאטויליש (די דאָזיקע מתנה האָט איר שפאניע
איבערגעלאָזט) און דאָס קען דינען פאר א קלאסישן מוסטער, ווי
אזוי די קאטוילישע קירכע דערציט מענטשן ווען זי ווערט די איינ-
ציקע דעה-זאָנערן אין געזעלשאפטלעכן לעבן.

דערפאר אָבער זיינען די קובאנער פרויען די שענסטע אין דער
וועלט. אויב פרויד'ס טעאָריע איז א ריכטיקע, וואָלט קיובא, ווען די
אימפעריאליסטן לאָזן זי פריי זיך צו אנטוויקלען, וואָלט זי געקענט
באהערשן די וועלט מיט אירע פרויען, ווייל די קובאנער פרויען ווייסן
די קונסט פון געפעלן ווערן דעם מאן.

די קובאנער מיידל טרעפט זיך זייער זעלטן מיט א בחור אין
גאס. שוין אָפגערעדט פון אוועקשטעלן זיך רעדן מיט אים אין גאס.
דאָס איז כמעט א מאָראלישער פארברעכן. דערפאר אָבער האָט זי
ח'נגריבעלעך אין איר פנים, וואָס ווען זי ניט מיט זיי א רעד צו א

מאן וואָס געפעלט איר, וועט ער שוין צו איר צוגעקאוועט ווערן, שוין ניט רעדנדיק פונם שמייכל וואָס די קובאנער פרוי פארמאָנט (מיליאָן דאָלער שמייכל).

אויב א מידל האָט שוועריקייטן צו טאָן מיט זיך א שידוך, זאָל זי פאָרן קיין קיובא און נעמען לעקציעס ביי די קובאנער פרויען ווי אזוי צו שמייכלען.

פון אויגן־שפראך האָט איר געהערט? אויב איר ווילט עס זען, דאָן פאָרט קיין קיובא. אָבער גייט פריער אריין צו א דאָקטער, א האַרץ־ספעציאַליסט, און געפינט אויס אויף זיכער צי האָט איר א געדונט האַרץ? (דאָס איז פאר מענער נאטירלעך), ווייל די ערשטע פאָר ווערטער וואָס די קובאנער פרוי רעדט ארויס צום מאן איז מיט די אויגן, און זי צילעוועט מיט זיי גלייך אין אייער האַרץ אריין...

און אויב איר ווילט זיין א שטארקער און זיך ווערן קעגן איר בליק, האָט זי נאָך א וואפן, — א שמייכל. און נאָך דעם וואָס זי האָט אייך אריינגעשאָסן א שמייכל, לאָזט זי זיך גיין גלייך א היים, כדי איר זאָלט וויסן אוואו זי וואוינט. אומקוקן זיך טאָר זי ניט און זי דארף ניט, ווייל זי איז זיכער, אז איר וועט איר שוין נאָכגיין ביז צו איר הויז באַגלייטנדיק זי מיט געזאנגען פון די שענסטע פאָעז־טישע קאפיטלעך פון צערוואנטעסעס דאָן קיכאָט.

אָבער מיט דעם וואָס איר ווייסט שוין וואו זי וואוינט, מיינט נאָך ניט, אז איר האָט שוין עפעס דערגרייכט. אָ, ניין, ניט ביי „סע־ניאָריטא מאַנועלאַ ראָזיטא“.

ביי איר דארפט איר נאָך אָפשטיין א פאָר יאָר אין דרויסן ביים פענסטער און רעדן צו איר דורך די גראַטעס (אויב עס איז אין שטאָט), און איר אויסזינגען די שענסטע לידלעך. און אויב איר קענט שפילן אויף א גיטארע, ברענגט איר זי מיט צום פענסטער, און אויב איר האָט א פאָר פריינט וואָס קענען שפילן אויף אינסטרומענטן, ברענגט איר זיי אויכעט מיט, אז זיי זאָלן אייך העלפן זי באַזינגען און באַשפילן. און אויב איר האָט ניט אזעלכע פריינט און איר זייט פארמעגלעך, דינגט איר פראַפעסיאָנעלע מוזיקער און מ'קומט שפילן אונטער איר פענסטער, וואו זי שטייט צנועה'דיק שטיל, די אויגן אראָפגעלאָזט, אומעטיקלעך... נאָר פון צייט צו צייט גיט זי די שוואַרץ־ברענענדיקע אויגן א הויב אויף און

ניט מיט זיי דורך די גראטעס א בליק אויף איר אומגליקלעכן (אָדער גליקלעכן) „ענאמאראדאָ“, פארליבטן הייסט עס.

אָט אזוי קען אוועקגיין א פּאָר יאָר, און אמאָל מער, ביז דער „ענאמאראדאָ“ קריגט די דערלויבעניש אריינצוקומען אין הויז, און די דערלויבעניש קען ער קריגן נאָר דאן ווען ער געפעלט דעם פּאָר-טער. די מאמע פרעגט מען ניט, „ווייל די מאמע איז דאָך ניט מער ווי א פרוי“.

און ווען ער קריגט שוין די דערלויבעניש אריינצוקומען אין הויז, הויבט זיך ערשט אָן א דינגעניש וועלכן טאָג אין וואָך ער מעג קומען. דאָס איז צוליב צוויי טעמים: ערשטנס, טאָמער איז דאָ נאָך א טאָכטער אין הויז צו וועלכער עס קומט שוין אריין א גע-ליבטער, איז יענער טאָג שוין פארנומען, ווייל די מאמע דארף זיצן אָוויף דער וויג-שטול און היטן די טאָכטער ווען זי זיצט מיטן געליבטן. צווייטנס, טאָמער איז די צווייטע טאָכטער נאָך ניט קיין פארנומענע, דארף מען וויסן ווען זי צו פארבאהאלטן, ווייל טאָמער קומט אריין דער קאוואליער אומדערווארטעט און דערוועט די צווייטע טאָכטער און זי געפעלט אים, קען זיך אים נאָך פארנלוסטן אויסצובייטן איין שוועסטער אויף דער צווייטער. קיינער באטראכט דאָס ניט פאר קיין עולה, אפילו די אָפגענארטע מיידל אויכעט ניט. פארקערט, זי נעמט עס ווי א זעלבסטפארשטענדלעכקייט, ווייל א מאן האָט אלע רעכט, איז נאטירלעך אז דאָס איז אים אויך דערלויבט צו טאָן, ווי אזוי אים לוינט זיך. פון דאנען נעמט זיך די דינגעניש מיטן פאָטער וועלכן טאָג ער זאָל דעם קאוואליער דערלויבן אריינצוקומען אין הויז.

ווען די טאָכטער שטעלט פּאָר איר „ענאמאראדאָ“ געליבטן הייסט עס, פארן פאָטער, נעמט אים דער פאָטער אוועק אָן א זייט, כדי די טאָכטער זאָל כלומרשט ניט הערן, און ניט אים א לעקציע ווי אזוי ער זאָל באהאנדלען זיין טאָכטער, ווייל זיין טאָכטער איז די בעסטע, די שענסטע, די פיינסטע און די קלוגסטע. מיט איינעם וואָרט, אלע גוטע און שיינע זאכן וואָס דאָן קיכאָט האָט אויסגערעכנט צו זיין דולצינא פארמאָנט עס יעדע קובאנער טעכטערל. און ווען דער

פארליכטער זאָגט אים אלעס צו, אז ער וועט דאָס אלעס גערענקען
און זי אָפּהיטן ווי דאָס אויג אין קאָפּ, דאן דיננט מען זיך אויס וועלכן
טאָג ער מעג קומען באזוכן זיין טאָכטער.

עס פארשטייט זיך, אז אליין קען דאָס פאָרל ניט זיצן, די מאמע
מוז זיין דערביי, ווייל ניט קוקנדיק, וואָס דער טאטע איז זייער זיכער
מיט זיין טאָכטער און ניט קוקנדיק אויף די אלע צוזאָגעכצן, וואָס
דער קאוואליער האָט געמאכט צום טאטן, פונדעסטוועגן, זאָגט דער
קובאנער, „איז גלייכער אז מען איז פאָרויכטיק מיטן טייוול“. אָבער
א מאמע איז ניט קיין גזלן, זי ווייסט שוין ווען מ'דארף כלומרשט אַנ-
דרימלט ווערן אויף דער וויג־שטול, כדי די קינדער זאָלן כאַפן א קוש..

לעצטנס האָבן זיי אויסגעטראַכט, וואָס זיי רופן אן, „דער אמע-
ריקאנער וועג“. דאָס מיינט, אז אָנשטאָט צו זיצן מיט דער געליב-
טער זייט ביי זייט, זיצט מען אויף די וויג־שטולן איינע אנטקעגן די
אנדערע, אזוי אז ווען מען ניט זיך א וויג מיטן בענקל, זאָל מען זיך
קענען אָנרירן מיט די קני און כאַפן פאר איינוועגס א קוש אויכעט...
דאָס זעלבע ביי די בעלער, אויכעט דאָרטן שטייען אויסגעשטעלט וויג-
שטולן ארום די ווענט פאר די מאמעס צו היטן זייערע טעכטער.

8

קינדער אין קיובא:

אין קיובא זיינען דאָ דריי סאָרטן קינדער:

(א) געזעצלעכע.

(ב) ניט קיין געזעצלעכע.

(ג) און אנערקענטע.

געזעצלעכע קינדער: ווען טאטע מאמע זיינען פארהייראט.

ניט קיין געזעצלעכע, ווען די מוטער פארשרייבט זיי אויף איר
נאָמען, און דער פאָטער איז אומבאקאנט.

אנערקענטע קינדער: ווען די עלטערן זיינען ניט פארהייראט,
אָבער ער ניט זיין נאָמען, און אזוי טראָגט דאָס קינד ביידנס גע-
מען. דערפאר טרעפט מען אזוי אָפט צווישן זיי דרייגאָרנדיקע נעמען.

פאר איין זאך קומט קיובא א גרויסער קאמפלימענט, ווייל עס איז דאס איינציקע לאנד אין דער וועלט, וואָס קען זיך דערמיט באַ-
רימען, און דאָס איז אין דער באַציאונג צו אומגעזעצלעכע קינדער.
אין קיובא איז ניטאָ אזא זאך ווי ממזרים (ציט מיך ניט ביים ארבל).
דאָס קובאנער פּאָלק מאכט ניט קיין אונטערשייד צווישן קינדער,
אלע קינדער זיינען גלייך, אלע זיינען כשר. די טעכנישע דריידלעך וואָס
איך האָב אויבן דערמאָנט, ווערען נאָר אָנגעווענדט פון די רעגיר-
רונגס־אָנגעשטעלטע, ווען מען קומט פארשרייבן דאָס קינד. אָבער
ניט קוקנדיק וואָס פארשידענע אינסטיטוציעס (אונטערן איינפלוס
פון דער אריסטאָקראַטיע) באַמיען זיך צו מאַכן דאָס קובאנער פּאָלק
באוואוסטזיניק אויף דעם ממזר־באגריף, איז עס זיי נאָך ביו היינ-
טיקן טאָג ניט געלונגען.

9

מיט די אידן לעבן זיך די קובאנער ניט שלעכט. און מען קען
אפילו זאָגן, אז די אידן האָבן געהאט א גרויסע ווירקונג אויפן קור-
באנער פאמאליען־לעבן, ספּעציעל אויף דער קובאנער פרוי. די קור-
באנער פרוי האָט באַמערקט, אז איר אידישע שכנה (אָדער שכנים),
ווערט רעספּעקטירט פון איר מאן, און אז די אידישע פרוי איז פריי
פון מיטלאַטערלעכער שקלאַפּערישער טראַדיציע צום מאן. זיי האָבן
אויכעט באַמערקט, אז דאָס אידישע פאמאליען־לעבן איז א סך ריינער
פון זייערן. און דער עיקר (אלע פרויען באַמערקן דאָס שנעל), אז
דער אידישער מאן טראָגט ניט נאָר דעם הויפט יאָך פון דער פאמי-
ליע, נאָר אז ער איז טאקע א בעסערער פארזאָרגער.

אָט די אלע קלייניקייטן (אָדער אפשר גרויסיקייטן) האָבן אין
א גרויסער מאָס געווירקט, אז די קובאנער פרוי זאָל זיך אויכעט אָנ-
הויבן אויסגלייכן איר רוקן און פאָדערן אירע מענטשלעכע רעכט. דאָס
איז א דאנק דער אידישער אימיגראַציע.

די אידישע באַפּעלקערונג אין קיובא איז זייער קליין. פונדעסט-
וועגן קען זיך דער קליינער אידישער ישוב באַרימען מיט געוויסע
אויפטוען. עס איז דאָ „א אידישער צענטער“, וואָס ווערט אויסגע-
האַלטן אויסשליסלעך פון דער מיטגלידערשאַפט. עס איז אויכעט

דאָ א פּאַר צייטונגען, איינע א וואָכנטלעכע, און א צייטיגע האַלב-
וועכנטלעך. עס געפינט זיך אויכעט ביים צענטער א גרויסע אידישע
קינדער־שול.

די סיסטעם פון לערנען איז איינגעפירט אזוי: איין העלפט, דאָס
איז די ערשטע העלפט פון טאָג, לערנען די קינדער אידיש, און נאָכ-
מיטיק גייען זיי איבער אויף שפּאַנישע לימודים, אונטער דער אנפּי-
רונג פון שפּאַנישע לערער. די דאָזיקע טיפּ שול קען פּאַרגליכן ווערן
וואָס מיר רופן ביי אונז „פּאַראַקיאַל סקול“, אָבער זיי זיינען אוועק
א סך ווייטער, און זיי האָבן אלע שאַנסן צו אנטוויקלען זיך און ווערן
א וויכטיקער קולטור־פּאַקטאָר אינם לעבן פון די קובאַנער אידן, אויב
די קובאַנער אידן וועלן נאָר זיין גענוג אויף דער וואַך און ניט לאָזן
פּאַרפירן זיך פון די האַלב קלוגע פּאַעטלעך, מיט די האַלב געבאַקענע
אינטעליגענטלעך פון סטאַלינס חדר, מיט זייערע קולטור־פּראָגנען.

און ניט נאָר דאָס, עס איז די פליכט פונם אידישן צענטער
בשותפות מיט די אנדערע אידישע אינסטיטוציעס, אויפצוהויבן אן
אויפקלערונגס־קאמפּאַניע צווישן די קובאַנער אידישע פּאָלקס־מאַסן,
ניט צו לאָזן זיך פּאַרפירן פון קלינגענדיקע פּראַזן, מיט וועלכע די
סטאַליניסטן נאָרן זיי אריין צו זיך, אָדער קומען אריין צו זיי. די
סטאַליניסטן זיינען מאדימס אויף פּאַרפירערישע פּראַזן. די אידישע
אַרבעטער און פּאָלקס־מאַסן הייבן אָן עפענען זייערע אויגן. דערפאַר
איז די פליכט פון אלע אונזערע דעמאָקראטישע פּאָלקס־אָרגאַניזאַציעס
צו האַלטן די סטאַליניסטן אָפּגעזונדערט, כדי מען זאָל זיי קענען בע-
סער ארויסזען.

דער קובאַנער אידישער ישוב קען פּאַרצייכענען וויכטיקע אויפ-
טוואונגען אין אזא קורצער צייט, און זיי וועלן נאָך קענען א סך אויפ-
טאָן, ווען זיי וועלן די סטאַליניסטישע אַניטאַטאָרן האַלטן פון יענער
זייט שוועל און ניט געבן זיי די געלעגנהייט אריינצוכאַפּן זיך אין
זייערע אינסטיטוציעס אונטער פּאַרשידענע אויסריידן.

אין קורצן: עס איז דער מאָראַלישער חוב פון די פירער פון
דער קובאַנער אידישער קאָלאָניע, היינט־צוטאָג, צו זיין אויף דער
וואַך און זיך ניט לאָזן פּאַרפירן פון סטאַליניסטישע געטאַקטע פּראַזן.

ווייל דער קלענסטער פעלער איצט, קען זיי אָנטאָן גרויסע צרות שפע-
טער...

מיט איין וואָרט, פונקט ווי דאָס קובאנער פאָלק קעמפט קעגן
דער באהערשונג פון וואָל-סטריט, אזוי דארפן די ברייטע אידישע
מאסן איבעראל קעמפן קעגן דער באהערשונג אויף דער אידישער
גאס — פון סטאלינס משרתים, איידער עס ווערט צו שפעט.

טו 910 1938.

